

planinski vestnik 5

1972

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

Ing. Rudi Rajar	Lofotsko otočje	209
Franc Jeromen	Na Lofote in nazaj	212
Vlado Schlambergar	Moja odpravniška kariera	216
Jošt Razinger	Stene, doživetje in ribe	217
Rudi Rajar	Doživetje	219
Mitja Košir	Zima v Tamarju	221
Sonja Zalar	Durmitor	226
Dr. Željko Poljak, Zagreb	Izlet v Himalaji	233
Stanko Lodrart	Smuk na Peci in še kaj	236
	Društvene novice	240
	Alpinistične novice	245
	Varstvo narave	246
	Iz planinske literature	248
	Razgled po svetu	250
	Naslovna stran:	
	Idrija – Foto Jožko Dolničar	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

vitergin
testiran
na Himalaji

vitergin

ZAGOTOVO PREPREČUJE UTRUJENOST

FEDORJU KOŠIRJU V SLOVO

Ni prišlo nepričakovano, ko pa se je izpolnil usodni trenutek zadnjega slovesa, smo se zavedeli njegove in naše osamljenosti. Izteklo se je možato življenje z vsemi svojimi dosežki, s hrepenenjem in snom, končala se je pisana pot skozi prostor in čas, nam pa ostane spomin na vse, kar je bilo povezano z njo, spomin in grenka žalost ob neizpremenljivi odločitvi usode. Bridka misel, da ga je globoki mir življenjskega večera prekmalu zagrnil, nas toliko bolj pretresa, ker se pred našimi duhovnimi očmi iskri njegovo zdravje in moč, pred nami je njegova športna slava mladih in zrelih let,

njegova kariera, predvsem pa njegova iskrena in poštena osebnost, s katero je osvajal ljudi, ki jih je srečeval pri poklicnem in družbenem delu. Fedor Košir, širom po Sloveniji in zunaj meje ožje domovine znani dolgoletni predsednik Planinske zveze Slovenije, obdan z množico prijaznih znancev in z rojem vdanih prijateljev v vseh plasteh naše družbe! Fedor Košir, skromen, a velik človek!

Fedor Košir se je rodil 25. novembra 1908, pripada torej tisti naši srednji generaciji, ki je med obema vojnama doživljala svojo nadobudno mladost, v svojih moških letih pa v boju za obstanek okusila vso stisko tistih časov pred drugo svetovno vojno in se v njej odločala proti tedanjim filofašističnim režimom za napredno pot v prihodnost. Po maturi leta 1927 na klasični gimnaziji je l. 1933 dovršil pravne študije in delal nato nekaj mesecev kot neplačan odvetniški pripravnik na sodišču v Kranju in v Ljubljani. Vojaško suktnjo je istega leta oblekel v Bileči. Po tem je od l. 1934 do marca 1936 delal kot neplačan odvetniški pripravnik pri Okrožnem sodišču v Ljubljani, nato pa je bil sprejet v državno službo kot sodni pripravnik. Po opravljenem sodniškem izpitu je kot sodnik deloval zadnji dve leti pred vojno v Kamniku, Trebnjem in Ormožu.

Ob razpadu stare Jugoslavije je bil kot vojak pri Ludbregu na Hrvaškem ujet, vendar je iz nemškega ujetništva pobegnil in se vrnil v Ljubljano, kjer vse do odhoda v partizane ni imel nobene stalne službe. Z osvobodilnim gibanjem se je povezal takoj ob ustanovitvi OF in opravljal razne dolžnosti. Bil je član rajonskega odbora in namestnik komandanta narodne zaščite. 11. okt. 1943 je odšel v partizane. Tu je bil dodeljen sodnemu oddelku Glavnega štaba NOV in POS kot inštruktor in delal tu do 19. 2. 1944, odtlej pa je bil sekretar in predsednik Komisije za ugotavljanje vojnih zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev pri predsedstvu SNOS vse do osvoboditve. Na istem mestu je ostal tudi po osvoboditvi do 3. okt. 1947, ko je bil imenovan za pomočnika ministra za finance LRS. Februarja 1948 je postal arbiter pri Državni arbitraži LRS, 31. 1. 1953 pa ga je Izvršni svet Ljudske skupščine imenoval za javnega pravobranilca LRS. Na tem delovnem mestu je bil do zadnjega svojega dne 31. marca 1972.

Za svoje zaslužno delo je prejel Spomenico 1941 in številna državna in družbena odlikovanja ter priznanja, med drugim tudi: Red hrabrosti, Red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, Red dela z rdečo zastavo, Red zasluge za narod z zlato zvezdo — in druga odlikovanja. Tov. Stanko Mihelčič je v svojem nekrologu dejal: »Krivice tov. Fedor ni trpel. Pri tem ni delal nobene razlike. Vedno in ob vsakem času je bil pripravljen pomagati vsem, ki so ga prosili pomoči. Z vestjo pravičnega sodnika je vsakomur delal dobro. V zamotanih življenjskih in pravnih problemih je preudarno in neposredno odločal pravično, humano in nepristransko. Njegova dela in besede (zapisane in nezapisane), izrečene nam v naši delovni skupnosti, na posvetovanjih z občinskimi javnimi pravobranilci ali pa samo svojim najožjim sodelavcem in prijateljem, nas bodo vedno spominjale na njegovo skrb za človeka.«

Fedor Košir je razvijal in izkazoval svojo osebnost kot pravnik, kot politični in javni delavec, kot družbeni aktivist in kot športnik. Komaj je dobro shodil, že je pod očetovim vodstvom našel pot v hribe in jim ostal zvest več kot štiri desetletja in to kot planinec in smučar vsak letni čas. Kot sedemnajstleten gimnazijec je l. 1925 že plezal slovaško smer v triglavski steni in se v kasnejših letih spoznal še z nekaterimi znanimi lažjimi plezalnimi smermi. Z alpinistiko se podrobno ni ukvarjal, v gore pa je redno zahajal, med drugim večkrat tudi na prelepi razgledni Pšinec nad Uskovnico, kjer se je v letih pred vojno zbirala pomembna družba mladih slovenskih intelektualcev. Bil je znan kot dober hodec, kot zdržljiv in borbena smučarski tekmovalec na dolgih progah. Leta 1929 in 1930 se je kot

tekmovalec udeležil študentske smučarske olimpiade v Cortini d'Ampezzo in v Davosu. Bil je eden od tistih mladih ljudi, ki mu šport ni bil zgolj prazno razvedrilo, marveč del življenjske vsebine, sestavina harmonične sodobne izobrazbe. Kot tak je našel pot tudi na športna igrišča in se uspešno udejstvoval kot plavalec in kot član tekmovalne ekipe Smučarskega kluba Ljubljana. Rad je imel nogomet in druge športe.

Kot predsednik planinske organizacije spada med ljudi, ki so zadnja leta prehodili po dolgem in počez vso slovensko domovino. Mislim, da jih je med 160 našimi kočami le malo, ki bi jih kot predsednik ne bil vsaj enkrat obiskal. Kot agilen predsednik je bil s srcem pri obnovi starih in graditvi novih koč, kot športnik pa je razumel in zato z resnično prizadetostjo usmerjal športno vsebino planinstva. Pri tem je ostal zvest klasičnim vrednotam plezalstva, ni pa se upiral novim nazorom, ki so jih v odseke zanesli mlajši rodovi. Širokogrudno umevanje življenja, odmiranja in nastajanja v njem, je bilo za Fedorja Koširja značilno. Zato je planinska organizacija pod njegovim vodstvom bila med najbolj delavnimi društvenimi organizacijami po osvoboditvi. Znal je pritegniti mnoge ljudi, ki bi bili sicer stali ob strani križemrok pri naši obnovi in izkoristiti njihovo vnemo in ljubezen do gora.

Veliko in važno delo je opravil v vseh planinskih funkcijah v skoraj dveh desetletjih.

Slovensko planinsko organizacijo je vodil od l. 1947 do l. 1965 in s svojim delom in znanjem doprinesel časten in bistven delež k materialnemu in idejnemu bogastvu slovenskega planinstva. Pod njegovim vodstvom je organizacijsko napredovalo, uveljavilo svoj športni, rekreacijski in kulturni program, doseglo prepričevalne uspehe v inozemskih gorah in v mednarodnem svetu, zrasel je njegov družbeni pomen, njegovo mesto v javnem življenju in zavesti naših ljudi sploh.

Osebnosti Fedorja Koširja so bistveno pripomogle k tej rasti in napredku. Bil je predvsem dober človek, obenem pa razborit in razgledan, da je zlahkoma razumel potrebe in probleme, ki jih ima obsežni delovni program planinske organizacije. Stotine slovenskih planinskih aktivistov se bodo spominjale sproščenosti in topline, s katero je znal razvnamati planinsko javnost, dobrohotnosti in razsodnosti, s katero je razpletal neugodne situacije, in spodbudnosti, ki mu je za vsakogar narekovala pravo besedo. Kot človek, ki se je poleg svojega strokovnega pravniškega dela vse življenje zanimal za našo umetniško, predvsem glasbeno, likovno in literarno dejavnost, je imel globoko razumevanje in občutek tudi za kulturno vsebino planinstva in trajne zasluge pri množitvi našega planinskega slovstva v okviru Planinske založbe in Planinskega Vestnika. Z resničnim poznavanjem stvari in z globoko človečansko kulturo prežet se je uvrstil med tiste vodilne može najiminenitnejšega športa 20. stoletja, ki so preudarno množili tradicionalne vrednote planinstva s pridobitvami naše socialistične družbe.

Dr. Miha Potočnik je v svojem slovesu od pokojnika na Žalah dejal: »Kot predsednik Planinske zveze Slovenije od leta 1948 do 1965 in zdaj nazadnje njen podpredsednik je predvsem slovenski planinski organizaciji ter dejavnosti kot taki vtisnil globok in neizbrisen pečat svoje ustvarjalne delovne in nad vse tovariške osebnosti. Skoraj četrt stoletja naše povojne obnove in velikega razvoja planinske dejavnosti bo vedno in neizbrisno povezanih z njegovim imenom in delom. Če bomo kdaj ta čas imenovali po ljudeh, mu bomo morali dati Koširjevo ime... Leta 1948 se je za Fedorja, ki je kot praktični planinec in alpinist že dobro poznal prenekatera področja planinskega dela in udejstvovanja, začela velika družbena naloga, ki ji je nadvse zvesto in vdano služil do konca: obnova in nadaljnja izgradnja slovenskega planinstva.

Za vse to je bil tudi odlikovan s srebrnim in zlatim znakom Planinske zveze Slovenije ter z Bloudkovo nagrado 1966.

Fedor Košir je bil tudi eden glavnih stebrov jugoslovanske planinske organizacije. Ves čas od 1948 pa vse do svoje smrti se je kot odbornik Planinske zveze Jugoslavije z velikim čutom odgovornosti in pristnega sodelovanja zavzemal za praktično uresničevanje bratstva in enotnosti in za čim uspešnejši razvoj planinstva tudi v bratskih republikah. Pri tem delu je spoznal in vzljubil tudi gorski svet in se povzpел na mnoge vrhove in izletišča v Srbiji, Hrvaški, BiH, Makedoniji in Črni gori. Zunanji izraz tega dela je bilo odlikovanje z zlatim znakom Planinske zveze Jugoslavije in zlatima znakoma Planinske zveze Hrvatske in Planinske zveze Bosne in Hercegovine. Dolga leta je Fedor Košir kot zelo spoštovan in široko razgledan delegat jugoslovanskih planincev užival tudi vsesplošno priznanje in ugled v mednarodnih planinskih krogih, ko je na številnih zborovanjih, konferencah, občnih zborih in sejah Mednarodne planinske unije (UIAA) in njenega izvršnega komiteja, v katerem ima Jugoslavija že od leta 1939 stalno mesto, zastopal Planinsko zvezo Jugoslavije in Planinsko zvezo Slovenije. Sodeloval je nekajkrat tudi pri delu Mednarodne komisije za gorsko reševalno službo (IKAR).

Več let je bil tudi član upravnega odbora in predsedstva Turistične zveze Slovenije in ima tudi za uspešen razvoj te organizacije zasluge, zaradi katerih je dobil tudi njen zlati častni znak.«

Z vsem svojim planinskim delovanjem je izpovedal visoko pesem samoposebi umevne človečnosti, z njo je bilo prežeto njegovo življenje. Pretreseni, osiromašeni stojimo ob njegovem grobu.

Naj sklenemo to slovo z besedami, ki jih je zapisal v »Delu« dr. Marijan Breclj, predsednik Planinske zveze Jugoslavije, na dan Fedorjeve zadnje poti 3. aprila 1972:

»Danes bomo spremili na zadnjo pot Fedorja Koširja, človeka, ki zapušča izredno širokemu krogu svojih prijateljev, sodelavcev in znancev v trajen spomin podobo plemenite, značajne in jasne osebnosti.

Od prvih gimnazijskih let pa do trenutka, ko težko prizadeto srce ni več zdržalo in je iznenada v krogu svoje družine omahnil v smrt, so naše življenjske poti tekle tako blizu ena drugi, da ni ostalo ničesar prikritega med nami in da smo prijateljsko delili usodo lepih in težkih dni tako predvojnega življenja, kakor vojne same in vseh teh že skoraj treh desetletij novega življenjskega obdobja naše domovine. Njegov vedri značaj, nadarjenost in že zgodaj pridobljena široka splošna izobrazba so ga med pravnim študijem v Ljubljani in pa kasneje v izvrševanju sodniškega poklica postavili v krog vidnih kulturnih in športnih delavcev ter aktivnih športnikov. Bil je velik ljubitelj glasbe, sodeloval je v znanem Akademskem pevskem zboru, prav tako se je udeleževal na drugih kulturnih in strokovnih področjih. Ko smo pogosto obujali spomine, je vselej ta čas svojega življenja imenoval — lepo mladost.

Njegovo delo je bilo deležno priznanja in spoštovanja v vseh sredinah, kjer je nastopal, posebej pa so ga odlikovali resnično človeški in dosledno tovariški odnosi do ljudi.

Nenadna in mnogo prezgodnja smrt našega dragega prijatelja Fedorja nas je težko prizadela. Človek, ki nam je bil tako blizu, je naenkrat odšel in odnesel s seboj tudi del našega življenja. Danes ob času slovesa se s težko prizadetim srcem zahvaljujemo za prijateljstvo in zvestobo, ki smo ju bili deležni z njegove strani v polni meri. Ostal nam bo v najlepšem spominu.«

LOFOTSKO OTOČJE

Ing. RUDI RAJAR

Splošni opis

Zemljepis. Lofotsko otočje leži blizu norveške obale, približno na 68° severne širine, torej že znotraj polarnega kroga. Sestavlja ga veliko število otokov. Največji med njimi so: Austvaagöy, Moskenestöy, Vestvaagoy in Flakstadoy, od katerih sta z alpinističnega vidika zanimiva prva dva.

Severno od omenjenega otočja se razprostira otočje Vesteraalen, vendar večina zemljevidov in vodičev uvršča tudi to skupino v Lofotsko otočje, zato tudi mi tako imenujemo obe skupini otokov. V tej drugi skupini Lofotskega otočja je najzanimivejši otok Hinnöy.

Dostop. Iz Ljubljane do Skutvika na norveški obali v višini otočja je z avtomobilom 3600 km, od katerih smo morali v letu 1971 zadnjih štiristo prevoziti po makadamu. Iz Skutvika do mesta Svolveer na otoku Austvaagöy vozi trajekt (80 km). Drugi način, po katerem je mogoč dostop do vseh otokov z avtomobilom, je ta, da se od Narvika, kjer se otočje zelo približa celini, peljete po 200 km dolgi makadamski cesti prek vsega otočja proti JZ. Cesta drži do zadnjega večjega otoka Moskensöy. Med otoki vozijo trajekti, precej ožin pa že vežejo mostovi.

Prebivalstvo. Otočje je redko naseljeno. Le nekaj ribiških vasi je najti na njem. Glavno mesto je Svolveer, ki šteje okrog 4000 prebivalcev. Preživljajo se skoraj izključno z ribolovom, saj je otočje znano po največjem ulovu polenovk na svetu. Šele v zadnjih letih se je začel uveljavljati tudi turizem, ki ga stimulira slikovita pokrajina, večni poletni dan in zanimivo ribiško življenje.

V odročnih krajih, kamor turizem še ni prodrl, so prebivalci zelo prijazni. Govorijo norveško, vendar v vsakem zaselku najdeš ljudi, ki znajo nekoliko angleško.

Podnebje. Otočje leži v »deželi polnočnega sonca«. Sonce tu ne zaide od 29. maja do 15. julija, vendar še dolgo pred in po tem datumu ponoči ni temno.

Čeprav leži otočje npr. v isti zemljepisni širini kot južni del Groenlanda, je podnebje izredno milo, za kar se mora zahvaliti toplemu zalivskemu toku, ki ga obliva.

Alpinistični vodič (1) piše o podnebju naslednje:

»... po poletni vročini Lofote lahko primerjamo s sredozemskimi deželami. Atmosfera je neverjetno čista in pogled seže 100 milj daleč na vse strani. Najlepše vreme je v juliju in juniju, vendar je mogoče uspešno plezati od srede maja do začetka septembra. Komarji niso več nadloga, odkar so pred nekaj leti iznašli »olje finn'«.

Izkušnje naše odprave so nekoliko drugačne. V prvi polovici julija smo imeli od petnajstih dni le tri dni lepega vremena, vse druge dni je deževalo. To ni naključje, saj se tudi drugi avtorji pritožujejo nad slabim vremenom. Spilsbury² piše npr., da je imel od sedmih poletij le enkrat zares lepo vreme, enkrat se mu je zgodilo, da ni mogel obiskati niti enega vrha, druga leta pa je bilo vreme spremljivo.

Ko je bilo vreme lepo, smo imeli zares fantastične razglede z vrhov, med deževnim obdobjem pa so bili seveda vsi vrhovi zaviti v meglo.

Po naših izkušnjah bi temperaturo v juliju mogli primerjati s temperaturami v naših gorah v aprilu, s tem razločkom, da se ponoči ne ohladi, saj noči sploh ni. O podnebju pozimi piše literatura le to, da je izredno vetrovno, temperatura je 10° ali 20° C pod ničlo, snega je zelo veliko. Če prištejemo k temu še zimski dan, ki traja v marcu le nekaj ur, je razumljivo, da je pristopov, ki bi bili opravljeni pozimi, le nekaj.

O komarjih lahko rečemo le to, da so nas pošteno preganjali na celini, vendar so naprodaj maže za kožo, ki so proti pričakovanju zelo učinkovite. Na otokih pa komarjev skoraj nismo srečali.

V zvezi z mokrim podnebjem moramo omeniti še eno slabo stran lofotskih gora, to

je zelo bujno vegetacijo. Na otoku Maskensöy, ki smo ga obiskali, so skoraj vse stene, ki niso popolnoma navpične, porasle s travo in mahom, kar zelo otežkoča plezanje. Po podatkih čeških alpinistov, ki so obiskali otok Austvaagöy, so tam razmere še slabše, grmovje in nizko drevje otežkoča dostop do sten, tako da so se dostikrat pri prebijanju skozenj močno raztrgali ali se celo ranili.

Literatura, zemljevidi. Literature je izredno malo. Leta 1953 so izdali edini alpinistični vodič,¹ ki na kratko govori o posameznih gorskih verigah, podatki pa so bili v letu 1971 že zelo zastareli. Druga knjiga, ki piše o Lofotih približno isto, le z nekoliko novejšimi podatki, je turistični vodič³ iz leta 1966. Obe knjigi sta pisani v angleščini. Razen tega najdeš le nekaj kratkihotic v Alpine Journalu ali nekaj člankov, kot je Spilsburyjev.

Zemljevidi so razmeroma zelo dobri. V vodiču³ je naslov londonske agencije, ki nam je na našo prošnjo hitro poslala zemljevide vseh otokov v merilu 1 : 100 000 z ekvidistanco (med plastnicami) 30 m. Videli smo, da so karte zelo natančne.

Gore

Alpinistična zgodovina. Gore so začeli v glavnem obiskovati posamezni angleški potniki-planinci po letu 1900. Med obema vojnoma so skupine planincev (v glavnem prav tako angleških) stopile na večji del prej še neosvojenih vrhov, medtem ko o plezanju preko težkih sten takrat še ni bilo govora. Po drugi svetovni vojni je do l. 1971 obiskalo lofotske gore nekaj angleških, nemških, francoskih in čeških odprav, ki so že preplezale nekaj težkih sten. L. 1953 je bilo nekaj vrhov še neosvojenih, toda v letu 1971 smo iz ust znanega norveškega alpinista Magnarja Petersona izvedeli, da neosvojenih vrhov ni več. Vendar so večino vrhov dosegli le po eni najlažjih poti, medtem ko je velika večina sten do danes še nepreplezanih.

Zanimivosti. Če smo omenili dve slabi strani lofotskih gora, tj. nezanesljivo vreme in prebujno vegetacijo, moramo omeniti tudi celo vrsto privlačnih strani.

Prvi dve smo že omenili: večni poletni dan in milo klimo. Ti dve lastnosti sta res prijetni, saj ima človek občutek svobode, nikoli ni treba posebno hiteti, nikdar te ne preganja noč. Če ne boš danes dokončal smeri, jo boš pa jutri. Prav tako učinkuje mila klima – dež te lahko sicer namoči, toda nikoli se ti ni treba bati ledenih viharjev, ki bi ti morda ogrožali življenje. Seveda velja to le za poletni čas.

Tretja in četrta privlačnost Lofotov sta prav tako povezani: čudovita pokrajina in popolna samota. Cela grupa otokov je kompleks elegantnih vrhov, grebenov in sten. James Brice, nekdanji predsednik angleškega Alpinističnega kluba, je nekoč izjavil: »Če bi se ocean vzdignil do podnožja Aiguilles de Chamonix, bi dobili karakterističen pogled na lofotske vrhove.«

Skoraj bi lahko rekli, da je to res. Stene dostikrat rastejo naravnost iz morja »gladke, da bi se še ptič ne obdržal na njih«, vse polno je ledeniških jezer, fjordov, grebenov »ostrih kot nož«, vmes pa smo našli čudovite peščene plaže.

Razen tega pa lahko človek več ur dnevno opazuje »sončni zahod«, ko je sonce tik nad obzorjem, kar daje nad arktičnim morjem čudovite zlate in zelenosive barve. Morda pa je največ vredno to, da je gorovje tako malo obiskano in tako samotno. Pri naših vzponih in plezanjih nismo srečali žive duše. Šele nekaj dni pred odhodom je prišla v naše področje še skupina angleških alpinistov. Da so izbrali prav to področje za cilj odprave, priča o njegovi zanimivosti.

Alpinistične značilnosti. Vrhovi niso visoki, saj meri najvišji vrh Möisalen le 1266 m. Ker pa se stene pnejo dostikrat direktno iz morja, so lahko zelo visoke. Vodič govori o tisočmetrskih stenah, vendar take le redko najdeš, pač pa je vse polno sten z višino med 400 in 800 m.

Mi smo plezali v popolnoma kopni skali, toda videli smo, da na nekaterih drugih področjih, ki so le nekaj deset kilometrov severneje, vendar pa bliže celini, vladajo snežne in ledene razmere, podobne centralnoalpskim. Razen tega omenja Spilsbury,² da je količina snega lahko od leta do leta zelo različna. Vodič priporoča, da naj bi

vsaka naveza imela vsaj en cepin, vendar ga mi na Moskensöyu nismo nikoli uporabljali, prav tako ne derez.

Da so gore zanimive, priča tudi to, da je na večino vrhov možen en sam lažji dostop, pa še ta je navadno II. stopnje (to velja za Moskensöy in Austavaagöy). Ker pa je večina sten še nepreplezanih, ni težko najti naravne prehode IV in V stopnje. Seveda pa ne manjka tudi ekstremno težkih smeri. Ko so angleški alpinisti ogledovali južno steno Breiflogtinda, so govorili o sedmih dneh plezanja in o tehniki, ki jo uporabljajo v El Capitanu.

Od posameznih področij bomo na kratko opisali le tri najzanimivejše, ki smo jih imeli v širšem izboru. Ostale verige so opisane v literaturi.

Področje Trolldfjorda. To področje na otoku Austvaagöy je verjetno alpinistično najbolj privlačno na Lofotih. Menda je fjord obdan s popolnoma navpičnimi stenami dveh gorskih verig na severu in jugu. Zahodno od njega leži najvišji vrh otoka in Lofotov v ožjem pomenu besede. To je Higraftind – 1161 m. (Izraz »tind« pomeni vrh in je priključen vsakemu imenu gore). Južno od gore leži jezero Trolldinderne s celo vrsto ostrih vrhov, ki jih označujejo kar s številkami.

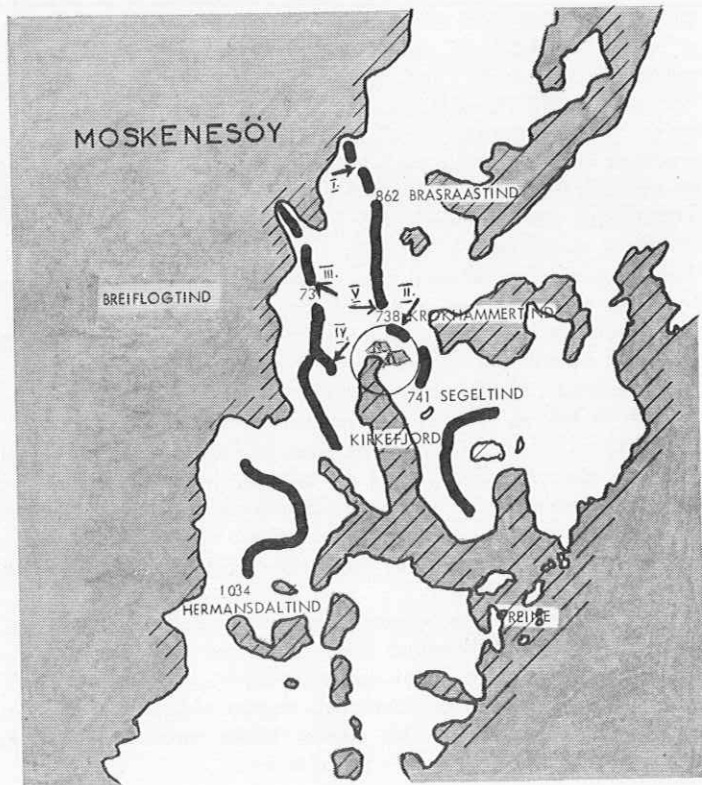
Mi se nismo odločili za ta predel, ker je gotovo najbolj obiskan na vseh Lofotih. Večina tujih odprav je doslej obiskala to področje.

Proti jugu se omenjena veriga nadaljuje v skupini Rulten (1062 m), ki je tudi zanimiva, vendar so jo tik pred nami obiskali češki alpinisti.

Möisalen (1266 m) je najvišji vrh otočja. Ima dva vrhova. Vodič¹ piše le o pristopu na dva vrhova I. 1937, tudi drugi vodič³ iz leta 1966 priznava, da je zelo malo znanega o tem vrhu. Ko smo se vračali mimo otoka Hinnöya, smo si lahko goro ogledali in videli, da mora biti zelo zanimiva. Na njej vladajo ledne razmere. Vsekakor bi bila vredna obiska. Mi se nismo odločili zanjo zato, ker je dostop nekoliko težaven, in zato, ker sta po literaturi sodeč v tem področju zanimiva le dva vrhova, vsi drugi pa so nižji in manj zanimivi.

Osrednji del otoka
Moskensöy
s taborom
in prvenstvenimi
smeri

- I. grapa
v Brasraastindu
- II. smer »Vesna«
v Krokhammertindu
- III. Slovenska smer
v Breiflogtindu
- IV. zajeda
v Meraftestindu
- V. kamin
v Krokhammertindu

Področje Kirkefjorda na otoku Moskensöya je ostalo naš končni cilj. Ima več prednosti. Predvsem je mnogo manj raziskan kot področje okrog Troldfjorda. Le tri smeri so bile tu preplezane pred našim prihodom (Angleži leta 1969). Dostop je enostaven, saj smo se lahko z ladjo pripeljali direktno v Kirkefjord in smo imeli do prostora, kjer smo postavili tabor, le nekaj sto metrov. Razen tega je odtod možen dostop do treh gorskih verig: področje Breiflogtinda, Kloketinderja in Helvedestinda. Razen tega smo lahko od tod obiskali tudi srednji del otoka z najvišjim vrhom otoka Hermansdaltindom (1036 m). Več o tem področju pa govorijo drugi člani odprave.

Viri:

¹ P. Prag: Rock climbs in Lofoten Norway, London 1953.

² Harry P. Spilsbury: Lofoten and the Nordland. Članek v knjigi Norsk Fjellsport, Grondahl and Sons Forlag, Oslo 1958.

³ Mountain Holidays in Norway, London 1966. Turistični vodič.

⁴ Dopisovanje z norveškim alpinistom Arne Randers Heenom, Andaalsnes, Norveška.

⁵ Dopisovanje s člani češke odprave iz Ostrave (l. 1970).

⁶ Osebni razgovori z norveškim alpinistom Magnarjem Petersonom, Petroleum Station, Svalvaer, Austvaagoy, Lofoten.

NA LOFOTE IN NAZAJ

FRANC JEROMEN

Priprave

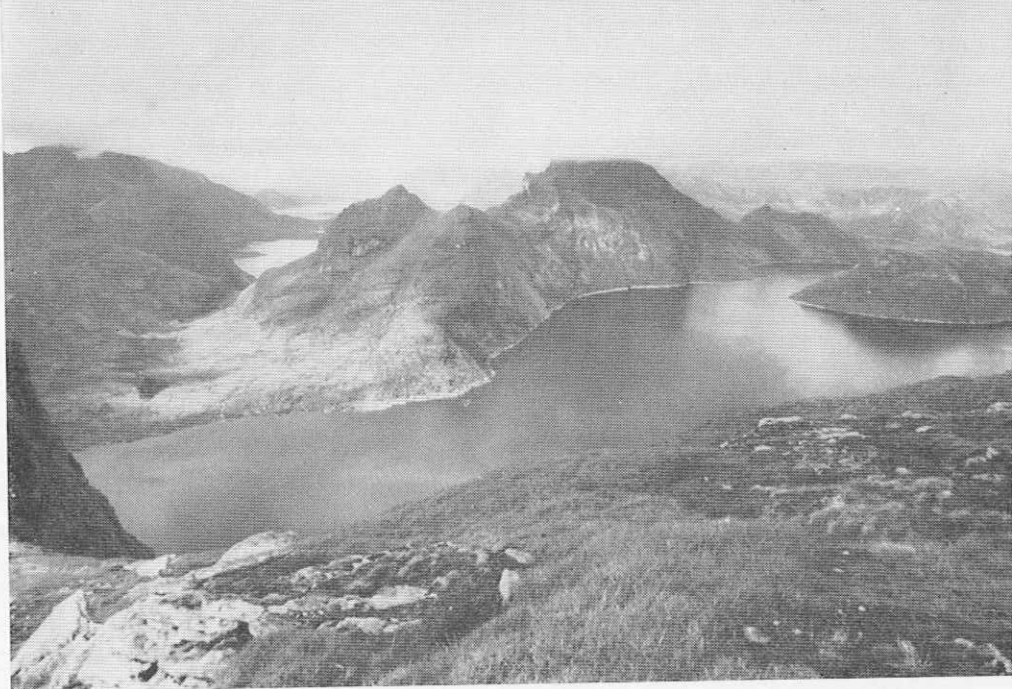
Zdi se, da sta študentski odpor zoper formalizem in pravoverne ideje že od nekdaj priljubljena med člani APD, saj so vse njegove odprave odšle v kraje, ki niso naštetih v grupi IA med kraji, primernimi za alpinistične zagnance. Tako smo se tudi mi, potem ko smo črtati Hindukuš in Svalbard, kakor imenujejo Norvežani Spitzberge, oprijeli Lofotov. Povedati moram, da tej odločitvi ni botrovala samo želja po odkrivanju nečesa novega, ampak predvsem čas, ki smo ga imeli na razpolago, in pa sredstva, ki bi jim lahko rekli tudi denar. Lofoti, kakršni so se nam zdeli iz Ljubljane, so nam bili všeč po več plateh. Prvič: Lofoti so za slovenski in jugoslovanski alpinizem popolnoma novo področje, so bližnji sosed Svalbardu, ki se nam je izmuznil, in dostop je sorazmerno enostaven.

Kot vsi resnični odpravarji smo se seveda tudi mi najprej zagnali v študij literature in kmalu ugotovili, kot se to spodobi, da tistega, kar iščemo, ni ali pa vsaj ne v zadostnem obsegu. Več sreče smo imeli pri manj uradnih, zato pa tembolj učinkovitih privatnih zvezah, po katerih smo kar kmalu prišli v stik s Čehi, ki so bili na Lofotih leto dni pred nami. Najbrž je eno leto ravno tisto obdobje, ko človek pozabi neprijetnosti in težave, ostanejo pa mu vsi lepi spomini.

Zato so bila pisma, ki smo jih dobivali iz Češke, vsa polna hvale in epitetov o našem cilju. V resnično veliko pomoč pri odločitvah o končnem cilju nam je bila tudi literatura in zemljevidi, ki jih je poslal prijazni Arne Heen, trgovec iz Andaalsnesa, ki je hkrati tudi eden najboljših poznavalcev norveškega alpinizma. Z njim smo prišli v stik po posredovanju članov slovenske odprave, ki se je uveljavila z odličnimi vzponi v področju Trolltinda.

Potem ko smo za našo odpravo dobili vse potrebne blagoslove, se je celotna ekipa pričela sukati z enakomerno pospešenim gibanjem. Vsak je dobil določene obveznosti in bolj ko se je bližal dan odhoda, bolj učinkovito smo jih izpolnjevali. Spominjam se, da smo kmalu uveljavili stoječo obliko sestankov, kar nam je predlagal eden od naših zelo izkušenih članov. Lahko trdim, da smo tako že v korenu zatrli razna »zanimiva« predavanja in polemike.

Pogled s Segeltinda proti oceanu

Iz arhiva ekspedicije APD

To, da smo izbrali za naš cilj tako civiliziran del sveta, kot je Skandinavija, je imelo za nas dobre in slabe strani. Tako smo lahko računali na dobro urejen, vendar gost promet, na dobre, vendar drage servise, na sicer zelo korektne, vendar poslovne odnose. Ugodno je bilo za nas tudi to, da norveška vlada nima nikakršnih ministrstev in uradov, ki bi odpravam milostno podeljevali ta ali oni vrh.

Ko smo preverjali različne možnosti za transport celotnega moštva in prtljage, se je kmalu izkazalo, da bo še najprimerneje vozilo soliden kombi VW. Pri tem smo sicer tvegali, da je v primeru okvare blokirana celotna odprava ter da dobi zaradi utesnjenosti in miroljubnih debat kdo od članov živčni zlom, če ne kaj hujšega. Okvar, hvala bogu in šoferju, ni bilo, za eventualno živčnost pa je lofotski mir pravi balzam.

Na sever

Odpeljali smo se 2. julija s četrturo zamudo v upanju in prepričanju, da imamo s seboj vse razen standardnih vsakodnevnih skrbi, ki naj bi ostale v Ljubljani. Na Jesenicah so nam prijatelji podtaknili nekaj trdne valute, ki naj bi jo na severu zamenjali za škornje iz tjalnove kože. Čeprav smo imeli med nami dva magistra tehnike ter kot pomočnike še tri inženirje in enega ekonomista, nam v Narviku ni uspelo izračunati, kako naj kupimo par škornjev z denarjem, ki bi zadoščal za štiri petine enega čevlja. Tako smo morali devize pač pretihotapiti nazaj v Jugoslavijo.

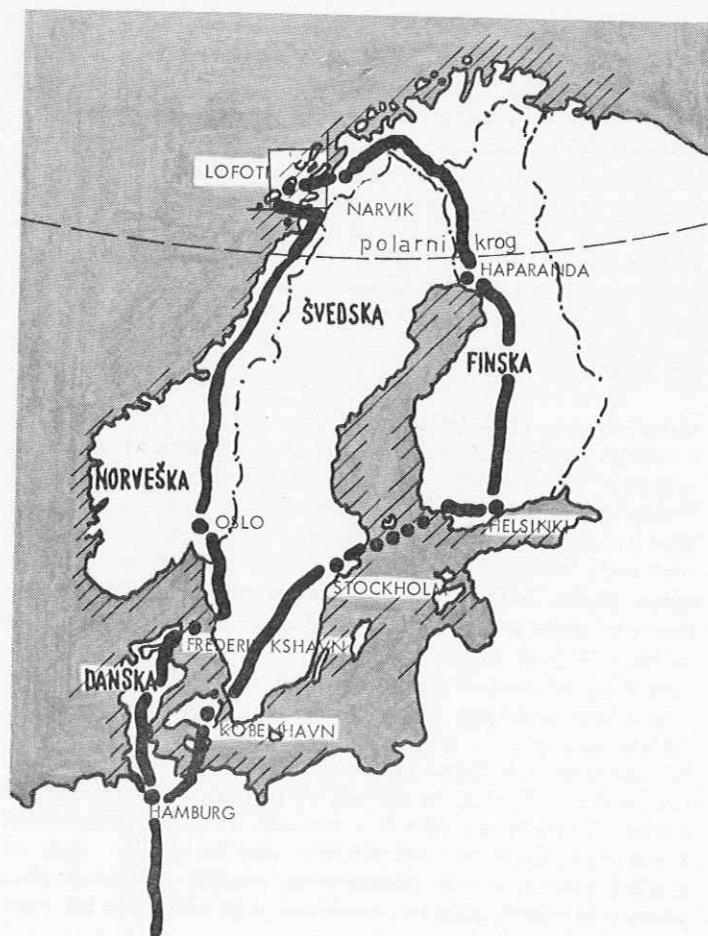
Korensko sedlo je bilo dvojna preizkušnja za naš kombi. V Jugoslaviji smo preizkusili motor, v Avstriji pa zavore. Celotno preizkušnjo je kombi preстал odlično in menili smo, da pred nami ni več zaprek. Res smo prišli v Frederihshaven, ki leži na skrajnem koncu danskega polotoka, že čez 35 ur. Na trajektu, ki nas je prepeljal v Göteborg, smo si vsi pretegnili otrple sklepe, nekateri zvitejši pa so se celo okopali. Pri izkrcavanju v Göteborgu smo doživeli prvi dokaz za nas kar nerazumljivega zaupanja v poštenost. Že na ladji so namreč carinski uslužbenci razdelili rdeče listke s črko A in zelene s črko B. Iz navodil, ki so bila tiskana tudi v srbohrvaščini, smo lahko razbrali, da moramo pokazati carinikom zelen listek, če menimo, da nimamo s seboj ničesar, kar bi nasprotovalo švedskim carinskim predpisom. V nasprotnem primeru bi morali pokazati carinikom rdeč listek. Da pa stvar le ne bi bila preveč

enostavna, je na koncu navodil pripomba, da včasih cariniki pregledajo tudi avtomobile z zeleno oznako. Štejemo si lahko v čast, da je pripomba napisana tudi v drugih jezikih in ne samo v srbohrvaščini.

Ker so nas v domovini precej plašili z nemogočimi norveškimi cestami, smo želeli priti čimprej čim više na sever, tako da bi nam za slabe ceste ostalo nekaj več časa. Zato smo si ogledali Oslo v slogu, ki bi ga lahko imenovali industrijski turizem, kjer so vsi koraki natančno preračunani. Osebo sem sklenil, da se z Oslom še vidiva.

Po treh ali štirih urah smo se že peljali naprej. Ker pa smo proti večeru pričenjali že tretji dan praktično neprestane vožnje in bi bilo nadaljevanje le malo preveč tvegano, smo se zaustavili ob nekem na pogled kar romantičnem jezeru. Iz romantike smo bili v nekaj minutah prestavljeni v realizem, ki so ga predstavljali bojoviti komarji. Poleg tega se je izkazalo, da voda iz jezera ni primerna niti za kuho, da je naš kuhalnik odličen samo na prospektu, pa še to in ono. Vzrokov dovolj, da smo se drug za drugim zavlekli v slonove noge in poskušali zaspati, pri tem pa nas je seveda motila dnevna svetloba, čeprav so se kazalci na uri že pomikali proti enajsti. Naslednji dan smo v prvi trgovini kupili mažo proti komarjem in s tem je bil problem številka ena rešen. Če se nam je zdela pokrajina med Göteborgom in Oslom kar nekam premeška za to zemljepisno širino, pa je postajala sedaj, ko smo od morja zavili v notranjost in se je cesta pričela vzpenjati v gore, vedno trša. Poleg tega je pričelo iz nizkih oblakov že zoprnno deževati, tako da je bil vtis popoln. Takšno žalostno vreme nas je spremljalo kasneje vse do baznega taborišča.

Vožnja proti našemu cilju je minevala brez posebnih pretresov in četrto noč po

odhodu iz Ljubljane smo že prespali v zapuščeni, napol podrti baraki v vasi Skutvik, ki leži približno 100 km jugozahodno od Narvika naproti glavnemu mestu Lofotov Svolveaeru. Deževalo je in pihal je zoprn veter, ko smo se naslednji dan vkrcali na trajekt.

Čeprav smo skoraj vsi člani naše odprave tudi veliki ljubitelji morja, so dolgi valovi Atlantika kar hitro omejili naš sicer zanimivi pogovor z zgovornim lofotskim zdravnikom na kratke »yes« in »no«. Zdravnik je sicer govoril kar naprej, mi kot poslušalci pa smo se menjavali in si z globokim dihanjem na palubi mirili želodčne težave. Ko smo prišli v zavetrje Lofotov, so se valovi pomirili in ob pristanku v Svolveaeru smo že vsi skupno z drugimi turisti vihali nosove zaradi smradu, ki je prihajal iz tovarne ribjih konzerv. Tudi ta duh spada med lofotske značilnosti in nanj smo se kmalu privadili tako kot na dež, sladki kruh in stalno svetlobo.

V Svolveaeru smo obiskali lofotskega alpinista Magnarja Petersona. Čeprav se je ravno pripravljal, da odpelje naročniku cisterno gorilnega olja, si je vzel čas, da nam je pojasnil vse, kar nas je zanimalo. Povedal nam je, da bi natančnejše podatke o preplezanih smereh dobili sicer v Londonu, ker so bili pač Angleži kot povsod tudi tu prvi, ki so načeli strme lofotske stene. Veselilo nas je, ko je potrdil, da je področje v Kirkefjordu, razen treh smeri, praktično nedotaknjeno, čeprav je alpinstično zelo zanimivo. Prihod angleške odprave v Kirkefjord dober teden za nami je to trditev le še okrepil. Naš končni cilj, do katerega smo prišli s kombijem, je bila vas Reine, ki leži ob vhodu v Kirkefjord. Po Lofotih smo potovali počasneje zaradi slabih cest in zaradi trajektov, ki povezujejo posamezne otoke. Kljub temu smo prišli v Reine še isti dan zvečer. Prvo noč na Lofotih smo prespali v hišici, v kateri prebivajo v sezoni ribiči, ki pridejo od vsepovsod v bogata lofotska lovišča.

Naslednji dan smo vso našo prtljago preložili na ladjico, ki nas je pripeljala do zaselka na koncu Kirkefjorda. Čeprav so večino sten zabrisale megle in oblaki, smo med vožnjo že odkrivali možnosti za vzpone. Žal nam je deževje v naslednjih 15 dneh prekrizalo marsikateri načrt.

Proti domu

Ko nas je ladjica zopet peljala proti Reineju, smo bili začuda tihi in mirni. Nekaj mesecev kasneje nam je eden od himalajcev povedal, da so se tudi oni na povratku z gore držali bolj vsak zase. Najbrž je ta občutek značilen za vse odprave.

Do Svolveaera smo se vračali po že znani poti, potem pa smo nadaljevali vožnjo preko otokov Vesteralen proti Narviku. Tam smo na pošti izpraznili predal z napisom »poste restante«. V Narviku sta nas dva doživljaja spomnila na domovino. Najprej so bili to drobni predmeti razstavljeni v vojnem muzeju, ki so jih izdelali v težkih dneh naši interniranci v koncentracijskih taboriščih na severu Norveške, drugo pa so bili Tomosovi motorji Lamo, ki stojijo skoraj pred vsako športno trgovino v Narviku. Pri tem smo s čudnimi občutki ugotavljali, da ni nikjer na motorju napisa, ki bi povedal, da je motor narejen v Jugoslaviji. Človek bi razumel, če bi se v prid poslovnosti napisu odrekli npr. Nemci, ne pa Jugoslavlani.

Od Narvika nas je vodila pot še kakih 200 km proti severu, potem pa smo zavili v notranjost proti Finski. Na to, da smo v novi državi, nas je opozorila le majhna tabla z napisom Suomi, z velikodušnimi cariniki pa smo se namreč srečali šele več km v notranjosti Finske. Opis Finske bi spadal bolj v Ravninski, kot pa Planinski Vestnik. Povem pa naj, da nam je bila zelo všeč, razen po jezikovni strani, ker si nismo mogli z našim znanjem jezikov pomagati prav nič. Medtem ko smo v drugih skandinavskih deželah razvozlali vsaj bistven pomen raznih napisov in opozoril, so bili vsi naši poskusi pri finščini brezupni.

Na trajektu, ki nas je preko Baltika popeljal na Švedsko, smo se zopet enkrat pošteno naspali ter se odpočili pred zadnjo 2200 km dolgo etapo. Najbrž nam bo od te zadnje etape ostal še najbolj v spominu postanek v Martuljku, ko smo po štirih tednih zopet z mirnim glasom, ne da bi se poprej pozanimali za ceno, naročili poleg drugega dvojne porcije solate, pa še sadno kupo in pivo povrhu.

MOJA ODPRAVARSKA KARIERA

VLADO SCHLAMBEGAR

Udeleženci odprave na Lofote so moji stari hribovski tovariši. Z nekaterimi plezamo skupaj že več kot deset let. Ker sem imel hrano na skrbi, posebno pa še, ker so me zaradi moje kvalifikacije določili za kuharja, sem se odpravil na dolgo pot z mešanimi občutki. Kaj pa če se eden od prijateljev postavi po robu in kategorično odkloni jed z besedami: »Tega pa že ne bom žrl!« Saj lahko potegne za seboj simpatizerje, ki jih v tako številni odpravi gotovo ima in odprava z vso svojo pomembnostjo bo v veliki nevarnosti.

Ker sem žrtvoval za odpravo tudi tihi mesec doma, svoj redni letni dopust in možnost, da me mali sinko kliče striček, ko pridem domov, sem bil ob odhodu resno zaskrbljen. Pogodbe, ki sva jo sklenila z ženo, niti ne omenjam.

V kratkem času smo spravili hrano skupaj za osem lačnih želodcev. Jaz naj bi jo pretvarjal v prebavljivo obliko. Popolnoma sem se zavedal odgovorne naloge in odgovornosti za prijatelje. Začel sem izredno dobro: dva dni mi sploh ni bilo treba kuhati, ker smo se neprestano vozili in je bil vsak od nas srečen, da mu ni bilo treba sedeti spredaj in igrati navigatorja (pomagati šoferju pri orientaciji) ali pa celo šofirati.

Tretji dan se je dobro začel, pa slabo končal. Pri večerji so nas namreč skoraj požrli komarji. Nekajkratnih kasnejših kulinaričnih poskusov niti ne omenjam, ker prijatelji zaradi lakote sploh niso kritizirali jedi.

Prišli smo v bazo in zame so se začeli težki časi. Vsak dan sem bil bolj zaskrbljen. Dobrih jedi, oziroma jedi, ki so nam vsem ugajale, je bilo vedno manj in če ne bi bilo prijatelja Janeza z njegovimi palačinkami, bi se zame vse verjetno slabo končalo. Že sem pričel z liričnimi kuharskimi kombinacijami, kot so ovseni kosmiči v špargljevi juhi in podobno, ko mi je šinil v glavo stric Lojze (naj mi ne zameri, ker ga citiram) in njegova uporabna zgodba o treh kanadskih drvarjih. Pridni fantje so drvarili ves dan, zvečer pa je bilo treba tudi kaj toplega skuhati. Določili so prostovoljca, ki je odgovorno delo sprejel s pogojem, da čez kuho ne bosta zabavljala. Kakor hitro bo kdo od njiju pričel zabavljati, bo sam dobil kahalnico v roke in kahal, dokler se ne oglasi tretji. Po treh mesecih kuharju navdušenje že pošteno splahni in njegovo kuharsko potrpljenje gre h koncu.

Vsak dan je hrana manj užitna, prijatelja pa jo še kar naprej hvalita. Nekega dne se ujezi do konca in jima zapeče v polpeto losov iztrebek. Prijateljema diši dobra večerja in eden od njiju je kar ne more dočakati. Z užitkom ugrizne v polpeto. Ko začuti tuj okus, povalja grizljaj po ustih, nakar ves jezen zavpije: »Pa saj to je losov drek!« Po hitrem premisleku pa s smehom na ustih doda: »Ampak diši pa odlično.« Zdi se, da so se prijatelji vdali v usodo, kajti kahal sem do poslednjega dne. Prijatelji so mi podtaknili še pasjo hrano, vendar ponovno trdim, da sva jo s Franelom kupila na oddelku, kjer prodajajo hrano za ljudi in kot tako sem jo tudi skuhal.

Zadnji dan sem se izmazal, ker smo jo vsi skupaj mahnili v Martuljku v gostilno pri Jožici. Prijatelji pa so ostali še naprej usmiljeni z menoj in še sedaj me samo hvalijo.

Prehrana odprave

Odprava naj bi bila zdoma en mesec. Polovico meseca naj bi preživeli na poti, polovico pa plezali. Hrano smo zato razdelili na dva dela.

Stene in ture se po dolžini ne razlikujejo dosti od naših. S pripravo hrane zato nismo imeli težav in smo skušali naše navade prenesti na daljni sever. Nič preveč nisem

navdušen za novotarije in tudi iz pripovedovanja prijateljev sem sklepal, da je najboljša hrana tista, ki si je vajen. Take smo imeli s seboj dovolj. Z nakupi (bolj redkimi) smo jo dopolnjevali.

Konserve mesa, zelenjave in sadja smo kombinirali z močnatimi jedili, posebno pa nam je ugajalo mleko. Dokupovali smo v glavnem kruh, ki je posebnega okusa. Navaditi se ga nismo mogli do odhoda. Premalo je slan.

Prijatelji so konzervirano hrano včasih nadomestili z ribami, ki so jih naložili. To je vsem prijalo.

Ne vem, ali smo imeli večjo srečo pri izbiri članov odprave ali pri vrsti hranil (ki ni bila najboljša iz objektivnih vzrokov), kajti nihče se nad hrano ni pritoževal. Izbirčni smo postali šele na poti domov, kar je razumljivo.

Kako smo do hrane prišli? Verjetno enako kot vse alpinistične odprave. Naše prošnje niso naletele na gluha ušesa in prijetno smo bili presenečeni, da imamo tudi alpinisti veliko prijateljev. Ti svojega navdušenja ne obešajo na veliki zvon, pokazati pa ga znajo ob pravem času. Rad bi se jim v imenu vseh članov odprave in Akademskega planinskega društva še enkrat zahvalil za pozornost, ki so nam jo izkazali s svojo pomočjo.

Odprava se je hranila izključno z izdelki spodaj naštetih proizvodnih organizacij: Delamaris, Izola; Kolinska, Ljubljana; Eta, Kamnik; Mesna industrija Zalog; Ljubljanske mlekarne, Ljubljana; Živilski kombinat ŽITO, Ljubljana.

STENE, DEŽEVJE IN RIBE

JOŠT RAZINGER

Lofotske gore se kot mogočen zid pno iz Vostfjorda. Podoba, ki so jim jo vtisnili ledniki manjše gorske skupine z ostrimi grebeni, stolpom podobnimi vrhovi in zbrušeni stenami, ki padajo naravnost v morje – so ohranile do današnjih dni. To je lahko razumljivo, če se spomnimo, da so zgrajene, podobno kot sosednji skandinavski ščit, iz starih kamenin, ki se odlično upirajo eroziji. No, in gabru, gnajsu in granitu smo morali prilagoditi svojo opremo, posebno kline, ko smo jih izbirali v Ljubljani.

Pri prvih poizkusih vzponov se je pokazalo, da se izkušnje, ki smo jih nabrali v granitu Centralnih Alp, ne dajo v popolnosti prenesti v granit skandinavskih gora. Skala je namreč tu precej drugačna: dosti bolj monolitna je, namesto globokih in čistih razpok, v katerih klini lepo zapojejo, smo srečavali plitke in slepe zarezje. Klini, ki so bili izdelani lani po naročilu komisije za alpinizem, niso bili najboljši, ker so narejeni iz premehkega materiala. Krivili so se, namesto da bi prodirali v razpoko. Za ta tip granita bi bili primernejši klini iz trdega jekla, kakršne izdeluje avstrijska firma Stubai, angleška Clogwyn ali ameriška Chouinard. Žal imajo tudi ti slabo lastnost – izredno visoko ceno.

Bolje se je obnesla oprema za širše razpoke. Poleg Simondovih žlebastih klinov smo imeli še lesene zagozde, aluminijaste kline, izdelane iz profilov U različnih dimenzij in pa aluminijaste zagozde z zanko (Angleži jim pravijo »chockstone« – zagozden kamen). Opozoril bi posebno na zadnje, ki imenitno prijemljejo tudi v ozkih slepih počeh, v katerih odpovedo vsi drugi pripomočki, razen prstov seveda.

Pogrešali smo le trde jeklene kline s profilom Z (ameriški »leaper peg«) in pa bong-bonge, ki bi jih lahko uporabljali namesto lesenih zagozd, saj jih je dosti lažje izbijati.

Nismo pa imeli problemov le s plezalsko opremo, temveč nam jo je zagodlo tudi vreme. Iz pekleno vroče Švedske, kjer je živo srebro skočilo na 28° C, smo zapeljali

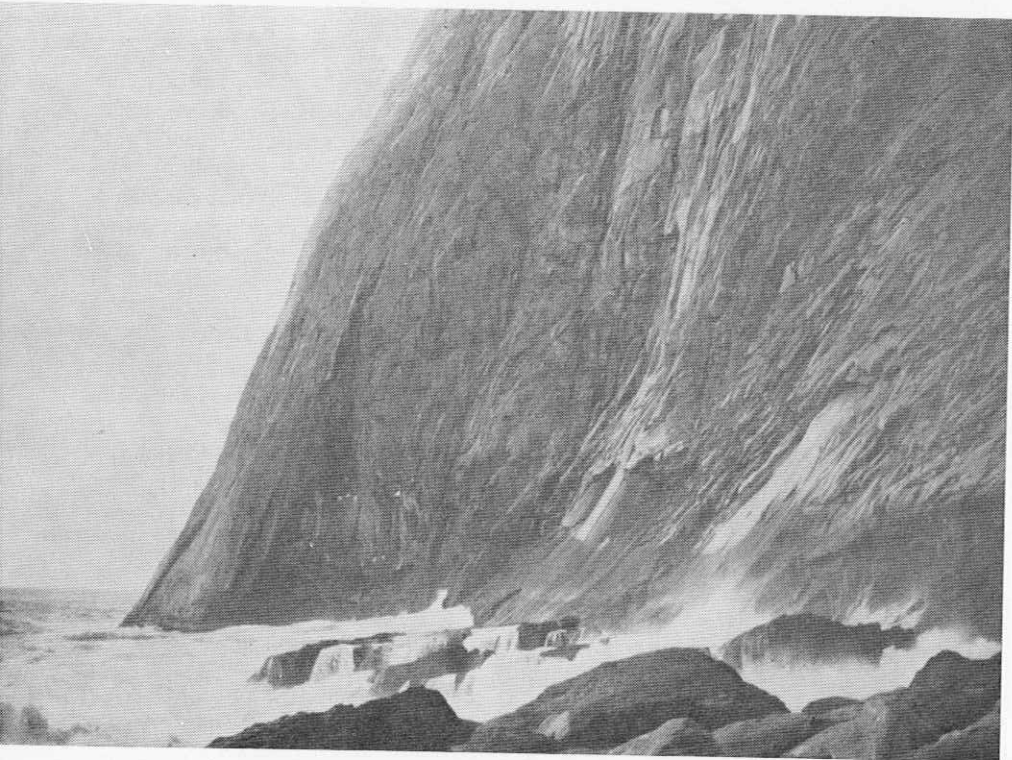
severno od Osla v gozdove skandinavskih gora, nad katerimi se ni hotelo znočiti, na streho pa nam je začel liti dež v potokih. No, in ta dež nas je spremljal naslednje tri tedne. Žal smo morali priznati, da so imeli prav tisti poročevalci, ki so hvalili lepoto in slikovitost lofotskih gora, o vremenu pa niso vedeli povedati nič dobrega. Na lastni mokri koži smo se prepričali, da je ribiška baraka, pa čeprav še tako vegasta, boljša od vsakega šotora. Lofotska tla so praktično nepropustna in vsak najmanjši dež jih spremeni v močvirje. Voda, ki se ji ne posreči pridreti v šotor skozi streho, si poišče pot skozi dno. Taborjenje v takih razmerah ni prav nič podobno idiliki s prospektov. Na srečo pa se na koncu skoraj vsakega fjorda, na ozkem pasu položnejšega sveta med morjem in strmimi stenami, stiska ribiško naselje z zelo prijaznimi domačini, ki tujcu z lahkim srcem odstopijo prazno sušilnico rib. Tako je bil problem baznega taborišča kaj hitro rešen.

Nasploh je bila voda naš največji sovražnik. Že na poti po Norveški nam je postalo žal, da smo pustili doma škornje, s katerimi smo se ob odjugi branili pred ljubljansko plundro. Pozneje, ko smo se na pohodih po otokih prebijali skozi moko praproto, ki nam je segala do prsi, pa bi škornjem z veseljem dodali še nepremočljiv jadralski komplet. Različni anoraki in vetrne hlače pa še visoke gamaše povrh so puščale kot rešeto. Najboljša rešitev bi bila najbrž kar potapljaška obleka.

Nismo pa samo plezali ali postopali po močvirjih, kot bi se morda zazdelo kakemu bralcu, ampak smo včasih tudi sedli k taroku, napisali domov kako »pismo iz lofotske mreže« in seveda lovili ribe. Rodolfo je v televizijski oddaji citiral Frenetovega strica, ki nam je pred odhodom iz Ljubljane zagotovil: »V lofotskih vodah je toliko polenovk, da veslo, ki ga zasadiš v vodo, kar samo stoji pokonci.« Ta stavek je segel globoko v dušo Olgi Ratej, ki je v komentarju k oddaji zapisala, da smo se zaradi slabega vremena raje vozili s čolnom in lovili ribe, kot da bi plezali. Pa pustimo vsakomur njegovo mnenje. Saj hribovski prijatelji že sami vedo, da se o vzponih ne splača lagati.

V steno naravnost iz čolna

Iz archiva ekspedicije

DOŽIVETJE

RUDI RAJAR

Ležim vrh gore na mehkem, suhem mahu. Mirno, globoko dihanje mi pove, da prijatelj spi. Jaz pa ne čutim nobene utrujenosti. Škoda se mi zdi spati tu gori, bojim se, da bi zamudil eno tistih redkih doživetij.

Podložim si glavo, da lahko gledam proti severu. Nebo nad nama je jasno, proti severu pa se širi sloj oblakov točno v najini višini, tako da vidim nad in pod nje. Širijo se nad oceanom proti nama, toda preden dosežejo gore, se izgubijo. Skrivajo sonce, ki je nekaj stopinj nad obzorjem. Zgoraj so oblaki zlatorumeno obarvani, spodaj pa razločim ob obali še valove, dalje jih nekaj časa še slutim, proti obzorju pa se vse izgubi v široki zlati cesti, ki drži v fantastične daljave. Zdi se mi, da bi lahko kar hodil po njej. V rani mladosti sem si takole predstavljal cesto, po kateri bi lahko odšel v neznane kraje, v Indijo ali na Kitajsko.

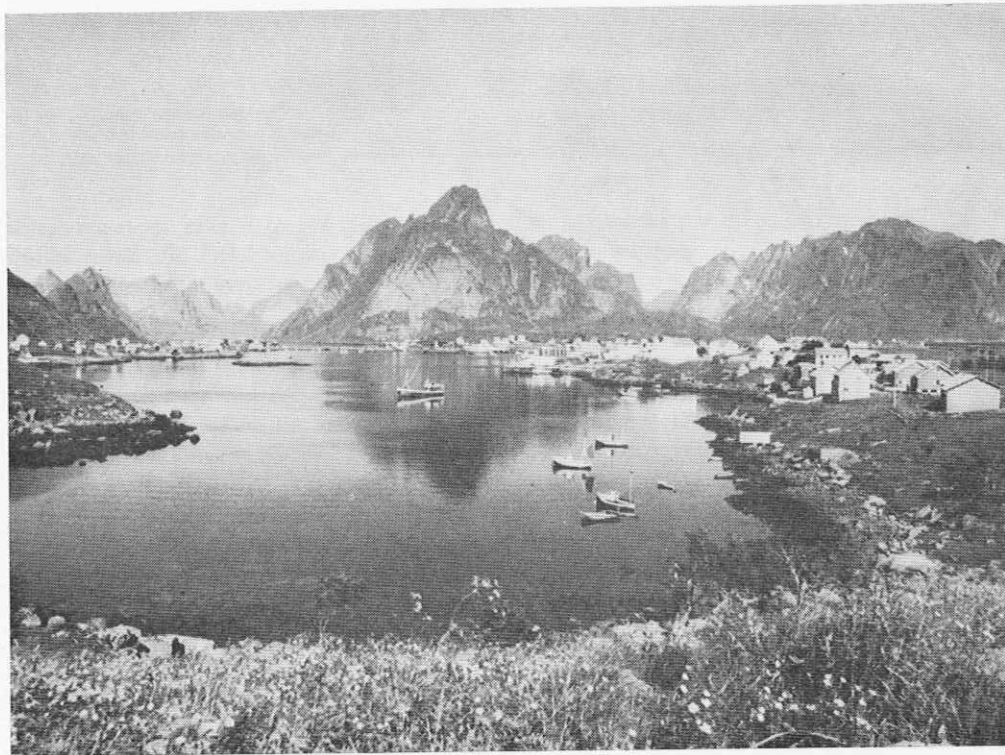
Še nikdar prej nisem gledal sončnega zahoda na morju s take višine in zdi se mi kakor v pravljici, da mi pogled sega tako neznansko daleč.

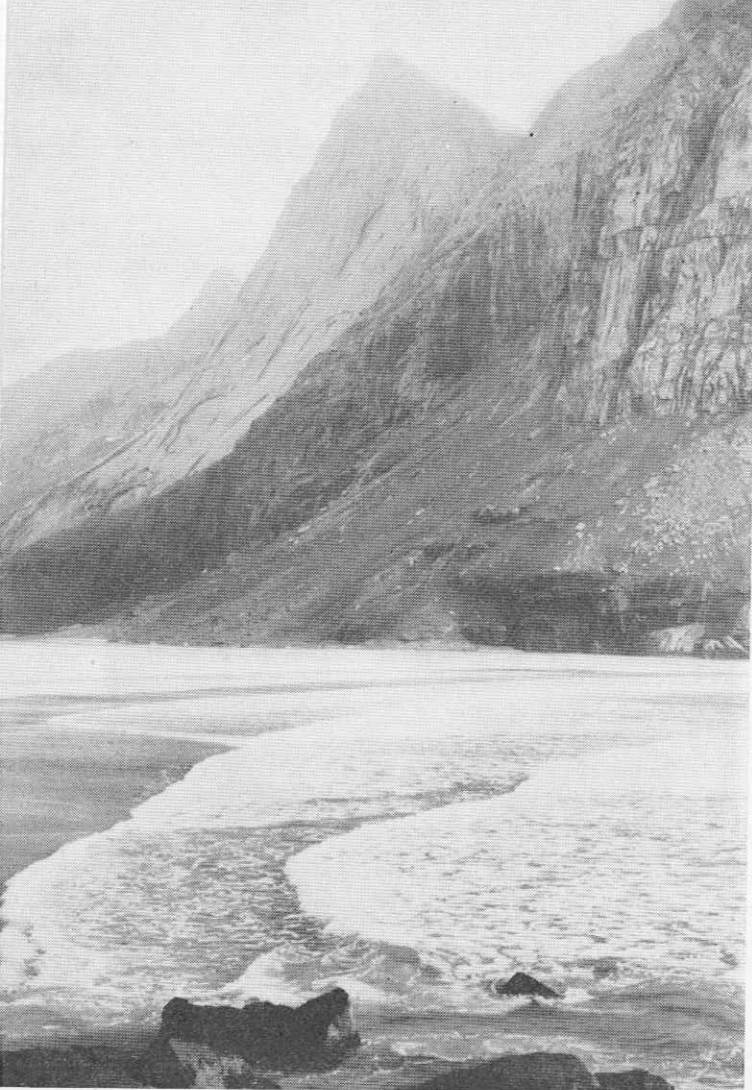
Lepo prijetno toplo je. Pogledam na uro. Le še sedem minut manjka do polnoči. Danes bova torej le doživela tisto opevano polnočno sonce. Smo sicer že nekaj dni prek tistega datuma, ko se konča večtedenski poletni dan v teh krajih, toda vrhovi so še vsi v soncu. Tu gori sega pogled prek obzorja in za naju danes sonce ne bo zašlo.

Spet doživljam enega tistih lepih trenutkov, ki jih je le nekaj v življenju. Žal! Ali pa tudi ne, saj tako lepih ne bi moglo biti mnogo, ker bi obledeli. Premišljam. Mnogo pogojev mora biti izpoljenih, da lahko to doživim.

Vas Reine na otoku Moskenesøy

Iz arhiva ekspedicije

Pogled iz Kitovega zaliva
proti Breiflogtindu
Iz arhiva ekspedicije

Biti mora to nekje v neznanih, samotnih gorah ali pa vsaj v zelo skritem kotičku naših gora. To daje občutek nečesa skrivnostnega, pustolovskega. Tu daleč okrog ni človeške duše. Le dva prijatelja se morda še mučita v steni nekje pod vrhom v sosednji verigi. Mučita? Ne, le živita z goro.

Navadno imam tak občutek po uspelem vzponu. Spomnim se najine smeri. Lepo delo sva danes opravila. Prvenstvena smer je, dobro sva jo poiskala v skoraj navpični steni najine gore. Morda poprosim prijatelja, če jo lahko imenujem v spomin na drago osebo. Dolgo sem si želel tega. Pa saj ni niti važno to, da je prvenstvena! Danes sem res užival ob plezanju. Čista, trdna skala, nobene nevarnosti padajočega kamenja, sijajni oprimki.

K uživanju in doživetju je gotovo tudi pomagal občutek, da se nama prav nikamor ne mudi. Danes je to res čudovito. Občutek, da sonce še teden dni ne bo zašlo in da je popolnoma zanesljivo vreme, mi daje prijetno zavest, da je čisto vseeno, kdaj se vrneva. V današnjem tempu civilizacije lahko le redko doživim ta občutek. Zato je danes toliko lepši.

In razgled! Ob severovzhodnem pobočju najine gore mi zdrsi pogled do »Kitovega zaliva«. To je nekaj sto metrov dolga in še bolj globoka peščena plaža, stisnjena med same navpične stene. Bili smo že tam doli pred nekaj dnevi. Zaliv smo imenovali po ogromnem kitovem okostju, ki smo ga našli v pesku. Desno od zaliva je tista

slovita, silno gladka stena, ki jo po pravici imenujemo »eno največjih obmorskih sten v Evropi«. Ko gledam še dalje v desno, mi pade pogled v naslednji zaliv, nato na gore sosednjega otoka, ki se našega skoraj dotika. Potem spet jezero, pa ostri grebeni, fjordi in spet vrhovi. Na jugu žari v soncu zgornji del najvišjega vrha na otoku. Če bo le še en dan lepo vreme, pa se povzpnem nanj. Morda bom z njega lahko pogledal proti neraziskanemu južnemu delu otoka. Danes pa me najbolj privlači pogled na širni ocean na zapadu in na severu. Do ameriške celine tod ni drugega kot morje. Ni čudno, da veter lahko naredi tako ogromne valove celo ob lepem vremenu.

Kaj je še potrebno za tako doživetje? Morda tišina. Napnem ušesa. Res je vse tiho, toda če dobro poslušam, le lahko razločim nekaj glasov: bučanje valov, ki se plazijo in lomijo ob pečino skoraj tisoč metrov niže. Ali pa komaj slišen krik galeba. Ali pa rahlo šumenje vetra, ki piha prek grebena.

Prijatelj se premakne in vidim, da tudi on uživa. Lahko bi rekel, da sva danes postala prijatelja. Znani alpinist je postavil kot eno glavnih privlačnosti alpinizma to, da pri nobenem drugem športu ne pride tovarništvo tako do izraza. Pri plezanju lahko v nekaj urah spoznaš človeka in njegov značaj, na mnoga vprašanja dobiš odgovor. Na primer, ko sem se skoraj pol ure mučil, da bi našel primerno špranjo za klin, ko me je on varoval na nerodnem stojišču, ali ne bo začel sitno priganjati? Ali bo imel razumevanje, da me bo fotografiral z nekim motivom, ki mi je izredno pri srcu? Ali se bo jezil, ko se v lahkem grebenu ne zanesem več na roke in bi rad, da se pošteno varujeva? Ali bo pravično razdelil težo v moj mali nahrbtnik? Ali bo ohranil mirno kri, ko situacija postane težka?

Še mnogo je takih vprašanj in nikjer drugje ne bi človeka v dvanajstih urah tako dobro spoznal.

Nič ne govoriva, toda počasi vstajava. Doživetje je končano, le v spominu bo ostalo vse življenje. Strašno si želim, da bi mogel vse to pričarati na moje diapozitive, da bi vsaj del tega lahko doživeli tudi moji prijatelji in znanci.

ZIMA V TAMARJU

MITJA KOŠIR

Tschadova smer

Rahlo je snežilo, ko sva z Borisom stopila v temo meglenega, zimskega jutra. Po dolini je ležal globok sneg in gore so že nekaj časa samevale.

Takoj za kočjo sva zagazila v celec. Pramena najinih čelnih svetilk sta nama pomagala iskati pot, ki pa je nikakor nisva mogla najti v nepopisni zmešnjavi drevin in grmovja. Sem in tja sva čutila stezo pod nogami, največ pa sva se vdiralna med zasneženo vejevje, si stresala sneg na glavo in za vrat in seveda pri vsem tem pridno robantila. Ker je vsake stvari enkrat konec, je bila tudi ta nesrečna gmajna končno za nama in v prvem jutranjem svitu sva zavila proti najini steni. Snega je bilo vedno več in kar nekam dvomljivo sva začela govoriti o najini plezariji. Porajajoči dan je vse bolj zmagoval nad nočjo in z zadnjim mrakom so izginile tudi megle, nama pa odkrile vso prelestno lepoto zimskih gora nad dolino, nama tako drago, polno spominov na dni, ko smo tu preživljali brezskrbno mladost, ko nam je bila edina dolžnost plezanje.

Tudi danes sva srečna. Tako domače nama je vse tukaj, gore naju vabijo vse hkrati. Kako rada bi se odzvala! Toda kaj, ko pa so nam dane tako skromne možnosti. Pokoriti se morava močnejšim zakonom in se zadovoljiti z enim samim ciljem in še

od tega naju loči strma stena, globoko zasnežena in na videz nepremagljiva. Pot naju vodi strmo navzgor proti vstopu. Strma snežna vesina naju ne navdušuje, saj oba le predobro poznavata vse nevarnosti, ki jih predstavlja takle globok sneg. Še celo gamsi, ti najpopolnejši prebivalci gora, so se ji ognili. Prav na robu vidiva globoke gazi, kjer so si živali utirale pot stran od plazov. Toda midva nisva gamsa in najina pot ima drug cilj. Rijeva kot krta in se preplašeno ozirava navzgor. Ne preostane nama nič drugega, kot da verjameva v srečo, ki nama je že nekaj časa naklonjena. Ko sva končno na varnem tik pod steno, ugotavljava, da nas verjetno neka višja sila hrani za prav posebno priložnost. Takrat pa bo šlo zares. Mraz nama ne prizanaša in edino z gibanjem se lahko ogrejeva. Zato se naveževa, pripraviva opremo. Že Boro obdeluje prvi raztežaj. Obilica suhega snega na skali mu ne dovoli hitro napredovati in preden doseže stojišče, sem že trd od mraza. Kot v posmeh se na drugi strani doline grebeni Ponc vabljivo bleščijo v soncu, kakor da podčrtavajo neumnost najinega početja. Toda to je naša usoda. Če se hočemo preizkusiti, moramo pač tvegati, pozabiti na vse ugodnosti dolinskega življenja in riniti v zasnežene stene, kjer se vse početje skrči v eno samo prezebanje in drgetanje od mraza ali od strahu. Pa vendar nas neka notranja sila vedno zvabi iz doline in nam ne da obstanka. Kdor še ni okusil opoja gora, tega ne more razumeti.

Boro doseže stojišče in me kliče za seboj. Počasi se prebujam iz odrevenelosti in kmalu se oba prestopava na zelo neudobnem stojišču. Tu je še celo star klin, ki nama zagotavlja, da sva v pravi smeri. Plezanje naju tako zamoti, da ne opaziva, kdaj se megleni zastor okoli naju zopet zagrne. Šele ko iz pod neba priplešejo prve snežinke, postaneva pozorna na vreme. Nič več ni sončnih grebenov in jeklenomodrega zimskega neba. Najino obzorje se je zmanjšalo na nekaj metrov, nato pa stena izginja v mlečni sivini nekam navzgor. Pa kaj bi vreme? Sedaj, ko sva tu, ne greva nazaj. Najina pot drži samo navzgor. Dan se nagiba proti koncu, ko imava končno spodnji, strmi del stene pod sabo. Nad nama pa se razprostirajo prostrana, strma snežišča. Več pa ne utegneva videti, ker se popolnoma znoči, in zopet gredo na delo čelne svetilke. Hodiva po nekakem grebenu, se vdirava med skale in končno imava za danes vsega dovolj. Na ravnem prostoru pripraviva bivač. Boro se kot večji strokovnjak loti kuhe. Jedilni list je pač omejen le na dobrote, ki jih imava s seboj, vendar si mojster kuhar ne dela skrbi. Med tem ko pijeva krepilno toplo čokolado, kramljava o najini nadaljni poti. Ker ne neha snežiti, naju razjedajo vse prej kot brezskrbne misli.

Če čez noč zapade veliko snega, bova postala neprostovoljna ujetnika stene, izpostavljena na milost in nemilost plazovom, ki bodo gospodarili po teh pobočjih. Ko popijeva še zadnjo kapljico, se zavijeva vsak v svojo spalno vrečo in poizkusiva zaspati. Toda preveč sva še pod vtisom današnje poti in tega strogo veličastnega trenutka, da bi lahko zaspala. Zaman poizkušava priklicati spanec, ni ga od nikoder. Končno pa naju le premaga utrujenost in za nekaj časa se iztrgava premišljanju in utoneva v polzavesno dremanje. Od časa do časa se prebudim in pogledujem na vreme. Sneži. Ali se je tokrat res gora zarotila proti nama? Nočem verjeti, ne smem verjeti. Saj bi bil potem bliže porazu kot pa uspehu, tako pa svetlo upanje utrjuje voljo in krepki zaupanje v goro.

Proč s temnimi mislimi. Zasanjam. Saj ni snega in ne mraza. Sonce sije in razliva svojo čudežno toploto po prostranstvu. Tam doli po zelenih dolinah živijo dobre vile, na visokih vrhovih kraljuje troglavi bog, ki kaznuje vsakogar, kdor s podcenjevanjem in lažnim pogumom prestopi prag njegovega kraljestva. Kdor pa pride s spoštovanjem, odkrito, brez podcenjevanja, temu brez jeze odpira vsa pota v svetišče lepote. Na samotnem bivaku sredi Travnikove severne stene sem sanjal o tem.

Prebudim se in nekaj časa traja, da ugotovim, kje sem. Aha, nekje v Tschadovi. Saj tukaj mora biti tudi Boro. Res spi poleg mene. Kar nekam razočaran sem nad resničnostjo. Pogledam na uro. Zgrozim se. Pol sedmih je že. Vsaj na moji uri, Borova pa kaže tri. Temno je še, le sneži ne več. Skozi tanko plast megle prodira rahla, lunina svetloba, brez svetilk lahko iščeva pot. Zavijeva v strmi žleb, nad katerim slutiva greben. Dobre volje sva in med tem ko eden pleza, drugi na varovališču

preizkuša svoj posluh z obupnim prediranjem v gluho noč. Poslušalec pa je samo eden in še ta ne preveč zahteven, saj tako vpitje predstavlja samo dobro prijateljevo počutje. Dneva pa ni in ni. Je pa le Borisova ura imela prav.

Nič zato, bova pa prej doma. Priplezava na položno ramo, ki brez večjih težav privede navzgor na greben. Torej je pred nama samo še nekaj lahkih raztežajev. Zdani se, le globoko v dolini kraljuje mrak. Boro zatuli, kot bi ga devali iz kože. Kaj pa mu je, da dela v mrzlem decembrskem jutru reklamo za radensko? Le na vrh je splezal in to je znamenje zame, da ne bo več pehanja po strmi steni, ne bo prezebanja na stojšičih. Nič več negotovosti in plahega pričakovanja, kdaj bo konec težav. Vrh je plačilo za vse napore in to dragoceno plačilo. Končno tudi sam pririjem navzgor in se zarežim v prijateljev kosmati obraz. Težko je opisati tak trenutek na vrhu. Lahko bi rekel – ena želja manj. Toda kaj, ko pa je toliko želja. Po vsakem uspelem vzponu si zaželim novih, še lepših, še težjih. Počasi sva se odpravila po zasneženih grebenih proti Vršiču. Za nama je ostajala stena, ki nama sedaj tudi pozimi ni več neznanka, saj nama je bilo dano preko njenih deviško belih strmin potegniti gaz v dokaz najine volje in v veliki meri tudi sreče.

Tschadova smer, Travnik; 2. zimski vzpon, plezala 27. in 28. XII. 1969 Boris Krivic in Mitja Košir.

V Kotovi špici

Globok sneg je ležal po gorah, vreme pa je obljubljalo najboljšo. V Tamarju se je zbralo lepo število alpinistov iz vse Slovenije. Saj je bil tu organiziran zimski tabor, ki ga je uspešno vodil Boris Krivic, odličen poznavalec gora nad Planico. Veliko se je plezalo, vendar le po prisojnih pobočjih od Ponc pa do Kotove špice in Jalovca. Severne stene pa so v svoji navidezni nepristopnosti in globoki zasneženosti samevale.

Boro nas je kot strogi vodja navsezgodaj vrgel iz postelje, in le njemu se imamo zahvaliti, da nas je jutro našlo že zelo visoko pod Kotovim sedlom. Vreme kljub večrajšim najboljšim obetom ni nič prida. Jalovec je v oblakih, preko grebenov šit in Travnika pa silijo dolgi, cunjasti jeziki megle prav do doline, nebo prekriva tanka plast mrenastih oblakov. Den strokovnjaško ugotavlja, da je to slabo znamenje. Nejc pa stoično mirno pravi, da ne bo nič hudega. Gremo v steno, pa naj bo, kar hoče. Nazaj bomo še zmeraj lahko šli. Pri vstopu pohitimo s pripravami, saj bivakirati ne smemo, ker smo Borisu obljubili, da bomo še nocoj v koči. Prvi raztežaji so kmalu za nami, potem pa ne vidimo ničesar več. Zoprne megle, ki so se prej podile le čez greben, se sedaj strnejo in nam onemogočijo dober razgled. Zavijamo v prvo grapo nad nami. Saj ne more biti tako težko, da nam ne bi uspelo. Plezamo kar drug za drugim in globina pod nami hitro raste. Na srečo ne vidimo izteka teh strmih pobočij. To bi bila skakalnica, kakršna še ni prišla nobenemu konstruktorju na misel. Potem pa je grape konec. Visok previsen skok je edina pot navzgor. Loti se ga naš mornarski kandidat Nejc in ga mojstrsko spravi podse. Midva z Denom se ne mudiva preveč in kar po vrvi zlezava navzgor na nekakšno ramo. Ničesar ne vidimo. Kot slepci stopamo navzgor po strmem snežišču in ugibamo, če smo sploh še v Kotovi špici. Da nismo na poti v nebesa? Den ugotovi, da mi ne smemo računati z nebesei in tudi pot tja gor verjetno ni tako strma in naporna. Šale pa imamo hitro dovolj, ko se snežišče spremenijo v pobočje iz samih gladkih plati, na katerih je le nekaj sipkega snega. Napredovanje postaja skoraj nemogoče in vsaka kretnja lahko poruši že tako slabo ravnotežje. Uspe nam prečiti v desno, kjer dosežemo strm žleb, vrh katerega se zopet bohoto precejšen skok, nad njim pa ta stokrat prekleta megla. Z dvema klinoma nam uspe pokoriti tudi to zapreko, ki ni niti prva, še manj pa zadnja. Gora že ve, kako se mora braniti pred vsiljivci. Sneg nad skokom je skrajno zanič in pri vsakem koraku se vdre do tal.

Kaj pa je to? Snežišče postaja vse manj strmo in naenkrat stojimo na nekem grebenu, za katerega pa ne vemo, kam bi ga pravzaprav dali. Morda pa je to le res vršni

greben Kotove špice. Utrujamo možgane, mozgamo in končno smo si edini, da smo le že na vrhu. Megla je obupna in ko izgine Nejc nekaj metrov naprej, ga nič več ne vidiva. Biti moramo previdni. Na grebenu so opasti, stena proti zahodu pa pada globoko v Koritnico. Sestop tja dol ne bi bil prijeten. Sedaj je naša naloga, da najdemo pravi sestop. To pa je skoraj nerešljiva uganka. Vse bi šlo, ampak skozi to meglo ne bi prodrli niti z radarjem. Pridemo nad neko grapo, za katero Den trdi, da je prava. Nisem povsem njegove misli. Den pa prepričuje vztrajno in zaupljivo. Nejc pravi, da mu morava verjeti, saj ima kar svetniški sij okoli glave. Ko smo deset metrov pod robom, sva tudi z Nejcem popolnoma prepričana v pravilnost našega početja, ko pa smo za dva raztežaja globoko, vsi trije vemo, da smo zgrešili. Ne pomaga nobeno klicanje vseh svetnikov na pomoč, nazaj na greben moramo sami. Odločimo se, da poizkusimo bolj levo. Tokrat obupamo že takoj za robom. V tej megli je videti vse tako nemogoče. Pa se staknejo tri pametne glave in najdejo rešitev. Po grebenu na Vevnico. Jasno, nič lažjega. In že grizemo kolena navzgor na vrh Kotove špice in naprej po grebenu proti V Koncu špici. Toda že je tu globoka škrbina, ob kateri si trije utrjeni heroji polomijo zobe.

Kaj pa sedaj? Nekje vendar moramo dol. Zopet se podimo po gazi nazaj na vrh in že smo tam, kjer smo začeli. Kaj bi dal sedaj, da bi se megla vsaj za trenutek razgrnila. Nič ni treba dati, megla vztraja. Poizkusimo še enkrat. Z Nejcem zveževa vrvi in spustiva Dena navzdol. Vrne se in zagotavlja, da je našel pravi sestop. Ko pa greva še midva navzdol, ugotovimo, da je skok, preko katerega bi se morali spustiti, previsok in prestrm. Dokončno imamo vsega dovolj in še zadnjič rinemo nazaj na greben. Tokrat se takoj odločimo za sestop po smeri vzpona. Nič kaj veseli nismo te situacije, a kaj hočemo, v dolino moramo še danes. Hitro izginemo iz tega negostoljubnega in vetrovnega grebena. Hitimo, kolikor se le da. Počasi postajamo navdušeni nad uspelim vzponom, saj tu pred nami pozimi ni lazil še nihče. Še opazimo ne, kdaj smo se izmotali iz megle. V dolini je že mračno in velik kamen se nam odvali od srca, ko končno po celodnevnem pehanju gor in dol po Kotovi špici le stopimo na prostrana snežišča pod Kotovim sedlom. Za nami je plezalna tura v steni, ki nima slovesa kot stene na drugi strani doline, vendar smo prav tam gori spoznali, kako majhen in nemočen je človek, če se hoče gora poigrati z njim. Srečni smo, da smo kljub vsem tem zaprekam uspeli obrniti še en list, ne najlažji, v knjigi našega življenja v gorah.

Torellijeva smer – vzhodna stena Kotove špice, prvenstveni zimski vzpon.
Plezali 26. 1. 1970: Danilo Cedilnik, Jernej Horvat in Mitja Košir.

Med Travnikom in Šitami

Zima se počasi bliža koncu, pred nami pa je še cel kup neuresničenih načrtov. Razmere v gorah so že nekaj časa znosne, zato se na brzino odločimo za prečenje Martuljskih grebenov. Prišel je čas odhoda in mala odpravica je odšla na pot, toda brez mene. Zaradi službe sem moral ostati doma. Vsak si lahko predstavlja, kako mi je bilo pri duši. Ker se v takem primeru lahko potolažim samo s tem, da izginem nekam v gore, sem v tovarni izprosil en dan dopusta, kar mi je skupaj z nedeljo dalo dva prosta dneva. Toda kam naj grem sedaj, ko pa sem se ves čas pripravljaj za grebene. Že vem, tam v Tamarju med stenami Travnika in Šit je smer, ki pozimi še ni bila preplezana. Tam bom poizkusil srečo. Morda uspem? Zvečer se vsi trije zberemo v Tamarju. Z menoj je Lojze, mlad fant iz našega odseka, in Janez, ki trenutno ni imel drugih resnejših načrtov.

Ob petih zavzoni budilka v oskrbnikovi sobi. Mrzlo je, to pa nas navdaja z upanjem, saj je to dobro znamenje. Po že utrti gazi smo hitro pod steno. Med tem se je že zdanilo in obljublja se nam lep dan. Visoki vrhovi so že vsi v soncu, le tu v dolini še vlada mrzla jutranja senca. V tem kotu pod strmimi stenami še poleti ni veliko sonca. Medtem ko pri vstopu pripravljamo opremo in se navezujemo, ogledujemo našo steno in iščemo najboljše prehode. Spodnji del smeri predstavlja nekaj raz-

težajev visoka stena, ki je poleti sestavljena iz samih skoraj navpičnih plati izlanih od vode in kamenja, sedaj pa leži na teh plateg snegu, zbit od plazov. Le izredno dobre razmere omogočajo vzpon. Ko začnem prvi raztežaj, sem prepričan, da take razmere tudi imamo. Silno strmo je in na pomoč morajo sem ter tja tudi klini. Varovanje je le navidezno in vsak se mora do skrajnosti potruditi, saj bi najmanjši spiderslaj katerega koli izmed nas pomenil padec naveze.

Dereze čudovito prijemajo in so poleg okla lednega kladiva edina opora na poti navzgor. Prijatelje vidim le, če se nagnem navzven. Stiskata se na drobnem stojišču in se poizkušata izogniti sneženim in ledenim drobcem, ki jima jih kot blagoslov pošiljam od zgoraj. Strmina je neizprosna, kot v Les Droites. Res da se ta stena tukaj po veličastnosti ne more primerjati z eno najtežjih ledenih sten v Alpah, toda ko se tukaj z nosom skoraj dotikam poledenelega snega in pobožno želim, da prvi štirje zobje derez ne popuste, imam vedno pred očmi ledenega orjaka nad ledenikom Argentière. Kaj hočem, po lanskem poletju so nam te gore okoli Mont Blanca zelo blizu...

Medtem ko ob majavem klinu varujem prijatelja, razmišljam o vsem mogočem. Kako popolno doživljanje gora je zimski alpinizem! Tu ni prvenstva. Danes plezam v čudovitih razmerah, jutri pa se lahko borim z vsemi mogočimi težavami in nevarnostmi zasneženih gora za golo življenje. Danes brezskrbno hitim navzgor, že jutri pa lahko en sam snežni plaz, nepomemben trenutek v življenju gore, prekine življenjsko pot nam tako dragoceno, v primeri s temi nesmrtnimi gorami pa tako nepomembno. Neprekosljivo lepe in tudi krute so zasnežene gore.

Končno dosežemo rob teh strmih plošč in zavijemo v grapo. Sneg je trd in nam omogoča hitro napredovanje. Že sem prepričan, da zastonj vlačimo opremo za bivak s seboj. Do vrha stene tako ni pričakovati večjih težav. Vsi trije hkrati napredujemo navzgor, sončnemu vrhu naproti. Čeprav se zavedamo, da smo še meter pod robom stene bliže dolini kot vrhu, že govorimo o tej turi kot uspeli, končani. Sam sem verjetno najsrečnejši, saj bo ta smer lepo nadomestilo za tako zaželene Martuljške grebene. Da, ti grebeni. Kolikokrat sva s Stanetom govorila o potrebni opremi, o divjih prehodih, o negotovih razmerah. Še v pozni jeseni sva po nedeljski plezariji

Jalovec s svojo soseščino pozimi

Foto Vojko Bizjak

v steni prehodila najtežji in najbolj divji del grebena med Ferdamanimi policami in Riglico, ko pa je šlo zares, sem ostal doma. Prav tako kot lani Marjan. Nosil je opremo v steno, živel samo še za ta vzpon, na koncu pa smo samo trije, brez njega, zmagoslavno stali na vrhu Rakove špice. Zelo težko je vskladiti gore in službo. Najlepše bi bilo, če bi lahko živel od gora za gore. Pa kaj bi sedaj razmišljal, v gorah sem in plezam in vsaka lepa stvar ima svojo ceno, ki jo je treba plačati. Ker pravi, da je alpinizem sam po sebi nekoristen, jim pač moram verjeti. Za mene pa je hoja po gorah bistvo življenja, ki ima točno določen cilj. Brezciljno življenje pa ni življenje.

Tudi zadnji metri stene so za nami in v sončnem popoldnevu si stisnemo roke na visokem grebenu, visoko nad dolino. Do sem še ni segla zahrbtna bolezen civilizacije, tu igra glavno in edino vlogo pravo, iskreno tovarništvo. Razgled, ki se nam nudi, nas tako prevzame, da za trenutek celo pozabimo na steno, ki jo imamo za seboj. Globoko pod nami leži spokojno mirna Kugyjeva Trenta, nad njo pa sončni grebeni Pelcev in Srebrnjaka tja do Bavškega Grintovca.

Malo dlje pa neprekosljivo visoko kraljestvo – Triglav. Vsi ti bližnji in daljni vrhovi navdajajo človeka z mirom, porajajo pa v njem tudi veliko željo, spoznati in doživeti vse to.

Počasi pospravljamo opremo in se kar nekam ne moremo odpraviti s tega prostorčka visoko pod zvezdami. Toda pot je še dolga in do noči hočemo biti v koči. Gazimo preko grebenov do Malega Kota. Za nami ostaja nepozabno doživetje, pred nas pa gore že postavljajo nove naloge, še večje, še težje in zelo si jih že želimo.

Smer Šara–Meglič–Mirnik: prvenstveni zimski vzpon.
Plezali: 1. 3. 1970 Mitja Košir, Lojze Novak in Janez Kunstelj.

DURMITOR

SONJA ZALAR

Medtem ko pomeni domačinom ime Durmitor (poudarjeno na drugem zlogu!) le gorski svet, pa z njim lahko označimo širše področje med Pivo ni Taro.

Današnji čas mnogo potujemo, saj je možno, da v kratkem času prepotujemo velike razdalje in spoznamo tuje kraje. Pri tem pa često dobimo le bežen vtis o pokrajini, krajih in ljudeh, ker je naš potovalni načrt prenatrpan. Tako smo uklenjeni v program, ki nam sicer daje veliko raznovrstnih doživetij, jih pa pogosto ne utegnemo sproti »prebaviti«, kaj šele, da bi vtise poglobljali. Zato se je treba vračati v kraje, ki so nas pritegnili, in intimneje zaživeti z ljudmi, s pokrajino. Tako ni naključje, da sem se odločila ponovno obiskati Durmitor, ko se mi je ponudila priložnost poleti 1971. Prvič me je v te kraje privedla pot 1968 s skupino študentov biologije. Potem ko smo preživeli nekaj dni v gorah nad Sutjesko, smo se namenili v Črno goro, na Durmitor. Njegove gore so nas pozdravljale že z obzorja. Doseči jih, pa pomeni prečkati enega izmed kanjonov, ki jih obdajajo. Z visokih bosanskih gora okrog Maglića nas je čakal spust v globoki kanjon reke Pive in nato spet vzpon na 1700 m visoko planoto. Vseposod se bregovi strmo pno iznad Pive, nikjer ni videti prehoda navzgor. Sledili smo bistri reki proti toku, dokler nismo prispeli do visečega mostu in prešli na drugi breg. Tu se je po hudourniški grapi vila navzgor razdrapano steza, ki nas je pripeljala na rob durmitorske planote. Prespali smo pri prvih kočah zaselka Borići. Ko je bilo neurje mimo, so pod nogami še dolgo časa hreščala ledena zrna toče. Tisti dan nas je na 30 km dolgi poti do Žabljaka doseglo še eno neurje, ki se je

Pogled s Čurovca na Taro in vas Tepco

Foto Vojko Bizjak

sprevrplo v pravo deževje. Tako smo imeli smolo, ker nam je Durmitor postregel z vremenskim preobratom, ki prihrumi od morja in zadeva ob njegove visoke gore. Pri tem pristopu sem prvič in verjetno tudi zadnjič videla reko Pivo. Takrat po dolini še ni odmeval hrup gradbenih strojev. Čez dve leti se bo pod strmimi robovi durmitorske planote širilo 40 km dolgo akumulacijsko jezero HE Mratinje. Jezerska gladina bo za vedno prekrila temnozeleno tolmuhe, kjer Piva zapušča svojo podzemno pot in se preliva med zelenimi livadami. Izvir Pive – Pivsko bo le še spomin. Tudi Pivski manastir bi doletela ista usoda, toda restavratorji ga bodo v celoti prenesli nekaj sto metrov višje.

Lani poleti pa se mi je ponudila priložnost, da v družbi kolegov biologov zopet obiščem Durmitor. Ker ga prvič nisem kaj prida spoznala, saj nam stalno deževje ni omogočalo večjih tur, sem šla na pot polna načrtov. In te mi je lansko sušno poletje pomagalo izpolnjevati drugega za drugim.

Polne vznemirjenja nas je avtobus vozil čez planoto Kosanico na jug proti Durmitorju. Ta pa se je postavil v bran s svojim najgloblji kanjonom, ki ga je reka Tara vrezala v tisočmeterske apnene sklade. Cesta se v okljukah spušča po prisojnim bregu navzdol, ko to ni več mogoče, je med bregove razpet drzen most, ki se pne 130 m nad reko. Verjetno je bil ta pogled na divjo reko glavna pobuda, da smo za prvo turo izbrali to čudovito reko. Čez nekaj dni smo jo ponovno opazovali s skalnega razgledišča na Čurovcu (1625 m), kako se prebija 1100 m nižje med strmimi bregovi. Tu je treba spoštljivo omeniti vztrajno poglobljajoče delovanje reke, saj je Tarski kanjon drugi najgloblji na svetu. Takole z višine nas je navdal občutek, da je pod našimi nogami plitva rečica z belimi kamni, prek katerih zlahka prideš na drugi breg. Ko pa smo po napornem sestopu po strmi grapi prispeli na breg, nas je presenetila z divjo silovitostjo. Svoje vodne mase vali čez nagrmadeno skalovje, jih vrtniči v globokih tolmunih in jih buta ob previsne stene. Skušali smo spoznati vsaj del njenega toka, vendar ob vodi se ne pride daleč. Kmalu nam je pot zaustavila strma stena, padajoča v tolmun. Prava pustolovščina mora biti spust s čolni po reki navzdol. Medtem ko planoto pokrivajo smrekovi gozdovi, si je v strmih bregovih našel zatočišče znameniti bor munika (*Pinus heldreichii*). S svojimi eksotičnimi krošnjami ustvarja videz

tuje, azijske pokrajine. V vse to navdušenje nad divjino je le kanila kaplja grenkobe. Pregrada v nižjem toku je ribam zaprla pot navzgor, pa tudi dinamit gospodari v tolmunih. Tako je reka že skoraj brez rib. Pa ne samo to, poznavalci te čudovite reke že opozarjajo na nevarnost onesnaženja z industrijskimi odpadki v gornjem toku. Če je Piva že izgubljena, bi vsaj Taro morali ohraniti čisto.

Ko ne bi poznali pogleda z roba kanjona, bi kar težko verjeli, da je v tej divjini prav blizu zaselek. Tu se je na levem bregu Tare apnenec umaknil skrillavcem in peščenjakom in erozija je ustvarila blage položne bregove, primerne za naselitev in obdelovanje. Na stiku kamenin pa privro na dan številni studenci in napajajo vas ter ženejo danes že maloštevilne mline.

Ker ob vodi navzdol ni bilo mogoče, smo se morali povzpeti v breg in čez slabo uro dospeli do prve kmetije vasi Tepca. Stoletne izkušnje in razmere so ustvarile svojstven videz kmečkega gospodarstva, ki ga sestavlja nekaj na kup zgnetenih nizkih hišic z visokimi strmimi strehami. Les je glavni gradbeni material. Katera je stanovanjska kočica, smo lahko ugotovili le po radovednih otroških obrazih, ki so kukali skozi majhna okna. Ko smo jih ogovorili, so se prestrašeni poskrili. Odrasli so bili verjetno na polju ali pri košnji, pod lopo se je v loncu kuhalo kosilo. Na drevju za hišo so visele konjske lobanje, že leta jih pere dež in beli sonce. Ob steni kočice je bilo posamič nekaj panjev: takih iz votlih debel in pokritih z zvitim lubjem. Vendar vse kmetije v Tepci ne dajejo takega videza. Marsikje obnavljajo stare in zidajo nove hiše tako, da vas ne izumira, čeprav mladi raje jemljejo v roke kladivo ali knjigo ko pastirsko palico.

Narava je s plodno zemljo skoparila; le toliko je je, da preskrbi vsako družino z najnujnejšim pridelkom. Na skromnih njivicah med kočami zraste nekaj krompirja, fižola, pšenice in koruze. Žito meljejo v preprostih mlinih-vodenicah. Ker je pridelek skromen, so njihovo največje bogastvo travniki in pašniki, ki hranijo črede drobnice in goveda. Tej živini velja vsa skrb. Ko se spomladi umika sneg vedno višje, se pomikajo pastirji s svojimi čredami za njim. Sprva na planoto, potem pa še na visokogorsko pašo v durmitorske gore. Poleti bivajo cele družine pri svoji živini v pastirskih stanovih-katunih. Pastirjev ne potrebujejo le konji, ki se celo poletje svobodno pasejo po širnih planjavah. Ti konji so jezdni, medtem ko tovarni ostanejo tudi čez poletje pri hiši za raznovrstna dela.

Nadvse pomembno je, koliko sena nakosijo, ker je poletje kratko in zima dolga. To poletje je bilo izredno sušno, saj še neviht ni bilo. Pod kosami so padale redke, izsušene bilke in na pograbljenih travnikih se je kazala razpokana zemlja. Sena ne bo dovolj za dolge zimske mesece in zato je vsakdo skušal prodati čimveč drobnice. Nekaj dni poprej sem bila na živinskem sejmu v Žabljaku, kamor so kmetje z vseh strani Durmitorja prignali ovce v upanju, da jih bodo prodali. Ponudba je bila prevelika, povpraševanje majhno in pozno popoldne je marsikdo odgnal svojo čredo nazaj proti domu, tudi po več ur daleč. Čez teden dni ni bila kupčija nič boljša. Trpko je bilo spoznanje o trdem življenju teh gorjancev, saj si je v udobnem mestnem življenju težko predstavljati tegobe, s katerimi se oni ukvarjajo vse življenje. Pred stoletji so se ljudje naseljevali v dolinah zaradi ugodnejših klimatskih razmer. Ko pa je bila ob rekah vsa zemlja oddana, so se iz poletnih pastirskih bivališč na planoti razvila stalna naselja. V novejšem času se ljudje, ne glede na ostrejšo in zelo snežno zimo, raje naseljuje na planoti. Tako so bliže Žabljaku, ki je daleč naokoli največji kraj in obenem tudi upravno središče. V Tepci pa je vsak stik s svetom povezan z vzponom na rob kanjona, od koder je še 7 km do Žabljaka. Vendar so razdalje tu in še za marsikatero drugo vas vsako leto krajše. Ceste prodirajo vedno bliže naseljem in tam, kjer so bili še pred kratkim edino prometno sredstvo konji in opanke, danes že brnijo avtomobili. Tem ljudem se le obetajo boljši časi, pa čeprav elektrika še ne bo tako hitro segla do najbolj odmaknjenih vasi.

Še pod višom Tarskega kanjona in njegovih prebivalcev smo se odločili za novo pot. Zamikal nas je Sušički kanjon, katerega 600 m visoka pobočja so vrezana med gorskim grebenom na jugu in Taro na severu. Pri tem pa razdeli obsežno durmitorsko planoto na dva dela: na Jezersko in Pivsko površ. Slednja je s 1700 m za približno

200 m višja od prve. Obe planoti sta se izoblikovali kot močno zakraseli površini že pred ledeno dobo. Ob poledenitvah so ledeniki, ki so se spuščali z grebenov, zgladili in zasuli z morenskimi nanosi Jezersko površ. O tem pričajo mnoga ledeniška jezera. Na Pivsko površ pa niso mogli prodreti, ker je od grebena loči Sušički kanjon. Tako je ta del planote ohranil svojo prvotno zakraselo podobo še izpred poledenitve. Padavine hitro poniknejo v razpokana apnenčasta tla in površinska erozija je minimalna. To je tudi poglavitni vzrok za nastanek kanjona, saj se zaradi pomanjkljivega površinskega odtoka niso razvile rečne doline s profilom odprtega V, ampak z ostrimi robovi v planoto zarezane soteske. Dolina Sušice se v marsičem razlikuje od tarske, saj je razbita na več enot. Začetek tvori okrešelj Škrke, ki preide v rečno dolino. Šele ko ta zapusti gore, dobi značaj kanjona, ki se prebija nekaj kilometrov skozi planoto, preden se izlije v Taro. Sušički kanjon ima malo obiskovalcev, ker je težko prehodni in je za dan hoda oddaljen od Žabljaka. Sproti je treba poizvedovati za pot. Ker pa so izjave pastirjev in drugih lahko zelo različne ali celo protislovne, je potrebna dobra karta.

Naša pot k Sušičkemu kanjonu nas je sprva vodila skozi plitvo ledeniško Poščensko dolino s petimi jezerci za morenskimi nasipi. Vhod doline čuva vitek vrh Stožina, ki so ga ledeniki značilno obrusili. Dolina se konča s 1800 m visokim sedlom, prek katerega smo prešli v široko kotanjo s pastirskim naseljem Dobri do in od tu še do naslednjega Todorovega dola. Ves čas smo hodili po zelo slabi makadamski cesti, ki povezuje 30 km oddaljeno vas Trso in druge zaselke z Žabljakom. Nad Todorovim dolom se vzdiguje Prutaš (2400 m), prava poslastica za geologe. Plasti apnenca so postavljene popolnoma navpično in se izmenjujejo z vmesnimi zelenimi pasovi, kjer je bila mehkejša kamenina erodirana. Tu smo zapustili cesto in se povzpeli čez greben, ki se spušča s Prutaša. Tu se nam je širil enkratni pogled na šarene pasove, katerih raznobarne nagubane plasti učinkujejo kot ornament. Šareni pasovi so le eden izmed vrhov, ki obdajajo velik okrešelj z Velikim in Malim Škrčkim jezerom. Med jezeroma stoji na lepem kraju koč (1766 m), nekdanji edini planinski dom v vsem Durmitorju, ki ga pa danes uporabljajo pastirji. Voda, ki se steka

Plitva ledeniška dolina Duga poljana in panorama durmitorskih vrhov
(levo Savin kuk, v sredi Medjed, desno Bobotov kuk)

Foto Vojko Bizjak

z obsežnih snežišč pod najvišjimi durmitorskimi vrhovi, se zbira v obeh jezerskih kotanjah, od tod pa odteka po podzemnih razpokah. Ko naleti na prepadni rob okrešlja, zdrvi v slapu navzdol. Tu se začneja Sušički kanjon, po katerem teče v zgornjem delu hudourni potok Skakala. Preden smo se odpravili na to pot, nas je že skrbelo, kako bomo premagali skalni prag okrešlja. Brali in slišali smo, da so Skakala neprehodna. Toda ovce ne čitajo priročnikov in so si izhodile stezico poleg prepadnih sten. Vsepovsod je bilo pod nogami slišati klokotanje vode, ki se je na več mestih prebijala na prosto in padala v globino. Stezica nas je varno pripeljala navzdol tam, kjer je bilo z vrha videti prav nemogoče. Poti naprej nismo našli, zato smo jo ubrali po potoku navzdol. Bistra voda nas je spremljala le kratek čas, potem pa se je porazgubila v produ. Nadaljevali smo po suhi strugi, kar je bilo manj naporno kot prebijanje skozi nizko drevje in grmičevje. Na mestih, kjer so hudournne vode nagrmadile skalovje in vejevje, smo se z obilnimi nahrbtniki nerodno prebijali. Pri vsem tem pa previdnost ni odveč, kajti modras in gad nista redka v teh krajih. Ko se je dno kanjona nekoliko zravnalo, smo naleteli na stezo, ki nas je vodila dalje skozi smrekove gozdove in čez jase z mogočnimi javorji. Tu so se spreletavali številni lepi, pri nas zelo redki gorski metulji apoloni. Izpod proda se je večkrat prikazala voda in spet izginila. Na razširjenem delu kanjonskega dna nas je čakalo presenečenje. Pričakovali smo vodno površino Sušičkega jezera, pa smo zagledali le suho jezersko dno prekrito s posušeniimi algami. Voda se je ohranila le v najglobljem delu kot plitva luža. V njej je kar mrgolelo nekaj preprostih rakov (*Branchipus*), ki žive v preisahajočih vodah, kakršno je tudi Sušičko jezero. Nedorasli skalni bregovi so dokazovali, kako visoko lahko seže gladina. Takrat odteka jezernica v reko Sušico, ki se izliva po nekaj kilometrih v Taro. Hoteli smo se spustiti še naprej po kanjonu, pa nam je načrte prekrizalo vreme. Najprej nas je napadel roj komarjev in čez pol ure se je iz poletne sopare razdivjala nevihta in nas napadila v zavetje gozda. Po izkušnjah smo lahko pričakovali, da se nevihta sprevrže v deževje in ni nam kazalo ostati v kanjonu brez strehe nad glavo. Še preden smo se dvignili na rob, je bil dež že mimo. Ostale so le sive megle po bregovih. Že drugič na tej poti smo prespali v zavetju gozda. Drugo jutro smo se na poti v Žabljak povzpeli na bližnji 2100 m visoki Veliki Štulac med kanjonoma Tare in Sušice. To je najvišja točka s pogledom na Taro, ki prek 1500 m nižje gloda svoje bregove. Z vrha se nam je ponudila panorama, v kateri so zajeti vsi elementi durmitorske pokrajine: vse naokrog visoka planota z rečnimi kanjoni, v sredini pa se dviguje prek 2500 m visoko gorovje. Vsi trije elementi se prepletajo in na majhnih razdaljah predstavljajo vedno nova presenečenja. Visokogorski alpski svet skalnih vrhov podaja roke travnati ravnini in obsežnim gozdovom, ki se tu pa tam razprostirajo na planoti.

Durmitorju je današnje lice oblikovala ledena doba. Ko so se ledeniki ob nastopu toplejšega obdobja umikali, so zapustili za seboj obrušene vrhove, široke doline in debele morenske nanose, kjer se je ohranilo 18 ledeniških jezer. Najobsežnejše je Crno jezero blizu Žabljaka in verjetno tudi najbolj zanimivo. Pravzaprav je sestavljeno iz dveh delov: Velikega in Malega Crnega jezera, ki ju povezuje ozek in plitek preliv. Po količini padavin se ravna vodni režim obeh jezer, ki je dokaj zapleten. Ob pomladnem topljenju snega in ob obilnem deževju se voda pretaka iz Malega prek preliva v Veliko jezero in od tod po Jezerski reki proti Žabljaku, kjer ponikne. Ob suši površinski odtok Jezerske reke presahne. Tedaj se voda pretaka v Malo jezero in požiralniki v dnu jo odvajajo v globino. Zanimiv je tudi različen nastanek obeh jezer. Malo jezero je izdolbel viseči ledenik, ki se je spuščal po pobočjih Međeda. Kotanjo Velikega jezera pa je ustvaril stranski ledenik, ki je polzel po dolini Mlinskega potoka. Jezeri sta se šele kasneje povezali prek preliva. Podobno kakor Crno jezero leži tudi manjše Zminje jezero sredi smrekovih gozdov in je zaradi svoje okolice še posebno mikavno. Druga jezera pa lahko razdelimo v dve skupini. Ena so na travnih planjavah in dajejo videz barskih jezer ali ribnikov, druga so v gorskem svetu in so podobna našim Triglavskim jezerom.

Pristop v gorski svet je hiter zaradi velike nadmorske višine Žabljaka (1450 m), ki je izhodišče za vse planinske izlete. Durmitorske gore so zanimive za navadne turiste,

Domačija v Tepci

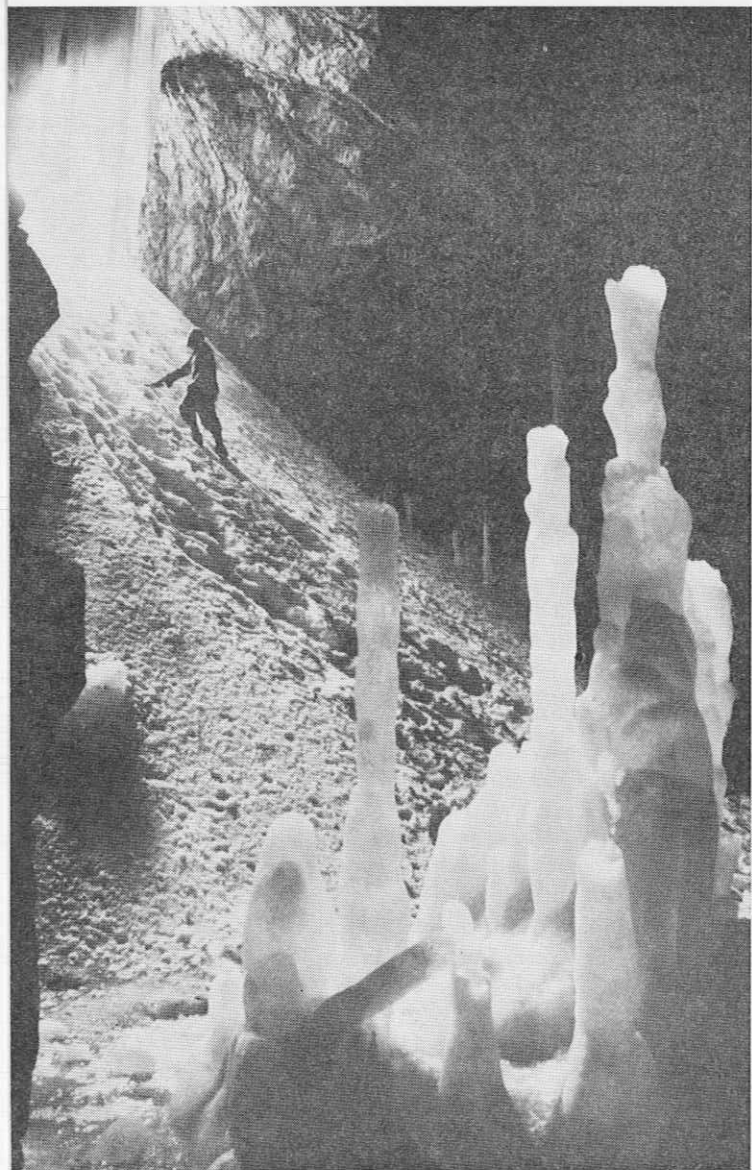
Foto Sonja Zalar

pa tudi za izkušene planince in alpiniste. Poti na najbolj znane gorske vrhove so markirane, za ljubitelje samotnih steza in skal pa je tudi veliko možnosti. Gorska pokrajina je zelo podobna naši alpski. Ledeniki so izoblikovali skalne vrhove in obsežne krnice z ostenji. Snežnica in deževnica sta ponekod razjedli skalovje in ustvarili visokogorski kras s škrapljami in žlebiči. Po travnatih dolih so se razvila pastirska naselja – katuni. Kljub obilnim padavinam zaradi apnenčeve površine izvirov in studencev v višjih legah ni in tako je večina katunov vezana le na kapnico in snežnico. Stanovi so skromni, le z enim prostorom za bivanje, medtem ko živino prek noči zapirajo v ograde iz ruševja. Sečnja ruševja za ograde in kurjavo še zdaleč ne zavzema take mere kot uporaba ruševja v tovarni eteričnih olj. Pred leti sem v teh gorah srečala cele kolone tovornih konj težko obloženih z ruševjem. Posledice takega ravnanja se pokažejo prav hitro. Na razgaljenih tleh voda hitro začne odnašati prst in pokaže se golo kamenje.

Med vsemi vrhovi sta Međed (2280 m) in Savin kuk (2312 m) Žabljaku najbližja in tudi lahko dostopna. Oba slovita po obsežnem in poučnem razgledu. Savin kuk je znan še zaradi posebnosti, da je dobrih sto metrov pod vrhom izvir Savina voda. Vsekakor je dokaj nenavadno, da tik pod vrhom izvira studenec, ki niti v suši ne presahne. S tem studencem je povezana legenda o svetem Savi, po katerem se imenujeta vrh in izvir. Nekoč se je svetnik v družbi učenca povzpел na goro. Pod vrhom sta malicala in ker ju je mučila žeja, je sveti Sava prekrižal skalovje s svojo palico in pritekla je voda. Hladen izvir teši žejo danes mnogih planincem, predvsem pa pastirjem in njihovi živini. Savin kuk in bližnje Šljeme (2477 m) padata prepadno

na severozahod v krnico Veliko karlico, na jugovzhod pa se spuščata v skalnih grapah in travnih vesinah. Po teh pobočjih se pasejo številne črede ovac, ki jih čuvajo šolski otroci. Srečanje z 12-letno Milenko mi bo ostalo dolgo v spominu. Krhko svetlolaso dekletce žene vsak dan, le ob nedeljah ne, prek 50 ovac proti vrhu na pašo. Ovce rade uhajajo v skalovje, da mora Milenka kljub močno raztrganim gumijastim škornjem neprestano plezati za njimi in jih zaganjati v čredo. Precej niže smo naleteli na drugo čredo, ki jo je naganjal v dolino osemletni deček. Njemu je nekoliko laže, saj mora na pašo le enkrat tedensko, ker svojo dolžnost deli še z drugimi dečki iz vasi. Nekaj popestritve prinašajo tem malim samotarjem planinci, ki radi poklepetajo z njimi.

Durmitor dosega največjo višino z Bobotovim kukom (2522 m) in je zato najbolj obiskan vrh. Z njegovega temena se očem nudi izreden razgled na bližnjo in daljno okolico. Veličasten je pogled na Škrke, Šarene pasove in na zanimiv nazobčan greben – Zupce. Posebno privlačna je lahko dostopna ledena jama ob poti na

Ledena pečina
Foto Nace Sivec

Bobotov kuk. Ne glede na poletno vročino se v jami celo leto obdržijo tudi prek dveh metrov visoki ledeni stalagmiti. Svetloba prodira navzdol ob strmih snežišču in skozi ledene zavese modro razsvetljuje nenavadni prostor. Oblikovno ali geološko so najbolj zanimivi vrhovi na jugu skupine, kar nakazujejo nekatera imena: Uvita in Sedlena greda, Stožina ter Boljske grede. Sem lahko prištejemo že omenjene Šarene pasove in Prutaš. Med temi gorami se začenjata slednja durmitorska kanjona Grabovica in Komarnica, ki se izlivata v Pivo.

Še in še bi lahko pripovedovala. Poudarila bi le še to, da Durmitor nima tako globokih dolin niti tako mogočnih gora kot naši Julijci, vendar tak, kot je, je edinstven in nepozaben. Zaradi svojih posebnosti in naravnih lepote je bil razglašen za narodni park. Ima 36 000 ha površine.

Dvakrat sem že obiskala te kraje na jugu naše dežele in odkrivala njih lepote. Toda vseh še nisem utegnila spoznati in se ne bi mnogo obotavljala, ko bi se mi še v tretje ponudila priložnost.

IZLET V HIMALAJO

(Napisano za Planinski Vestnik, prev. T. O.)

DR. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Ali je kje planinec ali alpinist, ki ne bi hrepenel, da obiše Himalajo, da jo doživi z lastnimi očmi, da se vzpne na kak vrh najvišjega gorovja na svetu? Tej želji tudi jaz nisem ušel, toda kako jo uresničiti? Znano je, da je Himalaja rezervirana samo za redke srečnike, ki po dolgotrajnih in napornih pripravah in treningu organizirajo zelo drage in zahtevne ekspedicije. Njihov uspeh zavisi zelo pogosto od srečnih ali nesrečnih okoliščin. Alpinist, ki ni uvrščen v ekspedicijsko moštvo, o Himalaji samo sanjari. Tako je bilo do nedavna, zdaj pa so se časi spremenili: Nepal je na široko odprl vrata turizmu in turistični tokovi postopoma vdirajo tudi v nekaj nepristopno Himalajo.

Izlet v Himalajo – je to mogoče? Je, danes jo lahko obiše vsak, kdor tvega kakih 1000 dolarjev in kdor ima dobro planinsko kondicijo. Na svetu je cela vrsta organizacij, ki se ukvarjajo z ekspedicijami ali z uslugami ekspedicijam. Ena od teh je tudi »Mountain Travel« v Kathmanduju in se je že afirmirala s svojimi uspehi. S posredovanjem znane športne hiše »Schuster« v Münchnu, ki je prevzela tudi organizacijo prevoza do Kathmanduja, sem se pridružil k takemu izletu v Himalajo. Organiziral ga je v področje Annapurne penzionirani angleški polkovnik James Roberts, ki danes vodi firmo Mountain Travel.

Udeleženci izleta naj bi spoznali Himalajo, najvišje dosežke himalajske ekspedicijske tehnike in se obenem povzpeli na kak pettisočak. Kdor je plačal pristojbino, se je lahko pridružil, ne glede na plezalske sposobnosti, starost, državljanstvo ali planinsko organizacijo. Organizator je oskrbel kompletno kvalitetno opremo (razen odej) in največjo možno udobnost. Na vsakega udeleženca so prišli trije nosači in en šerpa, ki je za svojega »sahiba« skrbel na vsej poti, se z njim v navezi povzpeli na vrh in ga varoval. Seveda organizator ni garantiral vrha, saj to zavisi od osebnih sposobnosti posameznika, od njegove kondicije, treninga in od vremenskih razmer. Vsak je mogel po svojih močeh dospeti do enega od osmih taborov in tu ostati s svojim šerpo in nosači ter čas do snidenja z grupo porabiti za lažje izlete in vzpone.

Potovanja so se udeležili tudi trije šestdesetletniki. Eden od njih je celo prišel do višinskega tabora, drugi pa so se zadovoljili z bazo ali z nižjimi tabori in ves čas prebili v sprehodih.

Udeleženci niso imeli nobenih obveznosti. Od prtljage so nosili samo foto-aparate. Aklimatizacija in privajanje na višino je potekala po razporedu: dnevni vzpon po prečno 600 metrov z 8 tabori (5 do baze in dva višinska nad njo). Tura je bila organizirana v ekspedicijskem slogu. Najeli so 56 nosačev, 16 šerp in kuhinjsko osebje, skupno z alpinisti 100 ljudi. Organizator je pripravil kvalitetne šotore z dvojnimi krili, ležišča iz stiropora, za vsakogar po dve spalni puhasti vreči, plezalno opremo in kvalitetno prehrano, ki so jo kuhali šerpe štirikrat dnevno.

Potni stroški so znašali 3150 DM. V tej ceni so bili vračunani transportni stroški, kom-

pletni pension na vsej poti, oprema, šerpe, nosači, krožno potovanje po Nepalju in Indiji z atraktivnim programom, npr. jahanje na slonu, vožnja s čolnom po sveti reki Gangesu itd., in še vstopnice za muzeje. Dodatni stroški so bili le spominki in »bakšiš«. Tako ugodno ceno je omogočil 50% popust, ki ga daje Air India za skupinska potovanja, sicer toliko stane samo let do Kathmanduja.

Po svojem sestavu je skupina imela mednarodni značaj. Bilo nas je 21, 3 iz Avstrije, 2 iz Holandije, po eden iz Jugoslavije in Švice, drugi so bili Nemci, večinoma Bavarci iz Münchna. Sporazumevali smo se po nemško, s šerpami angleško. Med udeleženci je bilo tudi 7 žensk. Po ambicijah smo se delili v dve skupini: starejši člani, večinoma planinci na koncu planinskega staža, so hoteli spoznati še Himalajo, četudi s podnožja, mlajši pa so želeli doseči tudi več, kot je ponujal program. Po programu je bil v načrtu vzpon na Mardi Himal (5435 m), sredi med Annapurnami I, II, III in IV. Zavoljo take lege in bližine lepega sedentisočaka Machapuchare (nepalski Matterhorn) je vzpon v tem področju zares idealen za razgledovanje Himalaje in uživanje v njenem najlepšem delu. Zavoljo improviziranega aerodroma pri Pokhاري, 150 km zahodno od Kathmanduja v podnožju Himalaje, se je vzpon začel takoj po izstopu iz aviona. Tako smo se izognili dolgotrajnemu napornemu maršu, kateremu redko uidejo himalajske ekspedicije.

Prva dva dneva smo hodili po riževih poljanah in nepalskih vaseh. Nepozabna so bila srečanja z nepalskim kmetom, pristrčnim, naravnim, nepokvarjenim. Naprej smo potovali skozi tropsko vegetacijo, čez viseče mostove in po stezah v globokih soteskah. Tretji dan smo stopili v džunglo. Opojni vonj orhidej, čudni veliki cvetovi, somrak in vlaga, vse to skupaj je ustvarjalo nenavadno in nestvarno prigodo, posebno pa noč v džungli, s kriki nepoznatih živali iz grozeče pragozdne teme. Revni nosači, čeprav pritlikavi, bosji in slabo oblečeni, nosijo na hrbtu po 40 kg, skoraj toliko, kakor so sami težki. Šerpe so fantastični. Uganka je, kako se jim posreči istočasno biti skoraj suženjsko ustrežljiv, vendar zadržati enakopravni odnos do nas in naše spoštovanje.

Dnevni red ni zahteven. Po zajtrku dve, tri ure pešačenja, nešteto pavz za fotografiranje in počitek. Na pol poti improvizirana kuhinja, kjer nas že čaka lunch. Po daljšem počitku spet nekoliko ur vzpona do naslednjega tabora, kjer nas čakajo šotori z našimi stvarmi in urejenimi ležišči. Hrane na pretek, kava, čaj in kakao v neomejenih količinah. Tabor se navadno sestoji iz treh delov: eden je za belce, drugi za šerpe, tretji za nosače. Vsak večer taborni ogenj in pravo planinsko razpoloženje. Vsi smo se hitro in dobro spoznali, in sklenili mnoga prijateljstva brez ozira na narodnost. Postali smo ena sama velika družina. Družba je bila zelo uglašena, evropska, na vsej poti ni bilo incidenta ali surovosti, vsak je želel, da bi atmosfera ostala neskaljena.

Četrty dan smo prišli iz džungle na greben in po njem nadaljevali vzpon. Imenitni razgledi na vse vrhove Annapurne, posebej na Annapurno II in IV, na kateri je pred

ŠVICARSKA POMOČ NEPALSKEMU KMETIJSTVU

Edouard Rieben razpravlja (Les Alpes 1970/4, str. 251) o švicarskem doprinosu k izboljšanju hribovske zemlje in varovanju naravnih virov v Nepalju. Opisuje nepalske posebnosti, govori o vzrokih in naslednjih erozije, o potencialni obrambi zoper njo, o pogozdovanju in restavraciji hribovskih tal. Rieben je l. 1962 in l. 1965 izdelal načrte za asanacijo nepalskega tla po izkušnjah, ki jih je zbrala Švica v zadnjem stoletju pri asanaciji švicarskega ozemlja in po načelih švicarskega gozdnega zakona (o zemlji, življenju in upravljanju gozdov). Švica v tem pogledu predstavlja harmonično podobo, ohranila je organsko in trdno ravnotežje. Švica, srečna dežela! Nepal pa je eno od zaostalih področij, kjer vlada stalen demografski pritisk, človek pa anarhično posega v rastlinsko odedo in v relief dežele, posledice pa so pogubne za vodni režim in za poljedelstvo. Zato je Švica ustanovila v Jiriju (Vzh. Nepal) gorski eksperimentalni center, s katerim je pokazala, kako je treba vlagati sredstva za zatiranje erozije, utrditi zemljo in ohraniti naravne življenjske vire te veličastne dežele. Center za te stvari je imel za seboj švicarsko vlado in »Helvetas«, švicarsko društvo za tehnično pomoč.

Nepalski zemeljski relief je gotovo edinstven na svetu – posebej značilne so globoko zarezano transverzalne doline silno strmih pobočij, ki so za erozijo kot nalašč. Tudi geološka podlaga je zelo metamorfična, torej taka, da ga voda hitro odnaša. Poleg tega se vode v štirih, petih mesecih zlijejo za vse leto – monsum prinaša rodovitnost, trga in odnaša pa tudi rodovito površino. Gozdovi so večji del nepristopni, pristopne pa preveč izkoriščajo. Nižje in srednjevisoke površine so Nepalci spremenili v namakalne terase in jih vzdržujejo z neverjetno vztrajnostjo. V višjih predelih, nad 3000 m, je razvito pašništvo, do višine 3000 m še poljedelstvo, vendar ga močno ogroža erozija, ki jo povzroča anarhično obdelovanje in izsekavanje bližjih zaščitnih gozdov. Izsekavati so seveda morali, ker je pritiskala lakota, treba je bilo več polje-

dvema letoma zavihrala naša zastava. Peti dan smo na višini 3600 m prodrali skozi pravi gozd rododendrona, šesti dan pa smo dosegli snežni pas. Bosonogi nosači so le težko dosegli glavno bazo na 4200 m in se takoj vrnili v rododendron, da tam počakajo na našo vrnitev. Ostali smo sami s šerpa.

Naslednji dan se selimo v prvi, dan nato v drugi višinski tabor (4600 m). Imamo čudovito vreme in upamo, da bo jutrišnji naskok na vrh uspešen. Žal je nenadoma kratek pa silovit monsun prekrizal naše načrte. Noč smo prebili udobno pod šotori, čeprav so v daljavi grmeli plazovi, kaméni in snežni. Tablete za spanje so nam naklonile svoj blagor.

3. novembra 1971, kritični dan, dan naskoka na Mardi Himal. Že okoli štirih nas šerpe buče in ponujajo zajtrk, vsi že v polni opremi, pripravljene za pokret. S svojimi čelnimi lučkami begajo po taboru kot kresnice. Vreme je slabo, sneži. Moj šerpa po imenu Pemba (ime pomeni sobota), nenavadno prijazen mož, mi prinese topli zajtrk v šotor. Med zajtrkom moram pomoliti noge skozi vrata, da mi naveže dereze. Preštevanje: sedem nas je, med nami tudi ena ženska. Drugi belci raje ostanejo v toplih vrečah. Spočetka je strmina blaga, kasneje se hrib upre. Po malem sneži, v pršiču so dereze brez pomena. Čim bolj je strmo, tem globlje gazimo. Ne vemo, kaj je hujše. Globoka gaz ali vedno tanjši zrak. Duškamo večkrat, in dolgo. Vem, da najtežje šele pride. Vidim, da ne bom dohajal mlajših, ki so v polni kondiciji. To sem že včeraj slutil, ko sem gledal velikansko opast na grebenu, ki naj bi ga dosegli, in sem za rezervni cilj izbral lažji vrh v isti skupini, 300 m nižji od Mardiya, brez opasti. Pembi dopovedujem spremembo, ne vem, ali mu je bilo prav, vendar me je takoj ubogal. Spustila sva se navzdol, nato pa obrnila na desno proti mojemu vrhu. Pol ure zatem se je začelo daniti. Po dveh urah prideva na greben. Tu naju je pričakal močan, leden veter. Stokrat hvala Alešu Kunoverju, vodji JAOH 1969 na Annapurno. V njegovem vestonu se počutim skoro kakor v toplem zapečku. Imam najboljši veston v skupini. Megle od časa do časa odkrivajo najin cilj. Še uro lahkega vzpona po grebenu. V naših gorah bi trajalo komaj četrtr ure, na tej višini moramo na deset korakov počivati. In končno vrh. Višinometer kaže nekaj nad 5100 m. Brezimeni vrh, ime sem mu dal jaz, najbrž imam pravico za to. Šiljast je, pokrit z ledeno kučmo. Na njem je prostora samo za eno nogo. Zasadim cepin in nanj privežem zastavico, hrvatsko in jugoslovansko, kakor je to navada. Nepalske žal nisem imel. Srečen sem, vesel, ker sem uspel in ker je bilo konec naporov. Tudi Pemba se je veselil z menoj. Prijateljski nasmeh, roka in objem za končni izraz prijateljstva, ki se je razvilo v preteklih desetih dnevih skupnega življenja. Vem, da »moj vrh« po višini daleč zaostaja za himalajskimi velikani. Sicer pa, koliko pa je v Jugoslaviji ljudi, ki so s svojimi močmi prišli nad 5000 m visoko? Še nekoliko fotografiranja in že se spuščamo navzdol.

V višinskem taboru je bilo zelo živahno. Belci so že odšli dolini nasproti. Šerpe podirajo tabor. Kaj je bilo s skupino, ki je šla na Mardi? Naredili so po pameti: zaradi

deljskih in pašniških površin. Kar je bližnjih gozdov ostalo, so brez vrednosti. Zato kurijo z govnom, posušenim na soncu, s tem pa zemlji jemljejo gnoj, rodovitnost usiha, pridelek se manjša, čeprav je posejanega in posajenega več. Žato se v Nepalju še zatekajo k »požigalništvu«, na drugi strani pa gozdove slabe s kleštenjem za zimsko klajo, nasledek je – učeno – denudacija in degradacija – po domače – zemlja se odkriva in slabi, monsumska voda jo po svoji zakonitosti trga in odnaša, še bolj potuhnjena in dalekosežna pa je podtalna erozija, ki je ne vidimo, njen učinek pa je še večji. Integralna sanacija – celovito obvarovanje zemlje je v Nepalju nujno, če ne bo prišlo do katastrofe, pravi švicarski strokovnjak.

Kaj torej? Če hočemo zatreti nevarnost, moramo začeti pri vzrokih: Odpraviti anarhično eksploatacijo površin, utrditi gozdove in pašnike, jih izboljšati. To sta prevzela »Helvetas« in omenjeni center v Jiriju. Oba delujeta v Nepalju že 13 let. Švicarji so se lotili dela na široki fronti, računali so tudi s socialnimi spremembami, ki nujno nastajajo s preureditvijo gospodarjenja, s potrebo kooperacije, ki zadene individualnega nepalskega kmeta ali kmeta kjerkoli na svetu. Zato je gozdni center v Jiriju uvedel tudi neke vrste gozdne zadruge, nekake pašnike »sindikate« zaradi sosesk in soseskinitih pravic. Švicarji se zavedajo, da s tem ne podirajo tamkajšnje socialne strukture, napregajo pa ljudi za umno gospodarstvo, sinhronizirajo različna življenjska področja in koordinirajo napore za obnovo hribovskega gospodarstva.

Izredno poučno je Riebenovo poročilo o pogozdovanju.

S svojima dvema projektoma je avtor pravzaprav z majhnimi sredstvi zastavil delo, ki že kaže svoje sadove. Njegove metode je začela že uvajati sosedna Indija. Delo bo spremenilo podobo dežele, če pa ga bo z uspehom uvajala tudi Indija, se bo nekoč obvarovala pred hudimi povodnjimi. Dr. Rieben konča s pozivom, naj bi švicarski narod še naprej podpiral to dejavnost, predvsem tisti del naroda, ki živi v hribih in gorah.

slabega vremena in grmenja plazov so se raje umaknili kljub požrtvovalnosti šerp. Torej sem samo jaz dosegel športni uspeh! Skromnost je to pot dobila svojo nagrado in priznanje.

Danes, tri mesece po vrnitvi, so v mojem spominu obledele vse težave vzpona. Tudi monsun je treba doživeti, da bolje spoznaš Himalajo. Zanimivo je, da je na nas Evropejce naredila globlji vtis džungla. Snega, ledu in vrhov imamo dosti tudi v Alpah.

V spominu, še bolj pa globoko v srcu mi bodo ostali šerpe. Bolj kot vzpon in bolj kot pogled na osemstisočake in ledenike so mi na misli ljubeznivi, požrtvovalni, preprosti, veseli ljudje, ki z največjim veseljem store človeku dobro, ki jim nikdar ni težko, tudi v najtežjih okoliščinah ne, ponuditi prijateljsko uslugo. O njih je bilo že mnogo napisanega, vse besede pa so samo bleda podoba, daleč od dejanske resnice. Lahko je opisovati himalajske vrhove, kdo pa bo opisal te subtilne človeške vezi, ki se komaj kje odkrivajo s pogledi, v drobni, komaj opazni gesti, v obzirni navzočnosti? In zato me ni sram priznati, da me je pri slovesu stisnilo v grlu in da se nisem mogel zdržati solza. Težko mi je bilo ob misli, da se nikoli več ne bom srečal s temi dobrimi možmi.

SMUK NA PECI IN ŠE KAJ

STANKO LODRANT

Karavanke, v stari avstroogrski državi meja med Koroško in Kranjsko, so postale po prvi svetovni vojni tudi državna meja. Verjetno se je zdela tistim, ki so pred petdesetimi leti za zelenimi mizami v Versaillesu, St. Germainu in Rapallu na novo parcelirali Evropo, od daleč ta rešitev kar imenitna. Ali so kaj slutili, kaj so nam storili? Saintgermainske mojstre zemljevidov je morda nerodna razmetanost vzhodnih Karavank bolj motila kot pa plebiscitni boji. Pri Peci in Uršlji gori jim je zmanjkalo izrazitega mejnega grebena. Morali so skočiti proti Dravogradu, kjer se je s Kozjakom spet ponujala naravna meja. Pri tem skoku se jim je posrečila zanimiva napaka: Mežiška dolina, v stari Avstroogrski del Koroške, je prišla pod Jugoslavijo. Ta spodrslijaj je hotel popraviti Hitler, ki je Mežiško dolino ob okupaciji takoj spet »vrnil materi Koroški«. Saintgermainski geografi so bili pač mešetarji. Niso postavljali narodnostnih

---

TENDENCE, CILJI IN MERILA ŠPORTNEGA PLEZALSTVA

O evangelski akademiji v Bad Bollu, ki prireja alpinistične simpozije, smo v prejšnjih letih okvirno in v izvlečkih poročali. V l. 1970 se je ta akademija pridružila simpoziju v Tutzingu pri Urachu. Razpravljali so o množičnem turizmu, o Nanga Parbatu 1970, o plezanju v ZDA in o politizaciji planinstva. Vrh je razprava dosegla s temo o sodobnih tendencah, ciljnih in kriterijih športnega plezalstva, s katero sta nastopila s tezo Reinhold Messner, z antitezo pa Dietrich Hasse. Do sinteze pravzaprav ni prišlo, čeprav je – teoretično vsaj – na dlani. Poleg tega Messner tez ni do roka oddal, tako da antiteze niso mogle biti pravočasno formulirane. Hasse je bil primoran, da svoje antiteze gradi na supozicijah, kar je bilo zamudno in so bile bolj dopolnitev kakor pa strogo nasprotno stališče. Za diskusijo, ki naj bi pomagala iskati sintezo, je zmanjkalo časa. Tudi je bil program preveč nabit.

O Hassejevih nazorih glede športnega plezanja in stališča do Messnerjevih nazorov smo že pisali. Hasse je bil pred 15 leti »ekstremist«, mož iz znamenite »saške naveze« v Cini, zdaj pa viden in prodoren sociolog, zelo razgledan strokovnjak, v plezanju še vedno aktiven. Iz osebnih stikov z njim vemo, da je njegov ugled v nemškem alpinizmu in intelektualnih krogih dobro utrjen.

Ker smo o Messnerju v vseh njegovih – pravzaprav kratkih – letih vzpona že precej poročali, navedimo nekaj iz Hassejevih antitez. Začel je z opredelitvijo športnega plezalstva: Marsikakšno mehkejšo srce vidi v povezovanju alpinizma in športa pravo izzivanje. Vendar je ta »koncesija« v zgodovini planinstva utemeljena. Plezanje s svojimi stopnjami in moderni ekspedicionizem je dejansko »športna igra« v prvobitni, samotni gorski naravi, igra v tem smislu, da se človek pri njej zavestno in prostovoljno podreja nekim pravilom, da človeka »fascinira« in mu celo naravnava življenjsko pot, poleg tega pa ugotavljamo pri njem športne impulze (tekmovalnost, slavohlepe, pogum, afirmacija), impulze torej, ki človeku lepšajo življenje, če ne

mej, zaokroževali so le svoje interesne sfere. Boji ob omenjeni meji in plebiscitne afere so bili zanje le še nepotrebne sitnosti. Še so danes živi spomini na povezavo Mežiške doline s Podjuno: sodnja v Pliberku; ustanovitev prevaljskega slovenskega planinskega društva v Pliberku; prodaja podjunske živine in žita rudarjem in fužinarjem Mežiške doline; pogoste vožnje plibrskega grofa na poletno pristavo na Ravnah; šolanje starejše inteligence v Celovcu... Toda, hočeš-nočeš se je bilo treba privaditi na nove meje pri Kralju na Homcu. Namesto avstrijske sodnije v Pliberku je začelo deliti pravico jugoslovansko sodišče na Prevaljah in pozneje v Slovenjem Gradcu. Glavarstvo na Prevaljah, zatem načelstvo v Dravogradu je zaigralo vlogo prejšnjega »becirka« v Velikovcu. Večji nakupi blaga so se usmerili odslej v Slovenj Gradec ali celo v Celje. Študentje so morali v Maribor. Zamenjava Celovca z Mariborom ali Celjem ni bila enakovredna; pomenila je, namesto prejšnjega enournega skoka z vlakom po lepi spodnjekoroški ravnini v Celovec, najmanj dveurno vožnjo v Maribor, po dolgi dolini Drave z neprijetno bližino vode ali še nerodnejše prebijanje skozi soteske Hude luknje preko Velenja do Celja. V Ljubljano smo se vozili, dokler še ni bilo avtobusne linije, tako da smo sedli zvečer ob osmi uri na Prevaljah v vlak ter se preko Maribora in Zidanega mosta cijazili proti metropoli vso dolgo noč. V istem času bi prišel z vlakom iz Ljubljane tudi v Pariz.

Meja je bila v petdesetih letih različno stroga. Med obema vojnama si jo legalno mogel prekoračiti, na Peci na primer, že s samo planinsko legitimacijo. Takrat so bili »šmugl artikli« saharin in vžigalniki. Med drugo svetovno vojno meje sploh ni bilo. Zato pa so jo takoj po osvoboditvi domalega hermetično zaprli. Kot posebni privilegiranci so se nam liste čase zdeli oni redki, ki so bili ustrezna dovoljenja. Po večmesečnem čakanju in čakanju v vrstah so jih v Mariboru podarili le redkim. Počasi je strogost minevala. Mlajši rod je prvič dobil priložnost zares videti toliko opevani »Nmv čez jezero«. Trgovci v Pliberku, Velikovcu in Celovcu so dobili nove kupce, posebej za tehnične izdelke. Oddiha potrebnega človeka industrializirane Mežiške doline pa so predvsem zamikala koroška jezera in gore: Obir, Dobrač, Grossglockner, Venediger... Samo pogledati je treba izletne načrte na oglasnih deskah planinskih društev v Mežici, na Prevaljah in Ravnah. Vse omenjeno je tako blizu, z avtom preko Holmca v direktni prestavi dosegljivo. Na poti med Podjuno in Mežiško dolino ni omembe vrednih klancev. Do najvišje točke pri Kralju, razvodju med Bistrico in Mežo, ni niti petdeset metrov višinske razlike. Pomislimo na strme mejne prehode na Jezerskem, Ljubelju ali Podkorenu! Prehod na Holmcu je tehnično lažji kot na Viču, ob vstopu Drave v Jugoslavijo. Ni prevelika redkost, da Slovenjgrađčan z vzhodnega konca Karavank skozi Ravne in Prevalje odbrzi preko Koroške na zahodni konec, v Trbiž, v fisti mali babilon, kjer italijanski trgovci v nemškem jeziku odirajo Slovence. Tako imamo tudi mi svoj Ponte Rosso. Lani sem z avtomobilom peljal štiri dijake na smučarsko prvenstvo v Kranjsko goro.

mislimo pri tem na nevrotične svetovne rekorderje, ampak na najhumanejše učinke zdravega športa. Tendence v športnem plezanju se razhajajo. Ena stran hoče v nasprotno, morda nadšportno, več kot športno smer, v anarhijo, v kateri je vse dovoljeno, druga pa se podreja normam, priznava fairneso, priznava pravila, in se ne loteva problemov, ki jim po teh pravilih ni kos. Cilji so troje vrste: Nekateri pravijo, da »plezajo samo zase«, da to nikogar nič ne briga, v resnici pa se radi postavljajo s tem – so pač tudi ljudje, človek je socialno bitje. Drugi so bolj pošteni: Priznavajo, da je njihov uspeh večji, če ga okolje priznava. Tretjim pa je cilj ugled, kariera, denar itd. Alpinizem jim je le sredstvo za doseg teh ciljev, čeprav bi kdo od njih na vsa usta govoril, da ni tako.

Merila, norme današnjega plezalstva se razhajajo pri uporabi umetelnih pripomočkov in v vprašanih odgovornosti. Stališča so različna. Najprej heroično, življenju sovražno Preussovo stališče, da se je treba odpovedati vsakemu takemu pripomočku. Razvoj, življenje samo se je obrnilo zoper to stališče. Nekaj popusta je v načelu, naj bi bili pripomočki dovoljeni samo za varovanje pri prostem plezanju. Če bi se ga držali, – koliko velikih vzponov bi ostalo čistih? V današnjem času zveni to načelo smešno, nerealistično, pravo sprenevedanje. Tretje načelo: Uporaba umetelnih pripomočkov, tudi za vzpon. Omejitev na normalne kline je že zgodovina, razni vrvni manevri, stremena, lestvice, zanke, razni triki za poteg ob vrvi itd., tudi niso več preklificani, le debata o svedrovcih se sem in tja še razžari, čeprav med normalnim klinom in svedrovcem ni bistvenega razločka, oba sta umetelen pripomoček za varovanje in vzpon od svojega začetka do danes. Koliko vzponov v zadnjih 20 letih bi brez njih še smelo ostati v alpinistični kroniki? V vseh časih plezalstva je bil za pripomočke en sam kriterij – brezpogojno potrebna oprema, s katero je bila stena (objektivno) preplezljiva. Šibka točka je v subjektivni presoji: Kar je prvemu težko, je drugemu težje ali lahko. Lahko bi posnemali plezalce ZDA, v njihovih plezalskih vodnikih najdete opombo: Prvi vzpon z umetelnimi pripomočki ali prvi vzpon brez pripomočkov.

Najbližje je bilo seveda preko Celovca in Beljaka. Ker je naletaval sneg, nisem tvegala vzpona čez Podkoren. Peljal sem skozi Trbiž na Rateče. Dve uri smo se vozili po eni deželi, a bili v treh državah. Jugoslovansko-avstrijsko mejo smo prešli na Holmcu, avstrijsko-italijansko v Thoerlu, italijansko-jugoslovansko pa pri Ratečah. Šele pri šestem mejnem organu (saj sta na vsaki meji dva) so odkrili, da je ena izmed dijakinij moje skupine imela mamin potni list, ne pa svojega. Še sreča, da nas je obmejni miličnik kljub temu pustil stopiti v domačo državo. Seveda se nismo drznili domov po isti poti. Povratek je bil neskončno dolg: preko Jesenic, Ljubljane, Trojan, Arje vasi, Velenja, Slovenj Gradca in Raven je bila na Prevaljah sklenjena, za zimski čas narobna, predolga klobasa okoli Karavank.

Prav posebno poglavje zasluži naša obmejna Peca. Črnjani in Mežičani jo imajo tako pred nosom, da je niti dobro ne vidijo. Živijo na njenih pobočjih. Prevaljani in zlasti Ravenčani jo gledamo malo bolj od daleč, a zato lepše. Če jo nameravamo obiskati, se moramo na Poljani odločiti, ali bomo stopili nanjo preko Mežice oziroma Črne z jugoslovanske strani ali preko Libuč in Bistrice z avstrijske. Pot do vznožja je na obe strani enako dolga, le da je potem avstrijska strmina veliko mikavnejša. Opasana je z vzpenjačo sedežnico z dolžinskim superlativom. Ko ji pozimi na vrhu pomagata še dve smučarski vlečnici, se ponuja edinstven 2 km smuk še v pozni pomladi, saj je vse na višini 2000 m. Možen je tudi 7 km smuk do podjunske nižine. Zanimiv je ogled registrskih tablic ob spodnji postaji vzpenjače parkirajočih avtomobilov, pri »Petzenkoenigu« po novem, po domače pri Najberžu. So dnevi, ko je od več sto avtov vsaj polovica z jugoslovansko (reci mežiškodolinsko) oznako. Ob bolj samotnih dneh pa smo že bili zgoraj na smučiščih sploh sami Jugoslovani. Poslevodeči pri vzpenjačah in obeh tamkajšnjih gostinskih obratih se dobro zavedajo našega deleža pri uporabi tega sistema in gredo še kar na roko. Ob zamenjavi dinarjev za tamkajšnje usluge še ni bilo čutiti prevelikega odiranja, takega kot tu in tam pri trgovcih v Pliberku in Velikovcu.

*

Po naključju sem se znašel na Peci sredi svojih dijakov. Po smuki smo se, malce utrujeni, kot martinčki nastavljali soncu in se zalagali z novimi kalorijami. Tudi zabavo smo imeli: lahko smo opazovali, kako so v naši sosesčini skušali neki fantje navezati stike s prikupnim dekletom. Ker ni šlo po nemško, so začeli angleško, eden je znal celo nekaj francoskih besed, a vse skupaj ni vžgalo. Videti je bilo, da Slovenci obleganje niti ni bilo neprijetno. Vzela je kozarček žgane pijače od posebej vsiljivega, verjetno tudi že od pijače razgretoga osvajača. Žganje, nasmehi in geste z rokami so bile edine razumljive komunikacije med njimi. Mladina okoli mene ni molčala. Brezskrbno čebljanje je bilo edini vzrok, da od ugodja nisem zadremal... Razburjen ukaz: »Reden Sie deutsch!« me je v hipu popolnoma osvestil. Še naprej so padale besede: »Wer kann Sie verstehen, diese verdammte jugoslawische Sprache!«

Hasseju se zdi važnejši del razprave o vprašanih odgovornosti, pri čemer gre za zavest športne in človeške odgovornosti, pa tudi da se zavedaš odgovornosti za to, kar govoriš in pišeš. Športna odgovornost mora plezalca odvrtiti od prvenstvenih vzponov, ki jim brez prekomernega števila pripomočkov ne bi bil kos, od ponovitev, ki bi jih zmogel z večjo »tehniko« kot prvenstvena naveza, in ga prisiliti k razumni meri pri varovanju tako pri prvenstvenih vzponih in pri ponovitvah. Plezalni vzpon je skupna alpinistična lastnina, zato je taka odgovornost do njega nujna, njegovo objektivno vrednost je treba spoštovati, – to spada k pravilom »igre«. V tem smislu si prizadeva zadnja leta UIAA, da bi prišlo do renesanse zdravega alpinizma.

Človeška odgovornost terja od alpinista, da »pleza z glavo« (kakor bi rekel Joža Čop), da ne ogroža svojega življenja in ne svojih tovarišev v navezi in zunaj nje, v širšem smislu nobenega, ki se mudi na gorskih potih. Izkušeni ima v gorah večjo odgovornost, sposobnosti tovarišev so zanj meje, ki jih mora upoštevati.

Odgovornost za govorjeno ali pisano besedo terja, da je poročilo resnično in razumljivo (opis, pripomočki, posebne težave, čas itd.), da alpinist zavzema v javnosti do dogovorov v alpinizmu strokovno neoporečna in resna stališča, da ne pride do banalnih izjav itd.

Vprašanje odgovornosti res ni lahko, marsikaj je še nerazčiščenega, npr. vprašanje zgleđa prvenstvenikov, psihoze, ki se ustvarjajo brez premisleka, vprašanje svobodne odločitve, vprašanje tveganja itd. Subjektivno tveganje, to je tveganje, ki se tiče samo mene, vendar pri stvari, ki jo objektivno čim bolj poznam. Če hočem tveganje kontrolirati – in kdo pri subjektivnem tveganju misli na zmožnost kontroliranja – moram imeti varnostne rezerve (znanje, kondicijo, pa tudi primerne objektivne razmere v steni, dobro vremensko napoved itd.) Pri plezanju pa gre tudi za objektivno tveganje, npr. prvenstveni vzpon pomeni objektivno tvegati (ni vselej jasno, če bo nadaljnji raztežaj omogočil nadaljnji vzpon, če bo prečnica našla pot navzgor, npr. Hinterstoisserjeva v l. 1936). Pogum utegne postati norost. Če je kaj nemoralnega, je gotovo

... Govornik je bil prej opisani neuspešni osvajač, svarilo pa namenjeno naši skupinici. »Es gibt keine jugoslawische Sprache...« obstoje le slovenski jezik, hrvatski, srbski...« sem ga, seveda v nemščini, poučil. In še sem mu hitel razlagati, kako je pri nas v eni državi več narodnosti, medtem ko nemško govoreči narod prebiva v več državah, med njimi tudi v Avstriji. Da bi videli reakcijo! Končno je našel nekoga, nad katerim bi lahko stresel prej nabrano nejevoljo ob neuspešnem osvajanju, in je vzrožil: »Kaj delate tukaj? Kdo ste?« – »Korošci, smučamo se kot vi.« – »Kakšni Korošci, če pa ne govorite nemško!« je tekel z njegove strani zelo glasen dialog, da so ljudje začeli postajati pozorni. Prizadeti dijak, ki je razumel prepir, je hitel po nepotrebem pojasnjevanju, da smo Korošci iz Slovenije. Mislim, da je naš razboritež prav namerno napak razumel morda res malce nerodno nemščino dijaka. Začel je klicati ljudi: »Da behauptet einer: Kärnten gehört zu Slowenien!« Prav nesramno je zmaličil pomen dijakovih besed, nam začel groziti s kolom in kričati, da naj zginemo, od koder smo prišli. Vpiti sem seveda začel tudi jaz. Pozneje sem se zavedel, da nisem posebno kaj pametnega povedal. No pa saj v tistem prepiru ni bila toliko važna vsebina besedi kot pa jakost glasu.

Tistega srboriteža s kolom so nekam odvekli; meni se je nekdo opravičeval, da je oni pač malo okajen in da so vsi malo razburjeni »wegen dieser Schmieraktionen...«, ki so prav gotovo čez mejo »infiltrirane«, da sicer Avstrijci želijo v miru živeti z vsemi, saj so ravno Avstrijci pobudniki za združeno Evropo... Da, sem trpko pomislil, vi pa združena Evropa! Pod vašo nemško komando seveda! Prej opravite sprejemni izpit doma! Kaj se vendar bojite teh nekaj Slovencev? Komaj toliko jih je še ostalo, kljub vaši želji po »mirnem sožitju«, da bi vam lahko služili za turistično zanimivost. Vse jezike bi bil malo prej smel tukaj govoriti, še kitajščina ne bi bila neprijetna, edino slovenščina ne. Nisem jaz tujec tu na Peci, ampak mnogi izmed vas. Na teh tratah, kjer se zdaj kregamo, so imeli svoje stane in so pasli živino kmetje iz Podkrajja, med njimi tudi moji dedi in pradedi. Na pokopališčih Pliberka, Libuč, Šmihela in Večne vasi najdemo njihova imena.

Vsakdanji pogled na Peco je zame skaljen.

igranje z življenjem. Če kaj lahko odklanjamo, potem odklanjamo zglede norega poguma. Na to pri vzgoji mladine nikoli ne pozabimo! Absolutne svobode ni, ker je človek socialno bitje, ki se ne sme znebiti čuta odgovornosti do družine, do otrok, prijateljev, do družbe.

To so Hassejeve misli v Bad Bollu in Urachu k tezam o absolutni svobodi, ki naj odpira zeleno luč za kakršnokoli ravnanje, o svobodi, o kateri sanja človek že stoletja in vedno znova spoznava, da slehernika uklepa ta ali ona nujnost in obveznost.

T. O.

VULKANI NAŠEGA PLANETA

Po podatkih raziskovalcev je sedaj na zemeljski krogli 624 delujočih vulkanov, 546 na kopnem in 78 pod morsko gladino. 418 ali 67% jih je na področju Tihega oceana, na atlantskem področju 61 ali 9,8%, na področju Azije in Indijskega oceana pa 145 ali 23,2%. V ZSSR je 67 aktivnih vulkanov, 28 na polotoku Kamčatka in 39 na Kirilskih otokih (3 od teh so podvodni). Zanimivo je še, da je na severni polobli mnogo več aktivnih vulkanov kot na južni; razmerje je približno 2 : 1.

Vulkani so posamezno ali v skupinah na vulkanskih področjih, največ pa jih je razporejenih v pas dolg nekaj tisoč kilometrov, ki se vleče prek geološko mladih planinskih gorstev in ob veliki poklini v zemeljski skorji. Največ jih je blizu morskih in oceanskih obal. Na planetu so naslednja vulkanska področja: sredozemsko, tiho-oceansko in meridiansko, ki se deli na dva dela – atlantski in indijsko-oceanski.

Najbolj znani vulkan v Evropi je Vezuv, visok 1186 m. Za lažji dostop so zgradili zobato železnico, v vznožju žrela pa je vulkanološki laboratorij. V njem so ugotovili že mnoge zanimivosti, ki pomagajo k boljšemu razumevanju vulkanov. Ena od teh je tudi, da je Vezuv ob večjem izbruhu poslal v atmosfero tudi 20 000 m³ pepela.

Franci Savenc

DRUŠTVENE NOVICE

PRAZNIK MLADINE NA VRHU TRIGLAVA

Alpinistični odsek planinskega društva Jesenice, ki je verjetno eden izmed najprizadenejših med 20 alpinističnimi odseki, kolikor jih deluje v PD, se že vsa leta po osvoboditvi trudi in prizadeva, da bi vključil v aktivno množično planinstvo in plezalni šport čim več delavske, šolske in študentovske mladine.

Tako po osvoboditvi so jeseniški planinci in plezalci, skupaj z gorskimi vodniki in gorskimi reševalci uspešno pripravili vse potrebno za prvi množični zimski vzpon na svobodni Triglav prek Luknje in po poti prek Plemenic na Za Planjo in Triglav.

Od 27. aprila do 1. maja 1946. so visokogorski alpski smučarji skupaj z alpinisti in gorskimi reševalci proslavljali na vrhu Triglava petletnico ustanovitve OF. To je bilo prvo večje in pomembno množično slavlje na vrhu Triglava po osvoboditvi, ki se ga je udeležilo prek petdeset ljudi. Jeseniški planinci so prvi predlagali in tudi izvedli republiško Titovo štafeto z vrha Triglava 21. aprila 1948.

Letos se bodo jeseniški planinci že petindvajsetič povzpeli na vrh Triglava, da poneso maršalu Titu prisrčne pozdrave za njegovo 80-letnico.

Vsaka triglavska, Titova, mladinska štafeta je bila praznično doživetje. Poleg vsakoletnih triglavskih mladinskih štafet v počastitev Titovega rojstnega dne je AO Jesenice organiziral še več triglavskih štafet v počastitev obletnice ustanovitve OF in v počastitev dvajsetletnice II. zasedanja AVNOJ v Jajcu.

Štafetne palice so izdelali jeseniški železarji, pisma s pozdravi in najlepšimi željami so napisali mladinci, mladinke in delovni ljudje.

Letošnja jubilejna, srebrna triglavska štafeta v počastitev 80-letnice predsednika Tita bo prav gotovo še bolj množična in slovesnejša.

Prve priprave potekajo ugodno, organizatorji pričakujejo rekordno udeležbo, prijave prihajajo že sedaj. Ne ostanite doma!

Uroš Župančič

USPEŠNO DELO PD BOHOR

Ker je bilo treba pregledati rezultate enoletnega dela in program za prihodnje obdobje, je bil 18. februarja 1972 na Senovem v osnovni šoli občni zbor PD Bohor. Zbora se je udeležil predstavnik meddruštvenega odbora Zasavskega planinskega društva tov. Marjan Oblak, predstavniki PD Brežice, PD Lisca Sevnica ter člani PD Bohor, ki so v tako velikem številu, predvsem z mladino in pionirji,

pokazali, kolikšno je njihovo zanimanje in ljubezen, ki jo gojijo do naših prelepih gora.

Pred zborom je tov. Aleš Kunaver, naš znani alpinist, vse udeležence z enoinpolurnim predavanjem popeljal na Annapurno II, vrh, ki ga je osvojila naša alpinistična odprava leta 1969. S številnimi diapozitivi je navdušenim planincem prikazal celotno pot, ki so jo opravili alpinisti od doma do vrha.

Vse udeležence je pozdravil tov. Milan Mahovne, ki je poročal o delu društva v preteklem letu. Število članov v letu 1971 je doseglo zavidljivo visoko številko, in to 803 člane, od katerih je 483 pionirjev, ki se aktivno ukvarjajo s planinstvom na petih osn. šolah, in sicer v Krškem, Brestanici, Zdolah, Leskovcu ter Senovem. Od aprila 1971 pa do občnega zbora so organizirali kar 16 izletov s 1316 udeleženci, od tega enega tridnevnega v mesecu juniju na Velebit, v juliju pa na Triglav. Obiskali pa so tudi skoraj vse zasavske hribe. Maja 1971 se je 190 pionirjev udeležilo dvodnevnega srečanja v Novi Gorici. Letos jeseni bo prišlo že do petega takega srečanja, ko bodo Novogoričani obiskali mlade planince PD Bohor. Na Bohorju je bila v mesecu maju dvodnevna planinska šola, v katero so mladi planinci povabili tudi pionirje PD Lisca. Organizirali so tudi orientacijsko tekmovanje. Podmladek PD Bohor je v zimskem času organiziral tudi tri smučarske izlete: dva v Črmošnjice ter enega v Pečice.

Akcija »Pionir-planinec« se je med mladimi pionirji zelo razširila, saj so do letošnje podelitve značk v Kamniški Bistrici planinci prejeli že 80 bronastih, 21 srebrnih ter 4 zlata odličja. To je zanje izredno velik uspeh, kajti pogoji za doseg značk za naše mlade tekmovalce niso tako lahki. Danes ima pogoje za pridobitev zlate značke še več pionirjev. Znak bodo prejeli na Dan mladosti. Največji uspeh podmladka PD Bohor je »Podmladkova značka«, ki jo je izdelala akademska kiparka tov. Vladka Stovičkova.

Društvo se je jeseni 1971 lotilo zunanega premaza na koči na Bohorju, januarja 1972 pa so si uredili društveni prostor na Senovem. Potrebno bo seveda še nekaj denarja, da bodo svoj prostor opremili. Markacisti so v preteklem letu markirali vse poti na svojem območju.

Tov. Mahovne je nato podal še delovni program za prihodnje obdobje. Program je zelo obširen. Tako bodo morali vsi člani veliko delati, če bodo hoteli naloge realizirati. Zaključek obširnega poročila in programa je bil moto mladih planincev: »Kdor ljubi gore, ostane večno mlad.« Blagajniškemu poročilu je sledila raz-

prava. Tov. Smerdelj je poudaril, da je delo z mladino zelo pomembno, kajti mladi so garancija, da bo društvo še nadalje živelo in želo take uspehe kot do sedaj. Izrekel je vso zahvalo in priznanje vodstvu PD Bohor. Tov. Oblak je v imenu meddruštvenega odbora zasavskih PD pozdravil zbor in izrazil zadovoljstvo za tako veliko in uspelo opravljeno delo v društvu. Zbor sta pozdravila še predstavnika PD Brežice ter PD Lisca tov. Zorko in tov. Motore. Tov. Kunaver je na vprašanja mladih radovednežev odgovarjal še o odpravi na Himalajo v mesecu juliju 1972.

Ob koncu je tov. Oblak podelil častne znake PZS. Srebrnega so prejeli: Ema Medveščak, Staša Šoba, Hilda Lipovšek, Slavko Smerdelj, bronastega Marija Davgul, Rezika Smerdelj, Brigita Guček, Jože Zajc ter mladinski odsek PD Bohor. Častni znak o prehojeni zasavski poti so prejeli Jože Zajc ter Albinca in Milan Mahovne, katerima je to že tretji znak. Vsi ti znaki so posebno priznanje PZS za dosedanje delo, vsem pa bodo tudi vzpodbuda za še plodnejše prihodnje delo.

Nevenka Zajc

OBČNI ZBOR PLANINSKEGA DRUŠTVA KRANJ

V sredo, 23. februarja 1972, so se zbrali kranjski planinci v dvorani obč. skupščine. Predsednik Ciril Hudovernik je začel občni zbor s pozdravom, nato se je spomnil lani umrlih planincev, ki so dali časa delati kot odborniki našega društva: tovarišev dr. Marjana Ogrizka, Dušana Reja in Dušana Renčlja. Zvedeli smo, da je ob koncu leta imelo društvo 2005 članov, od teh 315 mladincev in 700 pionirjev. Mladina je številčno še vedno v vodstvu.

Propagandisti so skrbeli za predavanja v Kranju in tudi v šolah. Skupni izlet vseh odsekov v Centralne Alpe je vključil alpinistične treninge. Člani upravnega odbora in mentorji pionirskih sekcij so odšli na skupni izlet na Bleščečo planino in na Kepo. Dan planincev smo počastili s pohodom prek Kravca v Kamniško Bistrico. Bilo nas je prek 100.

V gospodarskem in finančnem poročilu smo izvedeli o oskrbovanju naših postojank na Kališču in v koči ob žičnici na Kravcu. Tov. Padjera je nakazal potrebe obnove in dozidave obeh koč, a sredstev zanj nimamo. Nerešeno je tudi vprašanje starega doma na Kravcu. Letališče Ljubljana Pula ga je pripravljeno odkupiti, a Planinska zveza Slovenije ne da svojega soglasja. Pregled finančne bilance je pozitiven.

Mladina je organizirala svoje prireditve in izlete. Pomagala je pri prenosu hrane na Kališče in popravljala planinska potsa. Odhajala je na republiške orientacijske pohode in zvezno prvenstvo. Sami so priredili pohod Po poteh Kokrskega odreda.

Na tečaju mladinskih vodnikov v Vratih so pridobili dva nova člana. Skrbeli so za povezavo s srednjimi šolami in s skupino planincev-vojakov. Udeležili so se shoda planincev Jugoslavije na Kopaniku. Sodelovali so z odborom za vseljidsko obrambo. Za Dan mrtvih so krasili grobove borcev in planincev v okolici Štoržiča.

Ločeno je delal pionirski pododsek zaradi specifičnosti dela in nalog. Združeval je najmlajše planince iz osmih popolnih osemletk in dveh štirirazrednic. Izdelali so enotno shemo za delo v teh sekcijah. Pripravili so tekmovalni program. Vključevali so se tudi v programe mladinske komisije in si pridobivali bronaste, srebrne in zlate znake Pionir-planinec. Največ teh znakov so si pridobili planinci iz šole Lucijan Seljak in Preddvor. Tekmovalni program Mladina in gore, ki ga je izdelal pododsek, da razgibava planinsko dejavnost med najmlajšimi, je obsegal: število članov, izletništvo, dopisovanje v časopise, tekmovanje v orientaciji, v kvizu znanje iz področja planinske šole (lani prvo pomoč, orientacijo in varstvo narave) in še pridobivanje znaka Pionir-planinec. Tekmovanje je vodila posebna komisija. Upoštevala je delo zadnjega šolskega leta. Rezultati so bili naslednji: 1. mesto šola Lucijan Seljak, slede: Preddvor, dr. France Prešeren, Stane Žagar, Simon Jenko, Šenčur, Predoslje, Goriče, Olševsek in Cerklje. Največ članov imata sekciji France Prešeren in Stane Žagar (115 oz. 114), glede na število učencev pa največ sekcija Preddvor. Vse sodelujoče sekcije so prejele od upravnega odbora knjižna darila, s katerimi si vsako leto dopolnjujejo planinsko knjižnico. Če seštejemo vse izlete pionirjev, dobimo število 91, udeležencev pa nad 2000. Nepozabni so ostali množični izleti na Snežnik, Mrzlico, z jamarji pa v Kočevski Rog in zaključni izlet za najboljše na Nanos in Čaven. Na pobudo planincev in njihovih mentorjev je bilo veliko tudi športnih dni na naših šolah usmerjenih v gore.

Močna so prizadevanja mentorjev in vodstva pionirskega pododseka, da bi planinska vzgoja prodrla v naše učno-vzgojne programe, da bi zainteresirala celotne kolektive in pedagoška vodstva za vse pozitivne elemente planinske vzgoje pri oblikovanju mladega človeka, ki mu hoče privzgojiti pravi odnos do narave in do sočloveka.

Poročilo načelnika pionirjev so dopolnili zastopniki vseh sekcij in povedali, kaj so delali v preteklem šolskem letu.

Alpinisti so v minulem letu želi lepe uspehe. Uspešno so izvedli ekspedicijo v Hindukuš, plezali so v Centralnih Alpah in domačih stenah. Skupaj so opravili 412 vzponov, precej je bilo prvenstvenih smeri. Imeli so zimski in letni alpinistični tečaj in sodelovali v smučarskih tekmah. Odsek je mlad, poprečna starost 19 let. Žele še več povezave s starejšimi alpini-

sti-veterani. Načelnik Marjan Ručigaj je odlikoval najboljšo navezo Francija Štera in Nejca Zaplotnika. Dobila sta plezalne pasove. Nagradili so tudi Janeza Hribernika za večletno vztrajno delo v odseku. Markacisti so popravili pota: Mače-Kališče, Kališče-Jakob, pot na Taško in do stare Cojzove koč, Kurirsko pot od Bašlja do Kališča.

Jamarji so tesno sodelovali s planinskimi sekcijami na osnovnih šolah. Tu so izvedli 10 predavanj z barvnimi diapozitivi. Vodili so 4 avtobuse pionirjev v kočevske jame, raziskali so kanjon Kokre in vrsto jam na Gorenjskem in drugod v Sloveniji.

Gorski reševalci slave letos 25-letnico svojega odseka. Imeli so več uspešnih akcij v reševanju ponesrečenih planincev in kondicijske treninge z nočnimi vajami. Že osmo leto dežurajo na smučiščih Kravca.

Razrešitvi starega odbora so sledile volitve. Za predsednika je ponovno izvoljen tov. Ciril Hudovernik.

Sprejet je tudi delovni načrt, ki zajema vsa delovna področja.

Občni zbor sklene, da pošlje vodji odprave na Istor-o Nal dr. Ivu Valiču pozdrave in posebno zahvalo za uspešno vodstvo ekspedicije.

Pregled starega dela in pogledi na bodoče naloge se tesno prepletajo. Potreben nam je nov optimizem in idealizem, da bomo vztrajali na začrtani poti.

Marija Brudar

POGOVOR S TAJNIKOM PD ZABUKOVICA

Franček Ježovnik, eden vodilnih uslužbencev banke v Žalcu, je sila skromen človek, toda v pomenku bogat, kratek in jedrnat. Minilo bo leto, ko je poleg drugih dejavnosti v javnem življenju prevzel tudi funkcijo tajnika PD Zabukovica. Srečala sva se na Homu in to v nedeljo, 5. marca 1972. Društvo je imelo nekakšno slovesno sejo; počastili so žene-planinke, dali priznanje – stisk rok in planinski poljub – starejšim članom: osemdesetletniku Dragu Ocvirku, tovarišu Poteku in še nekaterim. Seja je bila živahna, navzoč je bil tudi ing. Zakonjšek – direktor komunalnega podjetja v občini Žalec in vnet pristaš zamisli, da se planinska postojanka vrh Homa dostojno opremi, tam je bil Živko Podvršnik, ki ima mnogo zaslug pri izgradnji ceste s severne strani Homa; skratka, bilo jih je lepo število in predsednik Franček Kovač je ves zagret dejal: »Poleg službe in kapelnštva pri godbi na pihala v Libojah me veže mnogo dolžnosti, vendar se bom potrudil, da bo dovršen del skrbi posvečen našemu društvu. Nismo klonili, ko smo začeli tako rekoč z golimi rokami, še manj bomo sedaj, ko vidimo, da je število članov poraslo in imamo dobre tovariše na občini in celo pri PZS.« Nato mi je tovariš

Ježovnik povedal, da bodo (nekateri so že) ustanovili sekcije v vseh okoliških krajih, organizirali bodo tečaj prve pomoči, odbor se bo trudil, da bo v društvu zavladovalo pravo planinsko vzdušje, da bo kar največ izletov v naravo, v hribe in gore, da se bodo vrste planincev stalno večale; na ta dan so ugotovili, da je članov 570, vendar se bo število – tako upajo – kmalu močno zvišalo. Pogovorili so se o plačevanju članarine – ki bo v tem letu taka kot lani – zagotoviti si morajo vnete poverjenike. Prav to nedeljo pa je odšla na pot skupina – pod vodstvom srčnega planinca Florjana Šona – po novi obsavinjski transverzali; pot med tremi postojankami so že markirali. Predlagani so naslednji vrhovi in domovi: Dragotov dom na Homu, Kamnik, Lovski dom na Gozdniku, Gozdnik (vrh), Dom na Šmohorju, Malič (vrh), Celjska koč, Svetina, Stari grad Celje, Dom na Resevni, Kungota, Lovski dom »Rinka«, Lovski dom Založe, Planinski dom Oljka, Mozirska koč, Dobrovlje (vrh), Planinski dom – Čreta, Planinski dom na Menini planini, Žvajga nad Preboldom, Lovski dom na Golavi, Planinski dom na Bukovici; pri organizaciji te nove planinske poti moramo zares pohvaliti prizadevnost Florjana Šona.

Tajnik PD Zabukovica pa mi je nato povedal še nekaj besed o občnem zboru, ki pa je bil 15. januarja 1972. Navzočih je bilo okoli 200 članov, od tega približno 50 pionirjev. Da se je na šoli v Grizah ustanovila pionirska sekcija, je predvsem zasluga pokojnega Slavka Miklavca, ki je bil društvu več let predsednik in prav pod njegovim vodstvom je bilo mnogo, mnogo storjenega. Sedaj vodi to sekcijo učiteljica Dragica Ulaga. Poročilo o delu društva je na zboru podal podpredsednik Franci Čadej, o delu pionirjev pa je poročala pionirka Vodeb: mladim so pripravili dva izleta, šli so po poteh I. štajerskega bataljona. Navzoč je bil prof. Tine Orel, ki je pozdravil zbor v imenu PZS, navdušil s preprostimi besedami, da je planinstvo tako rekoč najbolj množičen šport in sorazmerno najbolj poceni in najbolj zdrav; zato je treba mlade znova in znova navduševati, jih vzpodbujati, jim vcepljati pravega planinskega duha. Tovariš Sazonov je prikazal film »Zimska pravljica v gorah«. Na zboru je bilo mnogo povedanega, sprejeti pa so bili tudi sklepi: mladi so predlagali srečanje mladincev-planincev na partizanskih Dobrovljah, medtem ko so starejši govorili bolj o dopolnjevanju prepotrebni stvari na postojanki vrh Homa: dokončno se mora urediti cesta z obeh strani, postojanko oskrbeti z vodo, urediti sanitarije, opremiti kuhinjo, pred domom bodo zgradili povsem nov trakt (približno 8×6); tu bo tudi prehodna soba z bifejem, kamor bo imel dostop vsak zanesljiv in zares srčen planinec ob vsaki uri in vsakem času.

Vrh Homa: Levo cerkev sv. Helene, desno spredaj prijazni domek zabukovških planincev

Ni zmanjkalo besed, vendar so vsi hkrati poudarjali, da je bolje manj govoriti in več delati; vmes pa je nekdo pripomnil, da ima klen planinec Mirko Petrovc god, brž smo mu pripravili planinski šopek – smrekove vejice obložene s storži – z gramofona se je zaslišala planinska polka; med plesom pa smo zvedeli še to, da bo v kratkem ponovno srečanje, znova bodo govorili o načrtih – počastili pa bodo tudi 80-letnico očeta PD Zabukovica tovariša Ocvirka in 60-letnico tovariša Poteka – pionirji osnovne šole »Nade Cilenške« iz Griž pa bodo pod vodstvom mentorice Dragice Ulaga pripravili kulturni program.

Drago Kumer

OBČNI ZBOR PD ŽALEC

UO PD je delal s tremi komisijami, s komisijo za organizacijo izletov, s komisijo za delo z mladino in s komisijo za vzgojo in propagando.

V preteklem letu je najboljše rezultate dosegel mladinski odsek PD na OŠ Žalec in OŠ Petrovče. Število članov se je na teh dveh šolah občutno povečalo. Planinske legitimacije ima 605 pionirjev in mladincev, od tega števila je 289 deklic in 316 dečkov. Rezultati aktivnosti pionirjev-planincev so prav tako razveseljivi. V letu 1971 so pionirji-planinci opravili 14 planinskih izletov, od tega so bili trije izleti dvodnevni. Pionirji-planinci so obiskali: Celjsko kočo, Svetino, Šmohor, Paški Kozjak, Goro Oljko in Mrzlico. Sodelovali so tudi na proslavi 30. obletnice NOB na Igriših pod Mrzlico, udeležili so se pohoda po poti I. štajerskega bataljona. Pohod je organiziral pionirski odred osnovne šole Žalec. Bolj oddaljeni izleti pa so bili v tednu narcis

na Golico in Španov vrh, v bolnico Franjo in Vršič. Obiskali so tudi Mozirsko kočo, Smrekovec, Uršljo goro in Stol.

Primanjkuje mentorjev. Tako ima preko 600 včlanjenih mladincev-planincev na osnovni šoli Žalec in osnovni šoli Petrovče samo enega mentorja. Velika večina pionirjev ne zmore kriti stroškov, ki jih zahteva večdnevni izlet v planinski svet. Zbor mentorjev, ki se je vršil dne 16. in 17. oktobra 1971 na Zelenici, je med drugim obravnaval vprašanje finansiranja planinske šolske dejavnosti iz virov telesnovzgojne skupnosti in SLO ter sklenil, naj bo planinska skupina na šoli enakovredna v okviru šolskega športnega društva. Na podlagi realnega plana naj dobi določena materialna sredstva od ŠSD, medtem ko naj občinske telesnokulturne skupnosti finansirajo PD. Vprašanje finansiranja je pomembno za kadrovanje mentorjev. Mentorji morajo dobiti nadomestilo stroškov, če vodijo izlete šolske mladine.

UO je hotel pridobiti iz vrst učiteljev mentorje, ki bi bili pripravljeni delati s šolsko mladino na ta način, da je vključen v delo UO dva prosvetna delavca. Pri teh prizadevanjih nismo naleteli na razumevanje.

Komisija za organizacijo izletov je v letu 1971 organizirala skupinske izlete na Peco, Triglav, Raduho in Ojstrico. Na vsakem izletu je bilo povprečno okoli 30 planincev.

Razen skupinskih izletov je bilo še več neorganiziranih izletov. Večje število naših članov hodi po slovenski in zasavski transverzali. Z uspešno organizacijo teh izletov smo povečali število članov planincev.

kril polovico strehe, v gostinskih prostorih in veži je položil nov pod iz keramičnih ploščic ter oba prostora prebnil.

V preteklem letu so trije člani dobili za uspešno in požrtvovalno delo v planinski organizaciji priznanje: srebrni znak PZS tov. Tone Delak, bronasti znak pa tov. Alenka Tofant. Tov. Mira Cafuta je dobila priznanje od občinske zveze za telesno kulturo.

Število članstva je od leta do leta raslo, od 181 v l. 1967 na 704 člane v l. 1971. V letu 1971 se je število članov povečalo kar za 360 članov ali izraženo v procentih za več kot 100%. Vsi omenjeni člani imajo planinske legitimacije PZS in so v letu 1971 poravnali članarino. Zaradi tega je nerazumljiv odnos občinske zveze za telesno kulturo občine Žalec, ki ni upoštevala dejavnosti društva pri dodelitvi priznanj in finančne podpore za delo društev v letu 1971. Pri dodelitvi materialnih sredstev posameznim društvom naj v bodoče obč. zveza upošteva dejavnost društev, rekreativni pomen planinstva ter vlogo plan. organizacij pri čuvanju narave, kakor tudi pomembnost planinstva v sklopu SLO.

MO PD Celje v pretekli mandatni dobi ni pokazal kake večje aktivnosti. Da je stanje takšno, so kriva vsa PD, ki so včlanjena v meddruštveni odbor.

OBČNI ZBOR PD RAVNE NA KOROŠKEM

Zadnje nedeljo v januarju so se zbrali ravenski planinci, da bi pregledali svoje dosedanje delo.

Društvo šteje skupno 793 članov, od tega je 559 članov, 202 pionirja in 32 mladincev. Od prejšnjega leta je zlasti porastlo število članov, saj se jih je včlanilo kar 83.

Mladinski odsek je imel v lanskem letu 12 izletov, priredil pa je tudi turni smuk in orientacijsko tekmovanje na Naravskih ledinah. V planinski šoli so imeli šest predavanj iz prve pomoči, zgodovine planinstva, spoznavanja gorstva itd. Mladinski odsek, žal, nima dovolj mladinskih vodnikov.

Propagandni odsek se je pri svojem delu oprl na sosednje planinsko društvo Prevalje in skupno so zelo uspešno organizirali izlete in predavanja. Tako so priredili pet predavanj, ki so bila lepo obiskana (poprečno 180 poslušalcev). Organizirali so štiri izlete in to na Obir, na Celovško kočo in Stol, doma pa so obiskali Logarsko dolino in za uspešen konec sezone še Vršič in Prisojnik. Skupina sedmih članov obeh društev pa je bila meseca avgusta na Mt. Blancu.

V pretekli sezoni je bil najbolj aktiven gospodarsko-gradbeni odbor, ki mu je uspelo, da je dogradil zbirni rezervoar in zajetje za vodo ter uredil celotno vodno instalacijo. Tako je dobila kočja v mesecu avgustu prepotrebno pitno vodo. Uredil je okolico kočje, postavil nove klopi, uredil parkirni prostor, pre-

Za gostinsko sobo in spalnico je društvo kupilo dve trajno goreči peči.

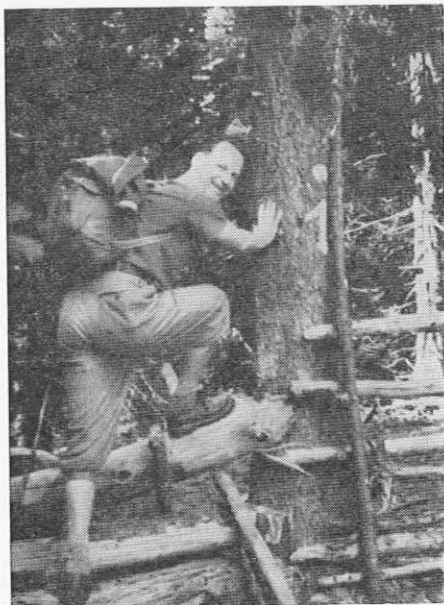
Na občnem zboru so bila podeljena tudi srebrna in bronasta odličja Planinske zveze Slovenije za zvesto delo v planinski organizaciji.

Vinko Krevh

IZGUBILI SMO MARLJIVEGA MARKACISTA

V enainšestdesetem letu nas je za vedno zapustil dolgoletni član PD, odbornik in markacist Franc Plemenitaš. Francelj je ljubil gorski svet, gore so bile njegove in on ves njihov. Večino svojega prostega časa je prebil v njih že pred vojno, posebno pa po osvoboditvi, ko se je vrnil iz NOV.

Prehodil je slovensko transverzalo, kakor tudi razširjeno, zasavsko, ki mu je bila najbližja, kar osemkrat, kozjaško, Trdinovo, karlovško, zagorsko, medvedniško,

samoborsko, pomursko in seveda štajersko-zagorsko. Tej je bil eden od glavnih pobudnikov in seveda jo je tudi vso markiral. Mnogo skrbi je posvečal belo-rdečim krogom na tukajšnje »velikane« Boč in Donačko goro kakor tudi na transverzali. Mnogokrat smo ga srečali z opremo za markiranje. Sedaj bomo srečali samo še njegove rdečo-bele kroge, njega pa nikoli več. Na črnem žametu so ostala mnoga priznanja, ki so bila dodeljena, med njimi tudi srebrni znak Planinske zveze Slovenije. Ne bomo ga pozabili, zelo težko nadomestili.

Franc Komerički

ALPINISTIČNE NOVICE

LETENBAUER

Lettenbauer je ime, ki smo ga v desetletju pred drugo svetovno vojno izgovarjali s spoštovanjem kot imena Comici, Welzenbach, Schmid, Solleder in še nekaterih. Znan je posebno po svojem vzponu v severozahodni steni Civette iz l. 1925 in je v petih letih zabeležila le deset ponovitev, po drugi vojni pa komaj tri solo-vzpone in prvi zimski vzpon. Toni Hiebeler je v »Alpinismusu« 1971/5 priobčil razgovor z ostarelim Lettenbauerjem, ki živi v Erlangenu. Še dela, o hribih pa se nič kaj rad ne pogovarja. Ima delavnico za ortopedske aparate, ima številno družino, zaradi katere se je plezanju odpovedal že l. 1929, še ne 30 let star. Zdaj jih ima že 72, samostojni ortopedski mehanik je zadnjih 30 let. Plezati je začel l. 1920 v sekciji »Bayerland« (DOAV). Začel je s severnim razom v Laliderer, vsega skupaj ima 20 do 25 prvenstvenih vzponov. Natančne dokumentacije nima. V Civetto je vstopil 7. avgusta 1925 s Sollederjem in jo zdelal v 15 urah s 15 klini, ki jih je sam izdelal (»ker drugim ni zaupal«). Imela sta s seboj tudi lesene zagozde – Lettenbauer je prepričan še danes, da jih je v steni prvi uporabil. Solleder se je l. 1931 smrtno ponesrečil pri prečanju La Meije. Z Lettenbauerjem se je spogledal zaradi opisa Civette, ker je pisal, da je on vodil do kamina s slapom, tam pa si je ranil ramo in v vodstvu je bil potem do vrha stene Lettenbauer. Najlepše spomine hrani na vzpon po zahodni steni Totenkirchla, v kateri je doživel neurje, nato še padec, pri katerem je izruval tri kline, četrti pa ga je obdržal. Kljub temu sta z Berglerjem nadaljevala, doživela še en vihar, bivakirala brez bivak vreče in naslednji dan v neurju izplezala. Bil je drzen plezalec, pravi, da je razmišljal o »plezanju po stropu«, da pa ni dobil sonaveznika.

Ko je l. 1935 sedanji predsednik CAF Lucien Devies z znamenitim Italijanom Giustom Gervasuttijem kot 34. naveza preplezal Lettenbauerjevo smer v Civetti, je predlagal, naj se po njem imenuje vstopna poč, ki jo je pri prvem poskusu plezal Lettenbauer kot prvi plezalec. V prvih desetih navezah od l. 1925 do l. 1930 so bili plezalci takega slovesa, kot so Toni Schmid, Ernst Krebs, Anderl

Heckmair, Matthias Auckenthaler, Attilio Tissi, Giovanni Andrich, Hans Steger in Pavla Wiesinger (l. ženska). Samohodci so bili doslej trije, in to od l. 1951 do l. 1952: Maestri, Gonda in Egger. L. 1963 so si konec februarja prvo zimsko ponovitev zapisali Trbižan Piusi, Redaelli in Hiebeler.

ALPINISTIČNA GERUZIJA

Anketa med plezalci, starejšimi od 60 let, v vrstah DAV in OAV se ni ravno posrečila. Prišlo je vsega 34 odgovorov. Hotela je vedeti, koliko procentov starejšega članstva še pleza, kakšnih poklicev so ti starejši »mladinci«, do katere stopnje v plezilstvu so plezali v mlajših letih, česa se lotevajo danes in kje, ali jih danes alpinistično dogajanje še zanima in kakšni so njihovi najtežji problemi pri plezanju in smučanju. Odgovori na prvih 6 vprašanj niso presenetljivi, saj govore o komaj 7% aktivnih šestdesetletnikov. Odgovori na 7. vprašanje pa vsa prejšnja pojasnjujejo. Gre za štiri probleme: Zelo težko je dobiti primerne tovariše za navezo; plezanje je naporno, moči pa je v človeku z leti manj, gneča na kočah in njihova neudobnost; strah pred poškodbami, ki so zaradi starosti češče. Največji problem je sonaveznik, ker jih v tej življenjski dobi tako malo pleza, mlajši pa posegajo po težkih smereh. Tako je analiza v »Alpinismusu« 1971/5. Vse kaže, da naraščajoče množice v gorah prinašajo probleme za prihajajoče in odhajajoče rodove.

LIVANOS ŠE PLEZA

Georges Livanos, francoski alpinist grškega rodu, dolomitski specialist in domač v francoskih Calanques, obmorskih pečinah, je star 47 let in je lani dosegel 45. prvenstveni vzpon v zahodni steni Cima d'Auranzo. Ko mu je to uspelo, se je seveda izprsil, češ, stari Grk je lahko zadovoljen: »Če bi pred 20 leti to zmožel, bi bil ponosen...« Njegova žena, drobna Sonja, na tej turi niti enkrat ni stopila v streme, da bi z njim izbila previsu zobe. Tudi Sonja jih ima 47 in lep alpinistični curriculum – 50 ženskih prvenstvenih!

T. O.

KOVINSKI SMUČARSKI ČEVELJ ni več zadnja novost – na trg je prišel v zimi 1969/70, seveda v Ameriki. Ves vrhnji del čevlja je iz srebrno svetle kovine, zraven nekaj vijakov in premičnih ploskvic, da se kovinski del nogi bolj prileže in bolje sedi. Če je na nogo umerjeno, menda sijajno drži in opira gleženj. Teža: 5 kg. Hoditi pa se s takimi čevlji ne da, so samo za spust.

VARSTVO NARAVE

OREL

Že citirani švicarski avtor A. Fluckiger (Les Alpes 1970/3) ve marsikaj povedati, kako je z orli v švicarskih Alpah. O tem smo sem in tja že kaj zapisali, saj je za vsakega planinca mikavno doživeti »letalsko igro« orla in orlice, ko se parita in se pri tem nad prepadi gresta »ujemi me«, padata, ploveta na gorskih sapah in delata vsemogoče umetnije z vetrom in proti vetru, se prevračata, vrtila, prava zračna akrobata, kralja vetrov in ptičev. Svatbenega plesa se zlepa ne naveličata, zjutraj začneta, se dražita, lovita, iščeta in preganjata. Šele okoli poldneva se umirita. Orel si naredi več gnezd in vsako leto izbere drugega, v steni ali tudi v drevesu, ki raste v nepristopnih strminah. Največji sovražnik orla je človek, zato gnezdo skriva predvsem pred njim, rad pa mladiče obvaruje pred prijeko in neurjem. Tako je gnezdo torišče celih rodov, tudi sto let in več staro so našli. Spleta ga iz vej in postelje z macesnovimi, smrekovimi in jelkovimi vršički, vse skupaj je tudi meter visoko in zelo trdno, široko odprto za jutranje sonce. Gnezda ne postavlja previsoko, še v gozdni meji, ker je tu dovolj gradiva in hrane. V začetku aprila orlica leže jajca, 6 do 8 cm dolga. 10 dkg težka so pravzaprav primeri z velikostjo ptiča majhna, umazano siva in rumenkasto bela. Največ dve jajci, kvečjemu tri. Vali šest tednov zelo skrbno, skrben pa je v tem času tudi samec. Prinaša hrano in samico sem in tja nadomešča pri valitvi. Skratka: zgleden zakonski par, neločljiv do konca življenja, živi pa lahko zelo dolgo. Na Kavkazu orle še uporabljajo za lov na lisice in volkove. Izučeni orli imajo tam zelo visoko ceno, zamenjavajo enega ptiča za dve kameli, za polnokrvnega konja. V Franciji so l. 1845 ustrelili takega orla – zahotelo se mu je prostosti. Okoli vratu je nosil zlato verižico in medaljon z napisom: »Kavkaz je moja domovina, Blišk mi je ime, Badinsky je moj gospodar 1750. Ta orel je živel najmanj 95 let.

Mladiči so zelo nežni in majhni, skoraj brez teže, en sam kljun s kremplji in očesci, rastejo pa za čuda hitro. Že po prvem tednu izgube puh in jim že poganja druga oblekca, prav tako bela in nekoliko gostejša. So pa zmerom lačni, vendar jih starši ne razvajajo. Hrano jim donašajo redno in najboljšo, puščajo pa jih same tudi po nekaj ur.

Orli so odlični lovci, zato so lovci zoper totalno zaščito orlov. Njihovim zagovornikom se je posrečilo, da so z natančnimi raziskavami dognali, kako »srčkano« majhno škodo naredi nad jagenjci in

kozlički. Danes le redke še verjame, da se orel spusti na zibko in hribovski materi odnese otroka. Raziskava orljih gnezd je dognala, da so tam le redkokdaj ostanki psov, mačk in drobnice. V svobodnem naravnem gospodarjenju je orlu dodeljena naloga, da pospravlja bolešno, bolno, šibko, slepo divjad in pospravlja poginulo. Divjad pa je konec koncev od vseh, ne pripada samo lovčemu.

Po dveh, treh mesecih si mladi orli že sami preskrbijo hrano, ko se v njih prebudi dedna lastnost – veselje do potovanja. Zakaj ta lastnost, kdo bi vedel! Veselje do življenja, mladostni zanos, moč in lepota ženejo orle, da preletavajo meje velikih držav, ves svet je lahko njihov, skoraj povsod pa nanje preži tudi smrt. Orel rad napade. Iz zadnjih časov je nekaj dokazov, da se tudi letala ne boji. Neko letalo AN₂ na progi Aksu–Ajuly–Karaganda je doživelo frontalni orlov napad, pilot pa se je trčenju izognil. Orel ni popustil in je letalo zasledoval vse do 10 m nad pristajalno stezo. Zaletel se je v letalsko krilo s tako silo, da je letalo zanihalo. Krilo je dobilo vrtino in je moralo na popravilo (po »SZ danes«). Tudi Air Zermatt je doživel orlov napad. Reševalni helikopter bi bil verjetno strmoglavil, če bi se bil orel zaletel v rotor. K sreči je pilot orla spretno izmanevriral. Orel tehta kakih 15 kg, njegova hitrost pa je velika. Da pa otrok ne odnaša, je dognal švicarski inženir, kontroliral pa ga je Amerikaneec. Dognala sta, da orel lahko dvigne kvečjemu 5 kg in s tem odleti, vendar ne daleč.

Človek je orlu od nekdanj prisojal posebno moč, bil je kralj ptičev in ptica bogov in kraljev. Pripisovali so mu ne navadno varovalno moč. Stari Grki in Rimljani, prav tako Germani, so verjeli, da prinaša in napoveduje srečo. V srednjem veku je pokazal, kje naj se zidajo gradovi in cerkve. Bil je orientalski simbol zmage, krščanstvo ga je prevzelo za simbol zmagoslavja. Često so ga upodabljali v boju s kačo. Indijanci so si iz njegovega perja delali znamenite perjanice, ki so veljale za simbol poguma in neustrašenosti. Že Karl Veliki ga je okrog l. 800 uvedel v grbe, žezla, pečate, novce, ščite in orožje. Kot tak simbol se je razširil po vsem Nemškem. Dvojnega orla so poznali že Hetiti. Lübeck ga je imel v mestnem grbu že v 14. stoletju. Zlatega dvojnega orla na črnem polju so uvedli ruski knezi. Razlaga: »Ko je Zeus dopustil, da sta dva orla vsak od svoje strani obletela svet, sta se srečala v Delfih – po grškem pojmovanju – v središču sveta in sedla na vsako stran

Omfalosa na popku sveta«. Napoleon je dal l. 1804 izdelati cesarskega orla v krono in za vojaške embleme. Tudi emblem ZDA je beloglavi orel. In tako dalje...

T. O.

UHARICA

Flückiger pravi, da je »svetovljanka«, skoraj povsod lahko živi, ko pa se nasedi, ostane zvesta svojemu revirju 20 do 30 let, do konca svojega življenja. Rada se spakuje, s tem se izraža, to je njena navada in strast. Vedno je na oprezu, le kadar zadremlje, se pomiri z okoljem. Predstavlja nenavadno lep ptičji obraz. Večkrat se zdi zamišljena, vzvišena, globoko mirna, kakor da bi prezirala svet. Zato velja za simbol modrosti. Ušesa? Nimajo nič opraviti z odličnimi in res velikimi ušesi. Peresa nad ušesi so le koketna garnitura, ne glede na filozofski mir. Kljun, imenitno orodje in orožje, pa je napol skrit v majhnem puhu, nič ne vzbuja strahu. Če pa z njim useka, gorje! Pa oči! Že Homer jih je slavil: Glavkópis Athéne, sovoaka Atena, lepa boginja modrosti... Večje so kot človeške, dva svetlikajoča se topaza, z vencem svetlega puha okoli sebe. Očesi sta drugo od drugega neodvisni. Če je eno v senci, nje-gova zenica ostane velika, medtem ko se zenica drugega očesa, ki pride na sonce, zmanjša na drobno bučiko. Vedno gleda naravnost, z nepremičnimi očmi. To so oči za noč. Pravijo, da so slepe za barve, svet je zanje siv. Z glavo pa počenja neverjetne stvari, kakor da bi jo vrtela na krogličnem ležaju. Njeno perje je pravi ptičji čudež, vsako pero je po obliki in barvah prava umetnija, najfiniši kitajski ali japonski akvarel na svili, paša za oči.

Uharica ni pretirano škodljiva. Na njenem jedilnem listu so predvsem miši. Ta vsakdanji kruh si seveda popestri. V Wallisu so nekaj let opazovali dve gnezdišči v višini 650 m in 2000 m in ugotovili v njih ostanke 17 belih zajcev, 17 belk, 9 poljskih zajcev, 5 lisic, 1 hermelina, 3 kače, 65 žab, 29 ježev in še nekaterih živali. Uharica pa lovi tudi škorpijone, murne, razne hrošče. Doslej v Švici še niso ugotovili, da bi se polakomnila fazanov, jerebic ali divjega petelina.

Človeška fantazija je iz nje naredila nevarno nočno moro, ki ji nobeden ne pride do živega. Nobena druga ptica človeka duševno ni tako zasegla. Verjeli so in še verjamejo, da prinaša nesrečo. V starem Egiptu, v stari Indiji in starem Rimu je veljala za znanilko smrti – za mrtvaško ptico. Plinij poroča: »Če se spusti sova na hišo, bo v njej v kratkem nekdo umrl. Ko je nekoč sedla na tempelj na Kapitolu, so morali 'očistiti' ves Rim. Ko je bil konzul Marij, je sova tudi priletela nad mesto. To je bilo slabo

znamenje, zato so darovali odrešilne žrtve.« Na Siciliji pribijajo sove na slemena, da bi jih obvarovale pred strelo in ognjem. Za krščanstvo je bila sova simbol teme, neverništva, čarovništva in upornišva. Maximus iz Turina je pisal: »... oslepé kakor sove v žarkih prave luči«. Atenci so sovo častili po božje – »oči Palade Atene so se bliskale skozi meglé kakor sovje oči«. Tudi stari Peruanci so molili sove zaradi njihovih lepih, velikih iskrecih se oči. Norveški kmetje so veseli, če sova gnezdi in vali v njihovi bližini, tako piše okoli 1755 Pontoppidan. Nekaj tega je tudi v stari angleški besedi o sovi:

A wise old owl
lived in an oak
the more he saw,
the less he spoke;
the less he spoke
the less he spoke
the more he heard;
why can't we be
like that old bird.

(Modra stara sova je živela na hrastu; čim več je videla, manj je govorila; manj je govorila, več je slušala; zakaj le mi ne moremo biti taki kakor ta stara ptica).

T. O.

ZNAMKE ZA LETO VARSTVA NARAVE 1970

Poštno združenje zahodnoevropskih držav CEPT je v letu 1970 sklenilo emitirati posebne znamke, posvečene problemu varstva narave. CEPT ima kot simbolični emblem stilizirano drevo s koreninami in listjem, obdano v krogu s 14 petokrakimi zvezdami, ki predstavljajo 14 članic (SFRJ ni članica).

V okviru te akcije je 16 držav izdalo 36 znamk, nekatere med njimi s posebno posrečenim oblikovanjem motivov. Navajam v nadaljevanju po časovnem redu države in motive znamk, kot so izhajale. 9. 2. 1972 je emitirala Turčija serijo 3 znamk s simboliziranim prikazom varstva naravnih virov dobrin, varstva flore, varstva favne.

10. 2. Finska eno znamko, planinski orel na gnezdu z mladičem.

23. 2. Irska dve znamki z enakim stiliziranim simbolom, ki prikazuje ptičjo glavo v triperesni deteljici, predstavljajočo boljšo naravo za življenje, delo in prosti čas.

7. 3. Belgija 2 znamki: bukve v državnem botaničnem vrtu (!), breze.

9. 3. Luksemburg 2 znamki: navadna velikonočnica, ježeva družina.

21. 3. Francija, rožnati flamingo iz Camargue.

10. 4. Norveška 4 znamke, volk, vetrnica,

slap Voringfossen, belorepec (obmorski orel).

30. 4. Lichtenstein 4 znamke (vsi cvetovi hkrati s prečnim prerezom cvetnega popka), brstična lilija, čmrljeliko mačje uho (vrsta orhidej), ledeniška zlatica, mrzličnik.

11. 5. Švedska 2 znamki, isti motiv brzic na reki Ljunga.

19. 5. Avstrija, znamka s slapom Krimml, za katerega zavarovanje je evropska skupnost podelila Avstriji »evropsko diplomu« za uspešno zavarovanje posebno pomembnega spomenika narave, ki so ga energetiki nameravali spremeniti v elektrarno. Lahko si predstavljamo, kakšna bitka se je razplamtela okoli tega projekta – nič manjša kot za našo Sočo!

16. 6. Grčija 4 motive: grška jelka, Jan-kaea Heldreichii – cvet Olimpa, skalni jereb (kotorna, ki živi tudi v Primorju), kretska bezoarska koza.

3. 8. Ciper 3 znamke: gladiola (gl. segetum), poljski mak, rumenocvetna Ferula communis.

25. 8. Island 2 motiva: nasprotnolistni

kamnokreč, veriga vulkanskih kraterjev Lakagigar.

17. 9. Švica eno znamko z emblemom CEPT.

28. 11. Italija znamki z istim motivom, ki simbolično prikazuje tovarno in odmrlo drevo.

14. 12. (ali 16. oziroma 18. na podeželskih poštah) poslednja (spet boste seveda porekli in ne boste dolgo ugibali katera država...) – rjasti sleč in brkati ser. Iz gornjega pregleda povzemamo že, da je vrsta motivov flore in favne tudi nam dobro poznana in če primerjamo estetsko plat, bi bili z našima znamkama lahko še kar zadovoljni – če bi jih le dobili na vseh poštah. Počakajmo na letošnje emisije za leto varstva okolja: seveda nas zanima, ali bo jugoslovanska serija v celoti tudi v »prosti prodaji« ali pa spet samo »racionirana«?

Pa prihodnjič kaj več o motivu varstva narave na znamkah po svetu: ta tematika predstavlja danes že kar zajetno zbirko.

Mirko Šošarič

IZ PLANINSKE LITERATURE

NAŠE PLANINE

Če bi ob prebiranju XXIII. letnika »Naših planin« hoteli opozoriti na nove vidike glasila, potem so to nedvomno pogostejši opisi nejugoslovanskih gora. Pri tem nimam v mislih samo dr. Željka Poljaka članek o Himalaji, temveč predvsem opise tur v Montblanški skupini, na Matterhorn, odprave na Groenland itd. Nedvomno se v teh člankih kaže ambicija po samostojnih hrvatskih odpravah v Himalajo, v Ande itd., ki naj po svoje proslave 100-letnico hrvatske planinske organizacije.

Upoštevanja vredna je literarna kvaliteta nekaterih stalnih sodelavcev tega glasila. Glasilu ne manjkajo odlične fotografije, ki zaradi kvalitete papirja ne pridejo do izraza, kot bi sicer zaslužile. Podoba je, da je prav tiskarska tehnika slaba točka jugoslovanske, tudi slovenske planinske literature, ki je ob vedno večjih turističnih zahtevah že neodpušljiva pomanjkljivost. Seveda pa planinske organizacije ob sredstvih, ki so na razpolago, ne morejo napraviti čudeža, dokler bo komaj vsak 15. član PSJ naročnik katere od planinskih revij ali kupec planinskih knjig.

Med gradivom je zanimiv članek »15 let slovenske transverzale« s podatki, koliko je dobitnikov znaka po starosti in po PD izven Slovenije. Kot kuriozitetu naj napišemo, da je bil najstarejši dobitnik znaka za prehojeno pot ing. Vojteh Fu-

gina iz Beograda ob svoji 86-letnici. Za mnoge torej še ni prepozno!

Ob šestih dvojnih številkah se tudi v lanskem letniku razgrinja prijetno planinsko branje, ki mu ne manjkajo novice iz planinskega življenja po Jugoslaviji.

Tone Strojín

MIRKO MARKOVIČ: PASTIRJEVANJE NA DINARSKIH PLANINAH

Zbornik za ljudsko življenje in običaje

Ta razprava o pastirjevanju na Dinarskih planinah je osnovana na številni literaturi z etnografskega, geografskega in naravoslovnega področja. Z njo opozarja na bogate pašnike, ki so jih včasih znali pravilno izkoriščati. Danes stare oblike planinskega gospodarjenja propadajo. Nove ne nastajajo in ta svet postaja zapuščen, čeprav paša ni več tradicija, ampak odraz nuje v prirodni in družbeni sredini.

Vzrok za nastanek pastirskih gibanj je iskanje dobre paše. Živina iz primorja preživi večji del leta v primorju, samo 2–3 mesece v gorah. Živina iz gorate notranjosti ne gre nikoli prezimovat v primorje. Tako je bilo tudi v preteklosti. Vendar pa vzroki za iskanje novih pašnikov niso povsod enaki. Odvisni so od klimatskih in fenoloških prilik. Obstajajo

klimatskih in fenoloških prilik. Obstaja več področij.

Še v preteklem stoletju je bila ta razdelitev drugačna. Ta področja se spet delijo na ožja. Tako je najbogatejša planina huminskega področja Bjelašnica, mejna planina med Huminom in Bosno. Obe strani se držita že od davnine postavljenih meja. Potem Rudinsko področje, značilno po mrzlih zimah. Zato tam ne poznajo postopnega umikanja živine na nižje predele, ampak preživi živina zimo v stajah.

Najdaljšo pot do pašnikov pa ima živina iz Črnogorskega primorja. Včasih so kmetje iz okolice Bara in Ulcinja vodili živino na Kučko planino 7-8 dni. Paša okrog Biokova in Velebita pa je skromna, čeprav je iz preteklosti Velebit znan kot dober pašnik.

Reliefno drugačen je centralno-planinski predel. Zanimivo je, da je tu planina lahko menjala lastnika. Tako je Lumbardska planina postala last vaščanov iz Peči (vaščani iz Lumarde), ostalo pa ji je ime prejšnjih lastnikov.

Skoraj vsaka planina je razvila svoje pastirske običaje.

Pastirske poti se po pravilu umikajo večjim naseljem, obidejo polja in gozdove, ostajajo pa v bližini svobodnih pašnikov, studencev in potokov. Uporabljajo steze, znane že od nekdaj. Ohranili so se tudi najemniški odnosi med pastirjem in lastnikom planine v Hercegovini in Črni gori. Najstarejša oblika je plačevanje s sirom, maslom. Vsak pastir je moral dati gospodarju planine oziroma stana hleb sira za vsako ovco in $\frac{1}{2}$ l masla. Gospodar pa mu je dal sol, vsako leto nove opanke in vrečo hrane. Po vojni so pogodbe drugačne. Planšar je dobil kilogram soli za vsako ovco in gospodar za 7-8 molznih ovac kilogram sira in masla. Danes pa sklepajo samo denarne pogodbe.

Arheološke izkopanine pričajo, da so tu pastirjevali že v davнинi. Prof. Branimir Gušić domneva, da se je začelo pastirjevanje v začetku neolita, ko je človek - lovec začel gojiti živino.

Niso ga odpravila niti hunska turška osvajanja. Od srednjega veka naprej obstajajo pisani dokumenti. Prvi viri iz 11. st. govorijo o vlaških pastirjih, poznejši srednjeveški dokumenti jih imenujejo nomade. Kaže, da so bili pred turškim gospodvom zelo razširjeno ljudstvo. Tudi imena, kot so Vlaška nižina, Stari Vlah, Vlahinja to potrjujejo.

O njihovem gibanju po dinarskih pašnikih pa vemo malo. Selili so se hitro, povsod so se počutili domače. Zime so preživljali v toplih dolinah, poletja pa na planinah. V turških časih prezimujejo v rečnih dolinah, kjer srečajo Slovane. Ti so se že prej ukvarjali z živinorejo. Vlahi sprejemajo njihove običaje. Postanejo tudi poljedelci. Tako so se začela mešati nomadska, balkanska plemena s

Slovani. Dr. Marković zaključuje zelo aktualno: »Pot do uspeha ni v umetnem vzdrževanju preživetih oblik planinskega gospodarstva in tudi ne v oživiljanju starih pastirskih poti, ampak v metodah, ki jih poznajo tuje alpske dežele.« To je tudi slovenski problem. V istem trenutku, ko iz stanov nastajajo vikendi in se po planinah pasejo črede izletnikov, se potrebe po dobrem mleku večajo.

Meta Rotovnik

JEROME WYKOFF: SKRIVNOSTI ZEMLJE (Geološke spremembe skozi stoletja)

Čeprav poljudno pisana knjiga, v kateri spoznamo zgradbo zemeljske skorje in spreminjanje zemeljske površine, ne spada med pravo planinsko literaturo, je snov številnim planincem tako blizu, da lahko nanjo opozorimo. Prav v gorah se srečamo z visokimi skalnimi stenami, v katerih je naložena apnenčeva plast na plasti. Ponekod so te plasti skoraj vodoravne, drugod močno nagubane, prelomljene in zdrobljene. V globokih dolinah se srečamo z razdiralnim delom vode, ki prenaša s seboj skale in manjše kose. Pod strmimi pobočji se nabirajo velikanske množine grušča.

Ti in še številni drugi pojavi so razloženi v Wykoffovi knjigi »Skrivnosti Zemlje«, ki je pred kratkim izšla pri Mladinski knjigi. Avtor knjige se namenoma ni spuščal v težka razglabljanja o tistih poglavjih geološke zgodovine, ki za nestrokovnjaka niso posebno privlačna. Zato pa je na privlačen način nanizal vrsto pojavov, ki jih vsak pozoren planinec srečuje na svoji poti. Srečamo se z delovanjem vode, vetra, s plazovi, podtalno vodo in izviri, z jezeri in močvirji ter z razlago njihovega nastanka, s ponikalnicami, s slapovi, z rekami, ledeniki, z okameninami in še z marsičem drugim. Za tiste, ki z odprtimi očmi hodijo po svetu, so zanimiva poglavja o nastanku gorovij. Wykoff piše: »Večina gorovij je nastala zaradi gubanja Zemljine skorje. Alpe, Himalaja in Skalno gorovje so nagubane tvorbe. Razen gub pa opazimo v takšnih gorovjih tudi prelome in razpoke. Nekatera gorovja so se dvignila zgolj ob prelomih. Toda ker sčasoma erozija močno uniči vsako gorovje, se posreči ugotoviti le strokovnjaku, ali je bilo gorovje prvotno nagubano ali grudasto.« Na drugem mestu pravi: »Za geologe so Alpe najrazburljivjša kamninska uganika na svetu. Nekateri geologi so vse življenje posvetili proučevanju Alp in skušali iz ostankov zviti in zmečkanih plasti natančno ugotoviti, kaj se je tam dogajalo. To gorovje so primerjali kupu koščkov in rezin velikanskega marmornega kolača, ki ga je nekdo stiskal, mečkal in razrezal v več smereh.«

Besedilo pojasnjujejo številne barvne fotografije in risbe, ki snov bralcu še bolj približajo. Wykoffova knjiga je sicer vsebinsko bogata, vendar ni zahtevna, saj je pisana za mladino in za vse, ki jih zanimajo osnove geološke vede. Knjiga »Skrivnosti Zemlje« je vsaj deloma zapolnila veliko vrzel, ki je pri nas

v tovrstni literaturi. Poljudno pisane geologije so redke. Upajmo pa, da bomo dočakali tudi delo, ki bo v poljudni obliki vodilo bralce po domačih deželah in jih ob tem seznanjalo z geološko zgradbo našega ozemlja.

dr. Rajko Pavlovec

R A Z G L E D P O S V E T U

VELIKONOČNI SPREHOD K ČOMOLUNGMI se glasi naslov univ. profesorja dr. Erwina Mehla, enega od najbolj znanih avstrijskih planinskih avtorjev, ki danes v visoki starosti živi kot upokojenec v Weidlingu pri Dunaju. Lani si je privoščil potovanje, o kakršnem kot mladenič še sanjati ni mogel. V dveh dneh se danes z letalom pride od Dunaja prek Züricha ali Frankfurta v Kathmandu pred oči boginje Annapurne (8078 m). Z ladjo je danes pri zaprtem Suezu do Indije zelo daleč. Z letalom si tretji dan dopoldne potnik že ogleduje himalajske vršace skozi okna letala Royal Nepal Airlines Corporation. Dr. Ervin Mehl, ki smo ga v prejšnjih letih večkrat omenjali zaradi njegovih razprav o višinski fiziologiji, je prišel v Kathmandu samo za veliko noč. 14-dnevno potovanje je organizirala s potovalno agencijo delovna skupnost Zdravstvenega doma, Dunaj 1120, Assmayergasse 42, v zvezi z agencijo Capri. Vodja je bil dr. Gancz, avtor poliglotskega vodnika po Indiji (v l. 1971 je izšla že tretja naklada). Potnikov je bilo 25. Po uslugah se je slabo obnesla »Indian Airlines«, bilo je tudi zelo vroče (30°C), nekateri so imeli težave s prehladi in s prebavo. Proti tifusu in koleri so bili cepljeni vsi. V Kathmanduju so jih nastanili v »Blue Star«, v hotelu Modra zvezda in že pri zajtrku doživeli presenečenje: Srečali so se z dr. Tichyjem, ki je l. 1954 vodil najmanjšo ekspedicijo na Čo Oju, zdaj pa je pri 50 letih še vedno stalno na nogah – dejal je, da mora narediti »malenkosti« (ki pa niso nižje od 5000 m), nato pa gre na Filipini, odkrivat neodkriti gorski svet. Dr. Mehl Tichyja že 12 let ni videl, vse od l. 1958, ko je Tichy imel v gosteh Pasang Davo Lamo na Adlersruhe. »Pasang si s Tichyjem še vedno dopisuje. S svojo zadnjo, zelo mlado ženo ima več otrok, vodi pa šolo za gorske vodnike.« Dr. Mehl je bil tedaj na Adlersruhe v spomin na svojo maturo, ki jo je opravil l. 1908 in je od očeta dobil zato 100 kron (danes ca. 2000 šilingov!). Ker se je okrog Gros-glocknerja kadilo kot v »pralnici«, se je tudi on raje umaknil Tichyjevi in Pasangovi družbi.

Izletniki so si ogledali 115 km moderne ceste, ki so jo »darovali« Nepalju Kitajci. Cesta drži do kitajske meje in teče po prigorju od 300 m nadmorske višine do 1500 m v smeri proti Lhasi. Obiskali so tudi Chinia Lamo v Bodnathu, poglavarja tibetanskih budistov v Nepalju, na velikonočno nedeljo pa so z letalom predrl meglo v višini 5000 m in v višini 6000 m leteli od Čo Oju proti Čomolungmi in seveda fotografirali, kolikor so le mogli iz pilotove kabine. To je bil – pravi dr. Mehl – vrhunec doživetja, videti od blizu »božansko mater« – najvišjo goro na planetu takorekoč pred nosom.

VZHODNONEMŠKI ALPINISTI so se junija l. 1971 udeležili alpinjade v Mongoliji v gorovju Turgen – Oola. Mongoli so povabili tudi Čeha in Poljake. Nemški alpinisti so opravili več težkih plezalnih vzponov v stenah in grebenih gorovja, prav tako češki in poljski. Alpinjada je bila samo del proslave za 50-letnico mongolske ljudske republike. Alpinistične naveze so sodelovale tudi pri kulturno političnem delu proslave.

ŠVICARJI V JULIJCIH. V biltenskem delu »Les Alpes« 1971/9 je v rubriki »Tečaji« H. Kaiser poročal o švicarski skupini, ki je prebila en teden v Julijskih Alpah od 29. avgusta do 6. septembra 1970. Od Jesenic dalje jih je vodil Uroš Župančič. Spoznali so Vršič, Prisojnik, Razor, Pogučnikov dom, Pihavec, Triglav (po Bambergovi poti), Kredarico (to pohvalijo), Hribarice, Triglavsko jezera in Bohinj. Kaiser omenja nesnago okoli Aljaževega stolpa in kup konservnih škatal na dnu jezera, sicer pa dobro vodstvo in oskrbo po kočah.

TONI SEELOS je marca l. 1971 praznoval konec svojega šestega desetletja. Kdo od starejših smučarjev ga ne pozna, znan pa je po imenu tudi vsem najmlajšim smučarskim dirkačem, ki se v taki ali drugačni tehniki zvijajo in vrté skozi razpostavo ovir in vratc na smučarskih tekmovalnih progah. Imenitni dvojni seelos – kje so že leta, ko se je ta pojem rodil! Seelos pa je znan še posebno zaradi

svoje »paralelne« tehnike, ki jo je prenašal kot svojo zmagovito izkušnjo na francoske, ameriške, nemške in avstrijske smučarske ase v državnih moštvih. Iz njegove šole je prišel Engelo Haider, svetovni rekorder Emile Allais, znan tudi kot alpinist, brata Chranz in olimpijski zmagovalec A. Mead – Lawrence. 30 let je Seelos vodil smučarsko šolo v Seefeldu na Tirolskem.

KOZOROG S SOVATNE je motiv, ki ga je avgusta 1970 posnela Vida Strašek, članica fotokrožka PZS. V PV je kot priloga izšel v št. 12/1970. V oktobrski številki ÖBZ (Osterr. Bergsteiger zeitung) je posnetek objavljen kot ilustracija k članku L. Naumann, »Srečanje z divjadjo« z navedbo vira.

POSKUSNI ZAVOD ZA HIDROLOGIJO IN GLACIOLOGIJO že več let deluje v Zürichu. Sodelavce te znanstvene ustanove smo v tej rubriki že citirali. V »Les Alpes« 1970/4 je objavila svoje poročilo o stanju švicarskih ledenikov v l. 1968/69. Ker smo prejšnja leta redno poročali o stanju alpskih ledenikov, bo to pot za tega ali onega zanimivo slišati, da ledeniki zadnja leta skoraj ne usihajo več. Po vročih poletjih 40 let (od l. 1942 dalje) so ledeniki izgubljali na dolžini in prostornini. Po l. 1955 se je ta proces ustavil, l. 1963/64 se je spet zelo očitno pokazal, po tem l. 1964/65 pa švicarski ledeniki naraščajo, vendar se to na ledeniških jeziki bistveno ne pozna. L. 1969 je simpozij pod geslom »Hydrology on Glaciers« v Cambridgu ugotovil, da je bila količina ledeniških voda precej manjša. Vzrok je v tem, da so ledeniške površine manjše, da so se v letih pred l. 1964 ledeniki močno »posušili«. L. 1970 so na podobnem simpoziju, kjer so spet imeli glavno besedo švicarski glaciologi, ugotovili, da se bo v naslednjih dveh desetletjih ohlajevanje še nadaljevalo, da bodo ledeniki na splošno naraščali. Do otoplitve bo prišlo šele med l. 2010 do l. 2020.

IHE (International Himalaya Expedition 1971) bo prišla v zgodovino himalaizma kot zelo poučen dokumentarij. Že na pot je krenila ob slabem zdélu – bilo je več štrajkov med nosači, ki so zakrivali nekaj zamud, eden od vodij nosačev jo je »po-

tegnil« z izplačilom za svoje ljudi; sneg je zapadel štiri dni pred baznim taborom. Nadaljnja poteza – za to je kriv tisti, ki je izdelal tak načrt – razcepitev na dve smeri, na dve skupini, ki se po pomembnosti nista čutili enakovredni – o tem smo že poročali. Do tabora 1 (6100 m) so morali veliko energije porabiti za varovanje poti, vgradili so nekaj kubikov lesa, obesili ducat aluminijastih lestev, napeli mnogo vrvi. S prenosom opreme in oskrbe na tabor 2 so začeli z veliko zamudo. Potem težka smrt Bahugune, Axtove ozeblina, slabo delovanje zvez, veliko novega snega, viharji, osamljenost posameznih taborov, Hiebelerjev umik (ni prenesel Indijčeve smrti), nevarnost plazov zaradi novih snegov, vedno nove zamude. Ko se je Dyhrenfurth odločil za Južno sedlo, so se uprli šerpe in potegnili z manjšino v jugozahodni steni – kjer je bila krajša pot; Axt je zbolel za gripo, za Vauchera so se bali, da ima nevarno trombozo, nato umik Mazeauda in Vauchera, ker sta se čutila opeharjena za vrh. Haslon in Whillans v jugozahodni steni sta s svojo skupino 1. maja v taboru 4 (7500 m) imela v primeri z načrtom 25 dni zamude. 1. maja sta napela potrebne vrvi do tabora 5 (8050 m), 5. maja pa je bil tabor 5 urejen. Nad tem taborom se pne 400 m visoka stena, ki bi terjala 10 do 14 dni opremljanja. Oba Angleža sta se odločila, da jo zaobideta na desno in sta uredila tabor (8200 m). Ker pa se je vreme poslabšalo, je oskrba zastala in 20. maja sta Angleža kapitulirala. Hiebeler, eden od vidnih članov IHE, pravi v svojem poročilu (Alp. 1971), da so vse analize o »obratni nesreči« IHE zmotne. »Če bi na Everest spravili 32 bavarskih debelobučnežev, bi prav tako lahko zapravili vrh.«

AMERIKANSKI PLANINSKI FILM nima tradicije, pravi Norman G. Dyhrenfurth v Alp. 1971/7. Kljub razmeroma velikim uspehom ameriških alpinistov – seveda redkih – v Rocky Mountains, na Alaski, v Južni Ameriki, je poprečen Američan brez smisla za alpinizem, ker se mu zdi nesmiseln. »Verjetno moramo našo slavo l. 1963 (po uspehu na Everestu – AMEE) pripisati temu, da nas je sprejel John F. Kennedy v Beli hiši, ne pa vzpon na Everest sam.«

DOGODIVŠČINA IN POL bo pot, ki jo pripravlja Mitch Michaud, štiri-desetletni Amerikanec. S 15 spremljevalci bo brez motoriziranih vozilov startal na sovjetskem otoku Diomedes v Beringovem prelivu in nato s kajaki, sanmi, smučmi in bicikli prepotoval Kanado, ZDA, Srednjo in Južno Ameriko do Punta Arenas v Chilu. Mož ni suženj časa, začrtal si je konec potovanja v juniju 1974. Spotoma bo stopil na šest najvišjih vrhov v severni in južni Ameriki, »v prvem planu« so Mount Mc Kinley na Aljaski, Popocatepetl v Mexicu in Aconcagua v Andih. Dober alpinist je Michaud postal, ko je v Evropi služil svoj kadroviski rok.

Hollywood je doslej posnel »Beli stol« (The White Tower), »Tretji na gori« (Third Man on a Mountain) in »Goro« (The Mountain), ekranizacija Ullmanovih romanov. V enem je reševal kvaliteto Spencer Tracy.

Dyhrenfurth je posnel pet dokumentarnih filmov v petih himalajskih ekspedicijah. L. 1971 je imel s seboj sedem filmarjev, l. 1963 je bil sam za vse. Frost, Robbins, Chouinard in drugi so marsikaj snemali, vendar bolj za privatne predstave v alpinističnih klubih. Velik uspeh je doživel v ZDA angleški film »The Conquest of Everest«, ki so ga za Ameriko predelali iz 16 mm v 35 mm in za RTV. Dyhrenfurthov film »Americans on Everest« iz l. 1963 je bil prvotno preračunan na 75 minut, v TV celo na 90 minut, vendar je mecen – National Geographic Society – originalno verzijo skrajšal na 52 minut, da bi se s svojim raziskovalnim programom čim bolj prilagodil ameriški televizijski industriji, ki jo kontrolirajo fabrikanti mila, cigaret in avtomobilov. Trajalo je dve leti, da je mecen, zavarovalnica Aetna, v Columbia-Broadcasting-System plačala za RTV 250 000 dolarjev, Encyclopedia Britannia pa 125 000 dolarjev. Ker je film stal 225 000 dolarjev: je bil glede na ekspedicijske stroške deficit velik. 20 000 000 ljudi je film gledalo, kritika ga je oklicala za višek leta 1965, vendar ni prišel več na program, ker mecena nista hotela dati še enkrat četrta milijona dolarjev za to, da bi se film vrtil zvečer. Več let se je Dyhrenfurth naprezal, da bi film dobil boljšo 35 mm teatrosko verzijo. V Hollywoodu ni dobil človeka, ki bi se bil upal investirati v dokumentarni film, izposojevalne družbe pa niso verjele, da bi dokumentarni film, ki so ga enkrat samkrat vrteli, mogel privabiti publiko še enkrat, ali pa tisto, ki film še ni videla. Torej – omejene možnosti v deželi neomejenih možnosti!

VREME NA KREDARICI V FEBRUARJU 1972

Iz podatkov o poprečnih mesečnih temperaturah zraka na Kredarici v obdobju 1955–1967 razberemo, da je mesec februar najhladnejši mesec v letu. Vendar letos ni bilo tako. Če sodimo po velikosti odklona srednje mesečne temperature zraka letošnjega februarja od dolgoletnih temperaturnih poprečkov, potem zaključimo, da je »toplemu« januarju sledil »toplejši« februar. Temperaturni popreček Kredarice v pravkar minulem februarju je znašal $-6,1^{\circ}$. Bil je za $2,7^{\circ}$ nad dolgoletnim poprečkom (obdobje 1955–1967). Najvišja temperatura na Kredarici v februarju je znašala $+3,9^{\circ}$ (dne 7. feb.), mi-

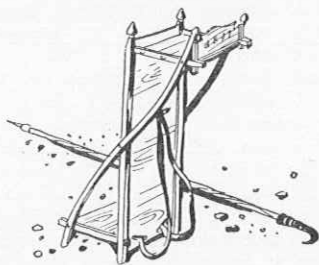
nimalna pa $-13,4^{\circ}$ (dne 15. feb.). Obe vrednosti sta bili v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov, ki so: maksimum 7° (29. feb. 1960) in minimum $-27,7^{\circ}$ (dne 15. feb. 1956).

Srednja mesečna oblačnost (7,6) je nasprotno mesecu znatno porasla. Zato se je zvišala tudi mesečna višina padavin, znižalo pa število ur s sončnim sijem. V skupno 19 padavinskih dneh (od tega 17 dni s sneženjem) je padlo 140 mm padavin, kar je 163% od normalne vrednosti. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina pa je merila 277 cm. Februarski rekord debeline snežne odeje na Kredarici je bil zabeležen dne 26. feb. 1960, znašal je 410 cm.

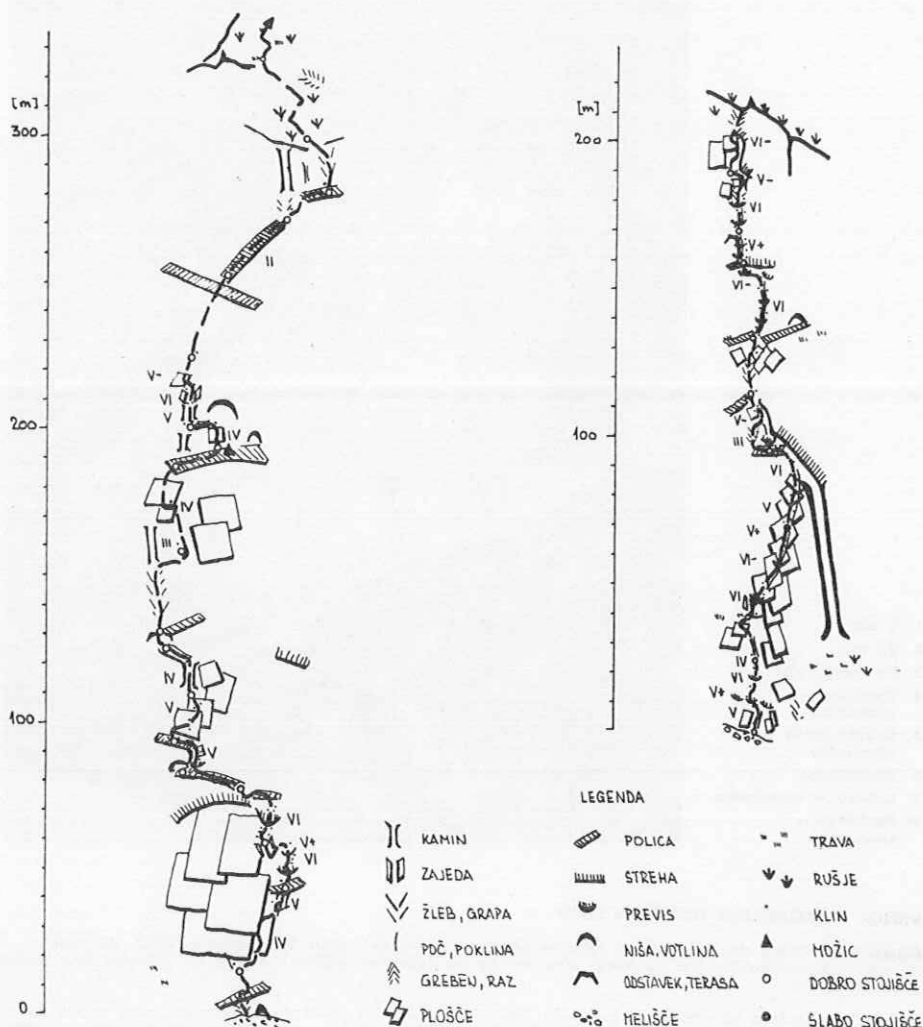
Heliograf na Kredarici je v februarju registriral samo 57 ur s sončnim sijem, kar je komaj 20% od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija. Največ sončnega sija v Sloveniji je prejelo Primorje: Koper 68 ur s sončnim sijem ali 24% od maksimalnega možnega.

Iz navedenih podatkov povzamemo, da vreme v februarju zaradi visoke stopnje oblačnosti ter s tem povezanim razmeroma visokim številom padavinskih dni ter nekoliko prekomerno količino padavin planincem ni bilo najbolj naklonjeno.

dr. F. B.

VEŽICA – SPOMINSKA LAHOVA SMER

Dostop: Od doma na Korošici čez Petkove njive do spodnje tretjine Šraj peska – pribl. $\frac{3}{4}$ ure. S ceste v Kamniško Bistrico po lovski poti ali pa po Železnem grabnu – pribl. $2\frac{1}{2}$ uri.

Opis: Vstop je približno na polovici poti med Perčičevo in akademsko smerjo. Po poklini navzgor do previsa (V). Prestop v levo in nato čez previs (V+) v drugi previs (VI). Čezenj v široko poklino. Po njej navzgor in preko travnatih stopenj in plošč (IV) v kot na travnato stopnjo. Tu desno navzgor. Preko previsa in po poševni poklini (VI, V+, V) navzgor do pod strehe. Tu levo na poličko. Po njej levo in okoli vogala v žleb. Po njem navzgor, preko plošč (V-) in nato po žlebu do stene. Tu na polico v kot. Rahlo desno po poklini navzgor (VI) do pod strehe. Tu prečnica v levo pribl. 8 m (VI-). Nato navzgor na polico. Naravnost navzgor v smeri pokline (V+) na vrh odpočenega stebra. Tu čez previs in nato še čez enega (VI) v žleb. Po njem do kaminčka. Nato levo preko razjedene plošče (V-) na poličko. Navzgor v smeri pokline, pod streho levo čez ploščo (VI-) in nato desno v žleb in na vrh stene.

Sestop: Po robu stene in skozi rušje na vrh Vežice ali pa na pot Presedljaj-Korošica. Do doma na Korošici pribl. $2\frac{1}{2}$ ure.

Po robu stene in skozi rušje na vrh stebra. Od tu po polici navzdol do začetka grape-žleba (v Lahovi smeri). Od tu 2 spusta po vrvi (klin za spust, skupaj 60 m) do akademske smeri. Izpod stene čez Šraj pesek na Korošico – pribl. $1\frac{1}{2}$ ure.

Ocena: VI

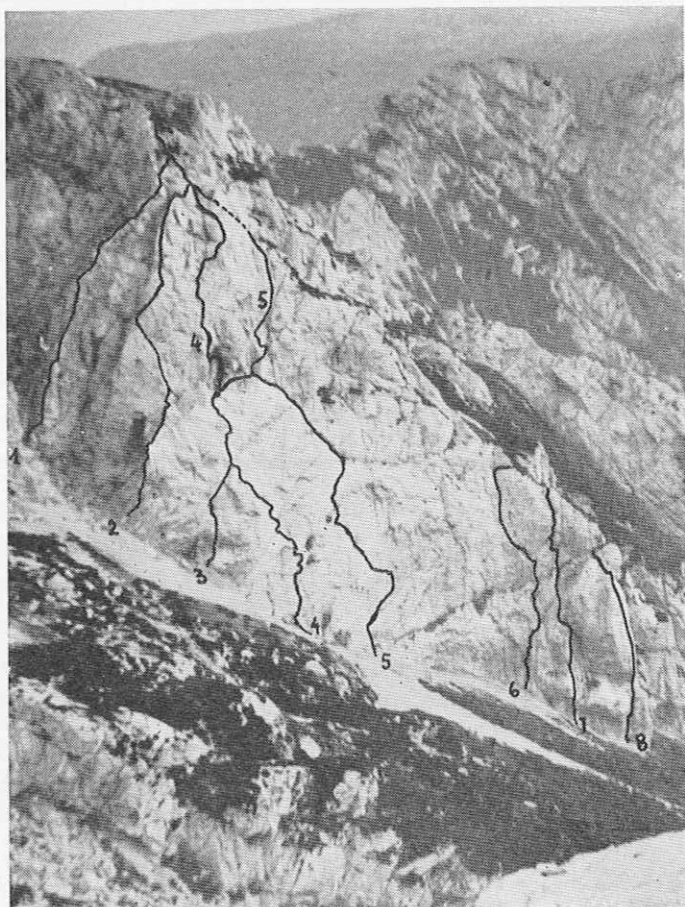
Višina: 210 m

Čas plezanja prvih plezalcev: 26 ur

Datum: 4. 5. in 23. VII. 1971

Plezal: Janez Kosec in Bojan Pollak – AO Kamnik

Opomba: V smeri je ostalo okoli 50 klinov

- 1 S raz
- 2 SZ raz
- 3 Neznana smer
- 4 Hunikina – spominska
- 5 Geršak-Grčar – spominska
- 6 Akademska
- 7 Lahova – spominska
- 8 Perčičeva – spominska

VEŽICA – SPOMINSKA HUNIKINA SMER

Dostop: Od doma na Korošici čez Petkove njive do pod skoka sredi Šraj peska – pribl. 40 minut.
S ceste v Kamniško Bistrico po lovski stezi ali pa po Železnem grabnu in nato do polovice Šraj peska – pribl. 3 ure.

Opis: Vstop je levo od votline, ki je v kotu, desno od skoka. Po polici desno navzgor, nato levo k odpočeni luski. Navzgor preko plošče in nato po desnem robu plošč navzgor (IV). Preko navpičnega roba v zajedo (V) in na polico. Desno navzgor pod previs, čezenj (VI) in navzgor do klina (V+). Tu levo v tegu vrvi prečnica v zajedo. Po njej do plošč. Po njihovem desnem robu, nato preko previsa (VI) in na polico. Po njej levo do konca, z kata preko previsa (V) in plošče na višjo polico. Po njej pribl. 10 m levo. Nato desno na plošče in preko njih (V) v dno kamina. Čezenj (IV) na polico. Po njej do konca – do ploščadi. Tu naravnost navzgor po plitvem žlebu pribl. 25 m. Nato desno pribl. 5 m in navzgor do plošče. Levo preko nje (IV) in navzgor do police in travnate vesine. Desno v kot pod veliko obokano streho (možic). Levo navzgor preko plošč na polico, ki pripelje v dno kamina. Čezenj (V) zajedo in po njej do konca. Levo čez previs (VI) in ploščo (V-). Nato navzgor po razčlembah rahlo desno v smeri kamina – pribl. 2 raztežaja (II-I). Desno preko praga na polico in po njej okoli vogala. Nato naravnost navzgor do rušja in še naprej do vrha.

Setop: Po grebenih do sedla pod Dedcem in nato na Korošico – pribl. 1 uro.

Ocena: V+ (mesto V-, štiri mesta V. Tri mesta VI)

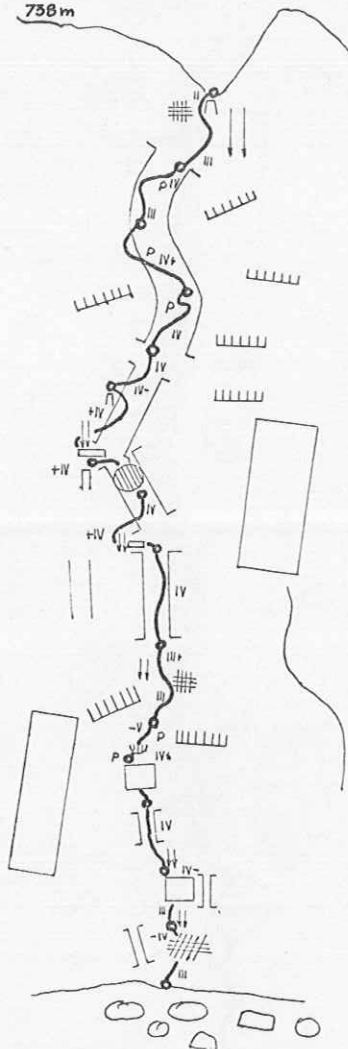
Višina: 325 m

Čas plezanja prvih plezalcev: 15 ur

Datum: 5. in 20. VI. 1971

Plezal: Janez Kosec in Bojan Pollak – AO Kamnik

Opomba: V smeri je ostalo okoli 50 klinov

KROKHAMMERTIND, 738 m - VZHODNA STENA

Centralna poč

Plezala: Rudi Rajar - Jošt Razinger (AAO)

Ocena: IV, V +

Čas plezanja: 7 ur

Višina stene: 450 m

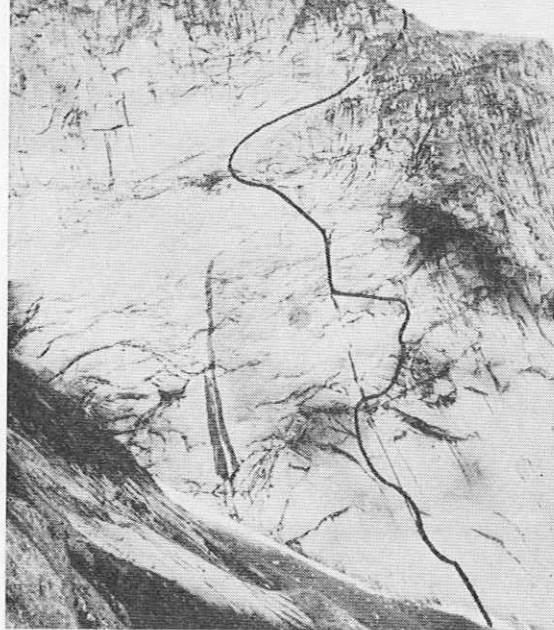
Datum: 15. VII. 1971

Dostop: Iz Kirkefjorda na sedlo med Segeltindom in Mont Maalheia ter levo po travnatih vesinah pod vzhodno steno Krokhammertinda, 1,5 ure.

Opis: Smer teče po poč, ki prereže gladki spodnji del stene in po ploščah v zgornjem delu stene. Skala je izredno trda, razpoke pa posebno v zgornjem delu močno zasigane.

S snega spust v krajno poč. Po sistemu kaminov in poč pet raztežajev naravnost navzgor. Ko se poč zgubi v monolitni steni, v tegu vrvi okrog stebrička v desno. Sledi izredno delikatna prečnica v desno preko strme plošče z neznatnimi vdolbinicami (15 m, V+). Dva raztežaja navzgor proti desni in po dobro razčlenjenem svetu. Nato po ploščah naravnost navzgor in po previsni poč (V+) do široke police. V levo do kamina in po njem na položne plati sredi stene (stik s smerjo normalnega pristopa). Zgornji del stene je brez izrazitih razčlemb. Vstop levo od snega in po platem šest raztežajev proti desni navzgor. Izstop na ozko travnato poličko in po njej v desno do smeri normalnega pristopa. Po njem na vrh.

Sestop: Po smeri normalnega pristopa na sedlo med Mont Maalheia in Krokhammertindom. Po strmih travnatih vesinah proti jugu v Kirkefjord, 2 uri.

KROKHAMERTIND, 738 m - ZAHODNA STRAN

»Kaminska smer«

Plezala: Gradišar Janez - Rupar Janez (AAO)

Ocena: IV +

Čas: 8 ur

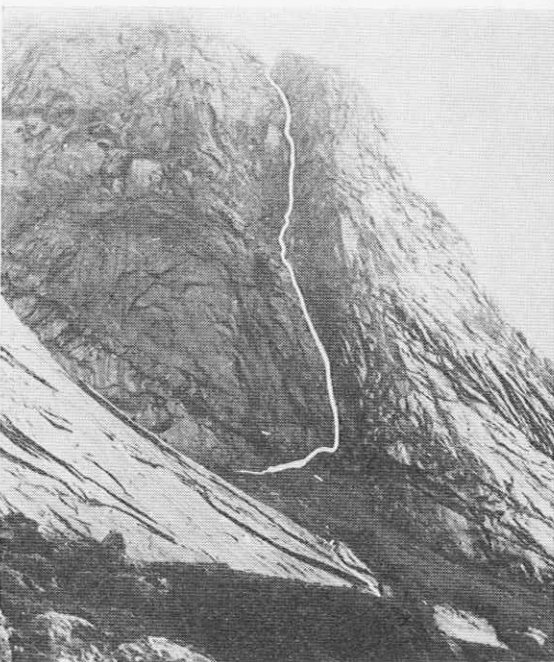
Višina: 350 m

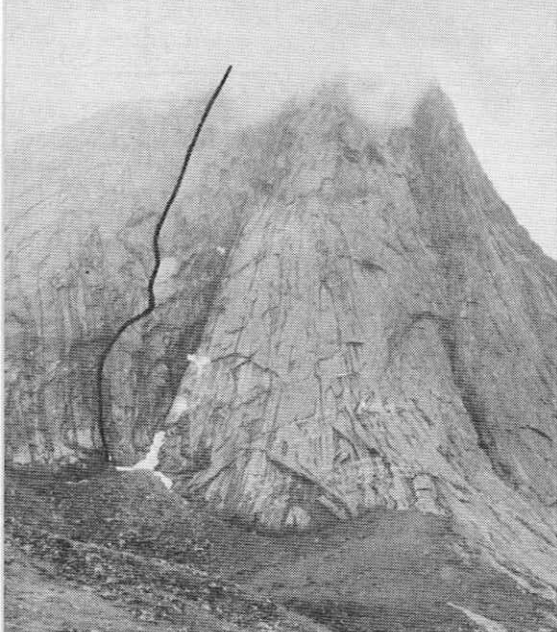
Datum: 17. 7. 1971

Dostop: Iz vasi Kirkefjord po travnatih pobočjih do kaminov, ki režejo celo steno, 1 ura.

Opis: Desno od kamina, preko razbitega sveta na travnato poličko. Z nje desno proti vzhodju kamina, preko plati (desno kamin - raz). Po kaminu do previsov (K), preko njih v lažji svet, ki pripelje do kamina v zgornjem delu stene. Po njem do konca (nerodni prestopi preko travnatih plati iz kamina v kamin). Po lažjem svetu v sedlo med glavnim in stranskim vrhom.

Sestop: Levo po travnati polici in dalje iskanje prehodov na glavni vrh. Sestop po vzhodni steni Krokhamertinda (II, III) na sedlo, 6 ur.

BREIFLOGTIND, 761 m – JUGOVZHODNA STENA

Slovenska smer

Plezala: Građišar Janez – Slambergar Vako (AAO)

Ocena: V, VI.42

Čas: 19 ur

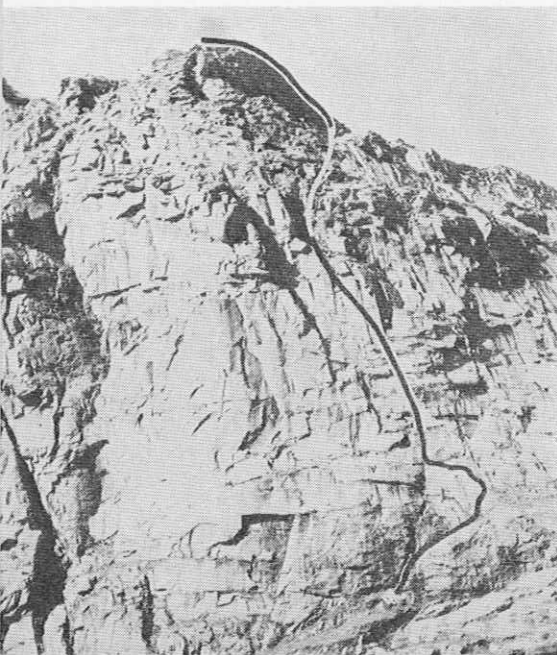
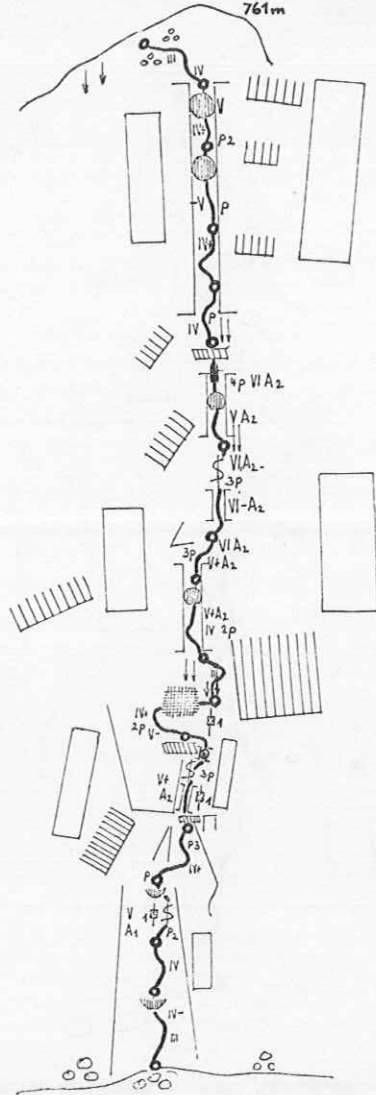
Višina stene: 500 m

Datum: 13. in 15. 7. 1971

Dostop: Iz vasi Kirkefjord po travnatem pobočju do sedla in navzdol pod steno, 1,5 ure.

Opis: Po grapi 3 raztežaje (2K, IV, V, A1, zagozde) do konca. Prečnica v levo in navzgor do velikega bloka (4K, IV+). Prečenje na polico in po kaminu, ki preide v poč do vrha stolpa (3K, 1 zagozda, V+, A2). Levo preko plati, nato navzgor preko previsnega sveta in desno do travnatega balkona (2K, 1 zagozda, IV+, V). Pod zagozdenim bolvanom čez travnato previsno poč (VI, A2, 3K) do kaminov. Po njih na rob stene.

Sestop: Z vrha po vzhodnem grebenu pod steno in nato v vas, 3,5 ure.

MERAFESTIND, 480 m – VZHODNA STENA

Plezala: Jeromen France – Rupar Janez (AAO)

Ocena IV, V

Čas: 7 ur

Višina: 300 m

Datum: 15. 7. 1971

Dostop: Iz vasi Kirkefjord po travnatih pobočjih pod steno – 30 minut.

Opis: Vstop okoli 30 m desno od vpadnice velike zajede, ki se vleče čez celo vzhodno steno. Za lusko navzgor (IV+) do stojišča na polici. Od tu raztežaj levo navzgor na stojišče. Preko previsa (IV+) na ozko poličko. Po njej vodoravno levo do zajede in preko previsa (V-) na stojišče pod streho. V zajedo in po njenem levem boku na stojišče za veliko lusko (IV). Se dva raztežaja (mestoma V-) po zajedi do previsa. Tu se zajeda razdeli na dva kraka. Po levem dva raztežaja (mestoma V-) navzgor in levo ven na dobro stojišče. Preko previsa (V-) v zajedo in skozi kamin na travnato polico. Navzgor skozi okno in po zajedi (mestoma V-) v lažji svet.

Sestop: Po grebenu proti severu in po vzhodnem pobočju na sedlo med Merafestindom in Krokhammertindom, 1 ura.

**INDUSTRIJA GOSTINSKE
OPREME
LJUBLJANA - JUGOSLAVIJA**

Podjetje za projektiranje, izdelavo in montažo opreme za vse vrste kuhinj, samopostrežnih restavracij in gostinskih obratov.

Uprava: Trnovski pristan 8, Telefon: h. c. 20-869, 21-747, direktor: 22-778, komerciala: 24-415, servis: interno 05, telegram: IGO Ljubljana, Tek. račun: KB 501-1-502-3.

POGLED NA DEL TOPLE SODOBNE KUHINJE
OPREMO IZDELALA TOVARNA IGO, LJUBLJANA

**TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA
RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU**

Telefon: Radeče 81-950, 81-951 — Tek. rač. pri NB Celje 603-11-1-1030 —
Brzjovi: Papirnica Radeče — Železniška postaja: ZIDANI MOST

Proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

Izdeluje:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri ali sivi barvi

Jadranturist

LJUBLJANA, PROLETARSKA 1

Podjetje za oddih, rekreacijo in izletništvo se priporoča za obisk v svojih penzionih:

- PORTOROŽ
- JADRANOVO
- CRIKVENICA
- NOVI GRAD

Gospodarsko razstavišče

Vas vabi na naslednje sejme in razstave v letu 1972

- ALPE ADRIA** 11. mednarodni vzorčni sejem — 13.—21. maj
- SETEX 1972** poslovni sejem vzorcev tkanin za pomlad in poletje 1973 — 30. maj — 1. junij
- LESNI SEJEM** 10. mednarodni sejem strojev, opreme, orodja in potrošnega materiala za vse faze predelave in obdelave lesa — 10.—17. junij
- VINO 1972** 18. mednarodni sejem vin, žganih pijač, sadnih sokov in opreme — 26. avgust — 3. september
- HORTI-KULTURA 1972** vrtnarsko sadjarska razstava cvet in sad — 20.—24. september
- ELEKTRONIKA 1972** 19. mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij, elektronskih naprav za obdelavo podatkov avtomatizacije in nuklearne tehnike — 10.—14. oktober

**BOMBAŽNA
PREDILNICA
IN TKALNICA
TRŽIČ**

CESTA JLA 14

Telefon 70-340

Telegram Predilnica Tržič

- Industrijska bombažna preja, česana in kardirana do Nm 70
- Beljene, surove in barvane bombažne tkanine v širini od 80 do 252 cm
- Beljene, barvane in tiskane tkanine iz mešanice bombaža in polinoznih vlaken
- Konfencioniranje posteljnega perila

TRGOVSKO PODJETJE

Izbira

LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 2/VI — Telefon 25-523, 22-571

KUPUJTE VSE MODNO BLAGO V NAŠIH POSLOVALNICAH:

ROKAVIČAR — Titova cesta 17, telefon 23-415. — Pletenine, trikotaža, rokavice

PIONIR — Titova cesta 17, telefon 21-597. — Vsa oblačila za otroke, igrače

NOGAVIČAR — Nazorjeva 3, telefon 23-414. — Nogavice vseh vrst

JELKA — Miklošičeva 34, telefon 314-134. — Modno blago vseh vrst

MAJA — Miklošičeva 10, telefon 312-024. — Specialna trgovina za ženske rokavice, nogavice, perilo, pletenine

**Združeno železniško
transportno podjetje
Ljubljana**

FERSPED

železniška spedicija za tuzemski in mednarodni promet

Uprava: **Moša Pijadejeva 39/II**

s svojimi poslovalnicami v **Ljubljani, Mariboru, Novi Gorici** in **Kopru** prevzame vso skrb o organizaciji in prevozu vašega blaga

V MODNI HIŠI V LJUBLJANI IN MARIBORU

si lahko za šport in izlete ogledate vrsto udobnih modelov otroške, moške in ženske konfekcije. V modni hiši ne pozabite tudi na praktične pletenine, ki so primerné za vse starosti in postave. Kvaliteta materialov in dosegljive cene vam jamčijo ugoden nakup

KOTEKS - TOBUS

EXPORT - IMPORT

LJUBLJANA, Miklošičeva 5

Telefon: 323-241, direktor 311-353 — Teleprinter: 31-298 Koteks-Tobus Ljubljana — Brzjav: Koto Ljb — Poštni predal: 415

Odkupujemo vse vrste kož, tudi kože divjadi!

Obiščite trgovino z artikli visoke mode *Boutique*
v poslovni stavbi Miklošičeva cesta 5

Vsi, ki potrebujete proizvode
naftnih derivatov, obračajte
se na naše podjetje. Postre-
ženi boste hitro, solidno in
pravočasno

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

PROIZVAJA

KALCIJEV KARBID
standardne kvalitete

FEROZLITINE
— ferokrom suraffine
— ferokrom carbure
— silikokrom
— ferosilicij

ABRAZIVI
— normalni elektrokorund
— plemeniti elektrokorund beli
— plemeniti elektrokorund rožnati
— silicijev karbid

VISOKO OGNJEODPORNI
MATERIALI
— taljeni magnezijev oksid

TEHNIČNI PLINI
— kisik
— dušik
— acetilen — dissous plin
— ventili za tehnične pline

STRANSKI PRODUKTI
— nizko procentni ferosilicij
— grafit
— kromova žlindra
— žgano apno

MESANA GNOJILA
— NPK in PK granulat
— MIKROFOS — fosforno gnojilo

SPECIALNA GNOJILA
— CVETAL — tekoče gnojilo
— NITROFOSKAL — special za
vrtičkarje
— NITROMONKAL

ORGANSKA GNOJILA
— BIOTER — special
— SOTA bela
— SOTA črna

SREDSTVA ZA VARSTVO RASTLIN
— ORTHOCID — 83 WP
— ORTHOPHALTAN — 50 WP
— MYCODIFOL
— M-COMBI
— M-SPECIAL

SREDSTVA ZA UNICEVANJE
SKODLJIVCEV IN MRČESA
— LIMALO
— AEROSUM — spray

SPECIALNA SREDSTVA ZA
VARSTVO OKRASNIH RASTLIN
— PIROX-P — puhalca
— PIROX — spray
— AEROFLEUR — spray
— KARATHANE — puhalca

TOVARNA DUŠIKA RUŠE — Teleprinter: 33-112 Yu dušik —
Brzjav: AZOT MARIBOR — Telefon: 76-108, 128, 148

*Svojim kupcem,
poslovnim prijateljem
in delovnim ljudem
čestita
k prazniku dela*

ZDRUŽENO PODJETJE
SLOVENSKE ŽELEZARNE
LJUBLJANA

ŽELEZARNA JESENICE

ŽELEZARNA RAVNE

ŽELEZARNA ŠTORE

